ประกาศกระทรวงสาธารณสุข

เรื่อง แผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์ พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๗
(แผนระยะสั้น)
ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ. ๒๕๔๒

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๔ แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ. ๒๕๔๒ กระทรวงสาธารณสุข จึงประกาศใช้แผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์ พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๗ (แผนระยะสั้น) ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ. ๒๕๔๒ ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ กระทรวงสาธารณสุข โดยคณะกรรมการคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย ให้คำแนะนำแก่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขในการจัดทำแผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพร ตามมาตรา ๕๗ แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ. ๒๕๔๒ และได้เสนอขอความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรี เพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพรที่มีระบบนิเวศตามธรรมชาติหรือมีความหลากหลายทางชีวภาพหรืออาจได้รับผลกระทบกระเทือนจากการกระทำของมนุษย์ได้โดยง่ายในพื้นที่ที่ได้มีการกำหนดให้เป็นเขตอนุรักษ์

ข้อ ๒ คณะรัฐมนตรี มีมติเห็นชอบในหลักการแผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์ พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๗ (แผนระยะสั้น) ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ. ๒๕๔๒ ในคราวประชุมเมื่อวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๔ ประกอบด้วยแผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์ ๗ แห่ง ได้แก่

๑. พื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่า อุทยานสมเด็จพระศรีนครินทร์ กาญจนบุรี
๒. พื้นที่อุทยานแห่งชาติแม่วงก์ จังหวัดกำแพงเพชร
๓. พื้นที่อุทยานแห่งชาติภูลังกา จังหวัดนครพนม
๔. พื้นที่อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก
๕. พื้นที่อุทยานแห่งชาติทะเลบัน จังหวัดสตูล
๖. พื้นที่อุทยานแห่งชาติปางสีดา จังหวัดสระแก้ว
๗. พื้นที่อุทยานแห่งชาตินายูง - น้ำโสม จังหวัดอุดรธานี

รายละเอียดปรากฏตามเอกสารแนบท้าย

ข้อ ๓ ตามมาตรา ๕๙ แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ. ๒๕๔๒ เมื่อได้ประกาศใช้แผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพร ตามมาตรา ๕๗ แล้ว การคุ้มครองและจัดการพื้นที่เขตอนุรักษ์ให้เป็นไปตามแผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรและตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น

ประกาศ ณ วันที่ ๒๗ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๕
วิทยา บุรณศิริ
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข

แผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์
พ.ศ. ๒๕๕๕ – ๒๕๕๗ (แผนระยะสั้น)
ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญา
การแพทย์แผนไทย พ.ศ. ๒๕๔๒

คณะรัฐมนตรี ให้ความเห็นชอบ
เมื่อวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๔

สำนักคุ้มครองภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย
กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
กระทรวงสาธารณสุข

คำนำ

แผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์ นับเป็นเครื่องมือและกลไกสำคัญในรูปของแผนปฏิบัติการ ซึ่งประกอบด้วยแผนงานและแนวทางการดำเนินงาน ๔ ด้านตามมาตรา ๕๗ แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ. ๒๕๔๒ เพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพรที่มีระบบนิเวศตามธรรมชาติหรือมีความหลากหลายทางชีวภาพหรืออาจได้รับผลกระทบกระเทือนจากการกระทำของมนุษย์ได้โดยง่ายในพื้นที่ที่ได้มีการกำหนดให้เป็นเขตอนุรักษ์ คณะกรรมการคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยให้คำแนะนำแก่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข เสนอแผนปฏิบัติการเรียกว่า “แผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์ พ.ศ.๒๕๕๔-๒๕๕๖ (แผนระยะสั้น) เพื่อขอความเห็นชอบต่อคณะรัฐมนตรี

แผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์ พ.ศ.๒๕๕๔-๒๕๕๖ (แผนระยะสั้น) ฉบับนี้ กำหนดเป็นแผนระยะสั้น ๓ ปี (งบประมาณปี ๒๕๕๔–๒๕๕๖) โดยมีรายละเอียดแผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์ ๗ แห่ง ได้แก่ ๑) พื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าอุทยานสมเด็จพระศรีนครินทร์กาญจนบุรี ๒) พื้นที่อุทยานแห่งชาติแม่วงก์ จังหวัดกำแพงเพชร ๓) พื้นที่อุทยานแห่งชาติภูลังกา จังหวัดนครพนม ๔) พื้นที่อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ๕) พื้นที่อุทยานแห่งชาติทะเลบัน จังหวัดสตูล ๖) พื้นที่อุทยานแห่งชาติปางสีดา จังหวัดสระแก้ว ๗) พื้นที่อุทยานแห่งชาตินายูง-น้ำโสม จังหวัดอุดรธานี

กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ในฐานะเลขานุการคณะกรรมการคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย หวังเป็นอย่างยิ่งว่า แผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรฉบับนี้จะใช้เป็นแนวทางและกรอบในการประสานความร่วมมือการดำเนินงาน กำกับติดตามให้เป็นไปตามแผนงานทั้ง ๔ ด้านตามมาตรา ๕๗ เพื่อเป็นประโยชน์ในการคุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์ สมตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติ และยังจะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่อไป

สารบัญ

คำนำ ก

สารบัญ ข

ส่วนที่ ๑ กรอบการจัดทำแผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพร ๕

๑. หลักการและเหตุผล ๕

๒. สถานการณ์และประเด็นปัญหา ๕

๒.๑ สถานการณ์โลก ๖

๒.๒ สถานการณ์ประเทศไทย ๗

๒.๓ การดำเนินงานที่ผ่านมา ๘

๓. ประเด็นท้าทาย ๙

๔. องค์ประกอบแผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์ ๑๐

๔.๑ กรอบนโยบาย ๑๐

๔.๒ วิสัยทัศน์ ๑๐

๔.๓ วัตถุประสงค์ ๑๐

๔.๔ แนวทางการดำเนินงาน ๑๑

๔.๕ พื้นที่เป้าหมาย ๑๑

ส่วนที่ ๒ แผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์ และรายชื่อสมุนไพรที่สำรวจพบแต่ละพื้นที่ ๑๒

๒.๑ พื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่า อุทยาน สมเด็จพระศรีนครินทร์ กาญจนบุรี ๑๒-๒๑

๒.๒ พื้นที่อุทยานแห่งชาติแม่วงก์ จังหวัดกำแพงเพชร ๒๒-๒๘

๒.๓ พื้นที่อุทยานแห่งชาติภูลังกา จังหวัดนครพนม ๒๙-๓๘

๒.๔ พื้นที่อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ๓๙-๔๖

๒.๕ พื้นที่อุทยานแห่งชาติทะเลบัน จังหวัดสตูล ๔๗-๕๓

๒.๖ พื้นที่อุทยานแห่งชาติปางสีดา จังหวัดสระแก้ว ๕๔-๖๓

๒.๗ พื้นที่อุทยานแห่งชาตินายูง-น้ำโสม จังหวัดอุดรธานี ๖๔-๗๑

ภาคผนวก

๑. ตารางแสดงรายละเอียดงบประมาณ ๗๒-๗๕

๒. กฎหมาย และระเบียบที่เกี่ยวข้อง ๗๖-๗๗

ส่วนที่ ๑
กรอบการจัดทำแผนจัดการ
เพื่อคุ้มครองสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์

กรอบการจัดทำแผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์

๑. หลักการและเหตุผล

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา คุณสมบัติและประโยชน์ของสมุนไพรซึ่งเป็นองค์ความรู้พื้นบ้านดั้งเดิมของประชากรท้องถิ่นในภูมิภาคต่างๆ ของโลก ได้รับความสนใจเพิ่มขึ้นอย่างมาก เนื่องจากวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ได้ค้นคว้าทดลองและรับรองคุณสมบัติและสรรพคุณอันหลากหลายของพืชพันธุ์สมุนไพรชนิดต่างๆ ที่ใช้เป็นยารักษาโรค อาหาร เครื่องบำรุงสุขภาพ เวชภัณฑ์ และเครื่องสำอาง ทำให้มีการขยายตัวของระบบการแพทย์พื้นบ้านที่ส่งเสริมการใช้ประโยชน์สมุนไพรเพื่อการพึ่งพาตนเอง นอกจากนั้น ก็มีการขยายตัวของตลาดการค้าและอุตสาหกรรมสมุนไพรทั่วโลก ทำให้ความต้องการสมุนไพรจากแหล่งกำเนิดธรรมชาติเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ประเทศไทยมีความอุดมสมบูรณ์หลากหลายของทรัพยากรชีวภาพ และภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งรวมถึงพืชสมุนไพรและภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้าน ประมาณว่าพืชพันธุ์ราว ๑,๘๐๐ ชนิด หรือคิดเป็นร้อยละ ๑๕ ของชนิดพันธุ์พืชที่มีอยู่ในประเทศไทย เป็นพืชสมุนไพรที่ชุมชนท้องถิ่นมีองค์ความรู้สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตสืบทอดมาอย่างยาวนาน ทรัพยากรสมุนไพรและภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยจึงนับเป็นจุดแข็งของประเทศ เป็นรากฐานของการพัฒนาเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการสร้างความเข้มแข็งและการพึ่งตนเองด้านอาหารและสุขภาพของชุมชนท้องถิ่น และเป้าหมายด้านเศรษฐกิจในการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศในเวทีการค้าโลก

ปัจจุบัน แหล่งกำเนิดของสมุนไพร และจำนวนสมุนไพรในป่าธรรมชาติลดจำนวนลงอย่างรวดเร็ว สาเหตุสำคัญมาจากการสูญเสียพื้นที่ป่าไม้อันเป็นแหล่งกำเนิดของสมุนไพร นอกจากนั้น ยังมีสาเหตุมาจากการลักลอบเก็บสมุนไพร โดยเฉพาะการส่งออกไปต่างประเทศ เพื่อเป็นวัตถุดิบในการผลิตสินค้า จนทำให้พืชสมุนไพรหลายชนิดอยู่ในภาวะถูกคุกคาม เสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ หรืออยู่ในภาวะใกล้สูญพันธุ์ การใช้ประโยชน์สมุนไพรจากแหล่งกำเนิดในวิถีทางที่ไม่ยั่งยืนดังกล่าว จะส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อระบบการพึ่งตนเองด้านสุขภาพของชุมชนท้องถิ่น และลดทอดศักยภาพการพัฒนาพืชสมุนไพรเพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจและการค้าของประเทศในอนาคต

แม้ว่ารัฐได้ตระหนักถึงความสำคัญในเรื่องนี้ กำหนดเป็นนโยบายระดับชาติ ปรากฏอยู่ในแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ นโยบายรัฐบาล และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๐ รวมทั้งการรับรองพันธกรณีระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานเรื่องนี้ คือ อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ โดยยึดหลักการความพอเพียงของวิถีชีวิตที่มีความสัมพันธ์และการพึ่งพิงทรัพยากรธรรมชาติ ความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ มีการจัดการทรัพยากรโดยส่งเสริมสิทธิและกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเข้าถึงและการจัดการทรัพยากร รวมทั้งการปกป้องฐานทรัพยากรเพื่อรักษาความสมดุลยั่งยืนของระบบนิเวศ โดยปฏิรูประบบการจำแนกประเภทพื้นที่คุ้มครอง จัดระบบการฟื้นฟูฐานทรัพยากรและระบบนิเวศที่สำคัญ อย่างไรก็ตาม การบูรณาการการดำเนินงานระหว่างหน่วยงานและภาคีการพัฒนาที่เกี่ยวข้อง ก็ยังมีปัญหาช่องว่างในการปฏิบัติ ทั้งเรื่องของกฎระเบียบ กลไกการ

บริหารจัดการ และปัญหาเฉพาะในระดับพื้นที่ ซึ่งจำเป็นต้องมีการจัดทำยุทธศาสตร์เฉพาะด้านเพื่อบูรณาการการดำเนินงานให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

จากหลักการดังกล่าวข้างต้น คณะกรรมการคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย โดยกรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ซึ่งอาศัยอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติในการดำเนินการคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย สมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพร ตามมาตรา ๕๗ แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ. ๒๕๔๒ จึงเห็นสมควรให้จัดทำแผนปฏิบัติการ เรียกว่า “แผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพร” เพื่อเสนอขอความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรี โดยแผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรดังกล่าว อาจจัดทำเป็นแผนระยะสั้นหรือระยะยาวได้ตามความเหมาะสม ทั้งนี้ เพื่อคุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพร ที่มีระบบนิเวศตามธรรมชาติหรือมีความหลากหลายทางชีวภาพ หรืออาจได้รับผลกระทบกระเทือนจากการกระทำของมนุษย์ในพื้นที่ที่กำหนดให้เป็นเขตอนุรักษ์ โดยมุ่งการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างองค์กร ชุมชน และภาครัฐ ในการอนุรักษ์ สืบทอด และการบริหารจัดการสมุนไพรให้เกิดความยั่งยืน และได้ประโยชน์สูงสุด

๒. สถานการณ์และประเด็นปัญหา

๒.๑ สถานการณ์โลก

พืชสมุนไพรส่วนใหญ่มีแหล่งกำเนิดจากป่าจากจำนวนชนิดพันธุ์พืชทั่วโลกที่มีอยู่ราว ๔๒๒,๐๐๐ ชนิด นั้น เป็นพืชสมุนไพรร้อยละ ๑๒ หรือประมาณ ๕๐,๐๐๐ สปีชีส์ ซึ่งชุมชนท้องถิ่น มีองค์ความรู้และภูมิปัญญาในการนำมาใช้ประโยชน์ ทั้งด้านอาหาร การแพทย์ และสุขภาพอนามัย โดยเฉพาะประชากรในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา เช่น จีน อินเดีย บราซิล กลุ่มประเทศแอฟริกาและลาตินอเมริกา ซึ่งสมุนไพรและการแพทย์พื้นบ้านมีบทบาทอย่างสำคัญในระบบสุขภาพของประชากรจำนวนมาก สำหรับประเทศไทย สมุนไพรเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญของประเทศเป็นส่วนหนึ่งของการดูแลสุขภาพในระบบสาธารณสุขไทยมาโดยตลอด มีการใช้พืชพื้นบ้านเป็นอาหารและสมุนไพรตามรูปแบบวิถีชีวิตดั้งเดิม ประมาณ ๘๐๐- ๑,๘๐๐ ชนิด

ป่าไม้เป็นแหล่งกำเนิดที่สำคัญของพืชสมุนไพรส่วนใหญ่ ภายใต้ระบบนิเวศเฉพาะที่มีความหลากหลายของพันธุกรรม ทำให้เกิดการต่อสู้และแข่งขันกัน อันนำมาซึ่งคุณสมบัติและสรรพคุณต่างๆ ซึ่งเป็นประโยชน์และเป็นที่ต้องการของมนุษย์ ปัจจุบัน สมุนไพรและถิ่นกำเนิดถูกทำลายอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากความต้องการสมุนไพรจากป่าที่เพิ่มจำนวนขึ้นอย่างมาก พื้นที่ป่าไม้ทั่วโลกถูกทำลายราวปีละ ๑๐๐ ล้านไร่ ส่วนพื้นที่ป่าไม้ของประเทศไทยถูกทำลายไปแล้ว ๖๙ ล้านไร่ ในช่วง ๕๐ ปีที่ผ่านมา สาเหตุสำคัญของการสูญเสียพื้นที่ป่าไม้ เกิดจากแรงกดดันของการเพิ่มขึ้นของประชากร และการเร่งรัดพัฒนาประเทศ การให้สัมปทานทำไม้ การลักลอบตัดไม้ทำลายป่า และความต้องการที่ดินทำกินและอยู่อาศัย การสูญเสียพื้นที่ป่าไม้นับเป็นการทำลายแหล่งกำเนิดของสมุนไพรที่สำคัญ ส่งผลกระทบโดยตรงต่อการลดลงของปริมาณและจำนวนชนิดพันธุ์ตามธรรมชาติ ทำให้พืชสมุนไพรหลายชนิดอยู่ในภาวะที่ถูกคุกคามและเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ในอนาคต

ในขณะที่ความต้องการพืชสมุนไพรมีสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง การขยายพันธุ์และเพิ่มพื้นที่เพาะปลูกสมุนไพรนอกถิ่นกำเนิดมีความจำเป็นอย่างยิ่ง แต่ก็ยังไม่เพียงพอที่จะตอบสนองความต้องการของตลาด เพราะชนิดของพืชสมุนไพรที่มีการซื้อขายในตลาดการค้านั้น เป็นชนิดพันธุ์ที่มาจากแหล่งธรรมชาติมากกว่าร้อยละ ๙๐ สมุนไพรที่มีการเพาะปลูกเพื่อการค้าทั่วโลกมีอยู่เพียงไม่กี่ร้อยชนิดเท่านั้น

มีความพยายามสำรวจจัดเก็บข้อมูลชนิดพันธุ์ของพืชสมุนไพรที่ใกล้สูญพันธุ์เนื่องจากสาเหตุต่างๆ เช่น การใช้ประโยชน์ที่ไม่ยั่งยืน การสูญเสียถิ่นกำเนิด และอื่นๆ ซึ่งมีรายงานการศึกษาระบุว่า ชนิดพันธุ์พืชทั่วโลกที่อยู่ในภาวะใกล้สูญพันธุ์ มีประมาณ ๓๔,๐๐๐ สปีชีส์ หรือราวร้อยละ ๘ ดังนั้น อาจมีพืชสมุนไพรที่อาจอยู่ในภาวะใกล้สูญพันธุ์ราว ๔,๖๐๐ สปีชีส์ ในส่วนของประเทศไทย มีรายงานการศึกษาที่ประเมินเบื้องต้น พบว่าพืชสมุนไพรที่มีแนวโน้มจะหมดไปในอนาคตมีจำนวนมากกว่า ๑๐๐ ชนิด ความต้องการพืชสมุนไพรในตลาดการค้าระหว่างประเทศเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ไม่มีสถิติและตัวเลขที่แน่ชัดเกี่ยวกับปริมาณและมูลค่าของการค้าพืชสมุนไพร แต่มีการประเมินว่าพืชสมุนไพรปริมาณมหาศาลถูกส่งออกจากประเทศกำลังพัฒนาไปยังประเทศที่พัฒนาแล้ว ซึ่งมีความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่ก้าวหน้ากว่า โดยนำพืชสมุนไพรดังกล่าวไปผลิตเป็นยารักษาโรค อาหารเสริมสุขภาพ และเครื่องสำอาง ที่มีมูลค่าทางการค้าสูงขึ้นอย่างมาก รายงานการวิเคราะห์ขององค์การค้าโลก ประเมินว่าในระหว่างปี ๑๙๘๑-๑๙๙๘ ประเทศผู้นำเข้าสมุนไพรที่สำคัญได้แก่ ฮ่องกง ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา เยอรมัน และเกาหลี ส่วนประเทศผู้ส่งออกพืชสมุนไพรรายใหญ่ ได้แก่ จีน อินเดีย เยอรมัน สหรัฐ และชิลี โดยประมาณว่ามีพืชสมุนไพรที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจและมีความสำคัญด้านการค้าประมาณ ๔,๐๐๐-๖,๐๐๐ ชนิดหรือประมาณ ๒,๕๐๐ สปีชีส์

การขยายตัวของความต้องการสมุนไพรธรรมชาติในตลาดการค้าโลกเป็นปัจจัยภายนอกที่เป็นทั้งภัยคุกคามและโอกาสสำหรับประเทศไทย หากมีการบริหารจัดการที่ดีมีประสิทธิภาพ สามารถคุ้มครองสมุนไพรและแหล่งกำเนิดเพื่อให้มีการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน ประเทศไทยจะสามารถใช้ทรัพยากรสมุนไพรเพื่อสร้างความมั่นคงและการพึ่งตนเองด้านสุขภาพ สนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจและขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ แต่หากไม่มีการดำเนินงานที่เหมาะสม จะทำให้มีการลักลอบนำสมุนไพรจากแหล่งธรรมชาติของประเทศไทยไปใช้ประโยชน์ จนกระทบต่อความยั่งยืนของระบบนิเวศ และกระทบต่อระบบการแพทย์พื้นบ้านและระบบสุขภาพของประชาชนในท้องถิ่น

๒.๒ สถานการณ์ประเทศไทย

การใช้ประโยชน์สมุนไพรอยู่ในวิถีชีวิตดั้งเดิมของคนไทย และประมาณว่ามีพืชสมุนไพรที่ชุมชนท้องถิ่นรู้จักคุณสมบัติและนำมาใช้ประโยชน์ในรูปแบบต่างๆ ราว ๘๐๐-๑,๘๐๐ สถานการณ์บ่งชี้ว่า สมุนไพรจำนวนกว่า ๑๐๐ ชนิด อยู่ในภาวะวิกฤติหรือใกล้สูญพันธุ์ ซึ่งมีสาเหตุสำคัญมาจากความต้องการสมุนไพรจากแหล่งธรรมชาติที่ขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ทั้งการใช้สอยในครัวเรือนเพื่อการดำรงชีพ การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ ตลอดจนปัจจุบัน มีกระแสนิยมการใช้สมุนไพรทดแทนการใช้ยาแผนปัจจุบัน รวมทั้งการสูญเสียแหล่งกำเนิดของสมุนไพรจากการบุกรุกพื้นที่อนุรักษ์ เนื่องจากจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้มีความต้องการใช้พื้นที่ในการประกอบเกษตรกรรมมากขึ้น ปัญหาสังคมต่างๆ รวมทั้งปัญหาความยากจนของประชาชน และนโยบายของรัฐในบางช่วงเวลาที่มีการจัดสรรพื้นที่ทำกินแก่ประชาชน ส่งผลให้การใช้ประโยชน์ที่ดินจากพื้นที่อนุรักษ์เพิ่มมากขึ้น ทำให้สภาพพื้นที่เปลี่ยนแปลงไป และนำไปสู่การลดจำนวนชนิดพันธุ์และปริมาณของสมุนไพรลงอย่างรวดเร็ว และอาจทำให้สมุนไพรบางชนิดสูญพันธุ์ไปในที่สุด

จากการสำรวจพื้นที่ป่าไม้ของประเทศไทยล่าสุดเมื่อปี ๒๕๔๙ พบว่าพื้นที่ป่าไม้ลดลงจาก ๑๐๔.๗ ล้านไร่ในปี ๒๕๔๗ เหลือ ๙๙ ล้านไร่ในปี ๒๕๕๐ ป่าไม้ของประเทศจำแนกเป็นเขตอนุรักษ์ ซึ่งประกอบด้วย อุทยานแห่งชาติ ๑๒๓ แห่ง และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ๕๘ แห่ง และประเภทป่าไม้อื่นๆ ได้แก่

ป่าสงวนแห่งชาติ (๑,๒๒๑ แห่ง) เขตห้ามล่าสัตว์ป่า สวนพฤกษศาสตร์ หรือสวนรุกขชาติ ระบบการบริหารจัดการพื้นที่ดังกล่าวอยู่ภายใต้กฎหมายและระเบียบปฏิบัติที่แตกต่างกัน ตามความรับผิดชอบของหน่วยงานที่บริหารจัดการ ควบคุมพื้นที่นั้นๆ อย่างไรก็ตามแม้ว่าจะมีกฎหมายและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องรับผิดชอบกำกับดูแลอย่างใกล้ชิดโดยเฉพาะการป้องกันปราบปรามการบุกรุกพื้นที่อนุรักษ์และรักษาสภาพตามธรรมชาติของระบบนิเวศ แต่ในบางพื้นที่ก็ยังคงประสบปัญหาการบุกรุกพื้นที่อนุรักษ์ ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องคงต้องดำเนินการอย่างเข้มงวดในการปฏิบัติงานด้านอนุรักษ์ในรูปแบบต่างๆ ให้มากขึ้น

สมุนไพรในเขตอุทยานแห่งชาติ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า มีกฎหมายคุ้มครองที่เข้มงวดห้ามมีการเก็บหาของป่าหรือสมุนไพร ยกเว้นเพื่อการศึกษาวิจัยเท่านั้น สำหรับพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ได้รับการผ่อนผันให้มีการใช้ประโยชน์ได้ตามวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนท้องถิ่น การเก็บหาสมุนไพรเพื่อใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต ได้รับการอนุญาตให้กระทำได้ ซึ่งชุมชนท้องถิ่นส่วนใหญ่มีวิถีการปฏิบัติที่ระมัดระวัง คำนึงถึงความยั่งยืนและประโยชน์ในอนาคต แต่จากสถานการณ์ปัจจุบันปรากฏว่าในบางพื้นที่มีการลักลอบเก็บหาสมุนไพร ในแหล่งธรรมชาติโดยไม่คำนึงถึงผลกระทบและขีดความสามารถของระบบนิเวศ ดังนั้น จึงควรรณรงค์เพื่อป้องกันและปราบปรามการลักลอบเก็บหาสมุนไพรจากพื้นที่อนุรักษ์ ควบคู่ไปกับการจัดทำแผนอนุรักษ์ทั้งในพื้นที่เขตอนุรักษ์และพื้นที่นอกเขตอนุรักษ์ นอกจากนี้ ยังควรเร่งสำรวจสมุนไพรเพื่อให้ทราบข้อมูลเบื้องต้นแล้วนำไปวางแผนการอนุรักษ์ ให้สอดคล้องกับการใช้ประโยชน์ต่อไป

๒.๓ การดำเนินงานที่ผ่านมา

๒.๓.๑ กระทรวงสาธารณสุขร่วมกับภาคีการพัฒนา จัดทำแผนยุทธศาสตร์ชาติ การพัฒนาภูมิปัญญาไท สุขภาพวิถีไท พ.ศ.๒๕๕๐-๒๕๕๔ ยุทธศาสตร์ ๕ การคุ้มครองภูมิปัญญาไทย ด้านการแพทย์พื้นบ้าน การแพทย์แผนไทย ได้กำหนดมาตรการและแนวทางในการคุ้มครองภูมิปัญญาฯ ข้อ ๑ การสร้างความเข้าใจและความรู้เท่าทันเกี่ยวกับการคุ้มครองภูมิปัญญาไทยแก่สังคม ข้อ ๒ การพัฒนาศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น ข้อ ๓ การปรับปรุงและพัฒนากลไกในการคุ้มครองภูมิปัญญาไทย

๒.๓.๒ การดำเนินงานภายใต้พระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ.๒๕๔๒

๑) จัดทำแผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรในเขตพื้นที่เขตอนุรักษ์ภูผากูด จังหวัดมุกดาหาร พ.ศ.๒๕๕๑-๒๕๕๓ เป็นพื้นที่นำร่องในการจัดทำแผนฯ แห่งแรก ซึ่งคณะรัฐมนตรีมีมติให้ความเห็นชอบ เมื่อวันที่ ๒ มกราคม ๒๕๕๑ เพราะมีข้อมูลทางวิชาการยืนยันว่า ภูผากูดเป็นพื้นที่ที่มีระบบนิเวศตามธรรมชาติหรือมีความหลากหลายทางชีวภาพ และอาจได้รับผลกระทบกระเทือนได้โดยง่ายจากการกระทำของมนุษย์ รวมทั้งมีความหลากหลายของชนิดพันธุ์พืชสมุนไพรอย่างน้อย ๓๒๒ ชนิด ตลอดจนชุมชนท้องถิ่นมีความเข้มแข็งและมีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการอนุรักษ์ดังกล่าว และกระทรวงสาธารณสุขประกาศใช้แผนฯ ตามมาตรา ๕๙ โดยออกประกาศกระทรวงสาธารณสุข ฉบับที่ ๑ (พ.ศ.๒๕๕๑) เรื่อง แผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์ภูผากูด จังหวัดมุกดาหาร พ.ศ.๒๕๕๑-๒๕๕๓ และลงประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๒๕ ตอนพิเศษ ๔๒ ง เมื่อวันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๑

๒) จัดทำแผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์ พ.ศ.๒๕๕๓-๒๕๕๕ (แผนระยะสั้น) ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ.๒๕๔๒ ประกอบด้วย ๑) พื้นที่ป่าชุมชนบ้านหัวทุ่ง เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเชียงดาว อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

๒) พื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา อำเภอลำสนธิ จังหวัดลพบุรี ๓) พื้นที่เขตอุทยานแห่งชาติภูจองนายอย อำเภอนาจะหลวย จังหวัดอุบลราชธานี ๔) พื้นที่ป่าเขาสลัดได อุทยานแห่งชาติทับลาน จังหวัดนครราชสีมา และคณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบแผนฯ เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๕๓ โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข ได้ลงนามประกาศกระทรวงสาธารณสุขเรื่อง แผนจัดการฯ ดังกล่าวเมื่อวันที่ ๔ กรกฎาคม ๒๕๕๓ ซึ่งเป็นไปตามมาตรา ๕๙ และประกาศกระทรวงสาธารณสุข และแผนจัดการฯ ดังกล่าวได้ลงประกาศในราชกิจจานุเบกษา ตอนพิเศษ ๑๒๕ ง วันที่ ๒๔ สิงหาคม ๒๕๕๓

ประโยชน์ที่ได้รับจากการดำเนินการดังกล่าว ๑) เกิดเครือข่ายและการมีส่วนร่วมของส่วนราชการที่เกี่ยวข้องและชุมชนในการอนุรักษ์การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการใช้ประโยชน์จากสมุนไพรในรูปแบบที่เหมาะสม ๒) ทะเบียนรายชื่อและสารานุกรมสมุนไพร และระบบฐานข้อมูลสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ของสมุนไพร เพื่อประโยชน์ในการติดตามการเปลี่ยนของสมุนไพรบริเวณดังกล่าว ๓) การสำรวจศึกษาวิจัยทางวิชาการและเพื่อการพัฒนาต่อยอด ๔) การใช้ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หรือการเรียนรู้สมุนไพรในธรรมชาติของประชาชนในพื้นที่และบริเวณใกล้เคียง ๕) เกิดความตระหนักในคุณค่าของสมุนไพรในพื้นที่ และการรักษาความเจ็บป่วยของคนในชุมชนและท้องถิ่นแบบดั้งเดิม

๒.๓.๓ การดำเนินงานในระยะต่อมา ได้จัดสรรงบประมาณจากกองทุนภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย เพื่อดำเนินการสำรวจและศึกษาวิจัยสมุนไพรในพื้นที่ที่เป็นถิ่นกำเนิดของสมุนไพร ในพื้นที่ ๑๓ แห่ง ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย ลำปาง แพร่ สุโขทัย แม่ฮ่องสอน ปราจีนบุรี เลย ชัยภูมิ ร้อยเอ็ด มหาสารคาม อำนาจเจริญ กระบี่ ครอบคลุมพื้นที่เขตอนุรักษ์ ๒.๒๙๗.๗๓๙ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๑.๑๑๖

๓. ประเด็นท้าทาย

๓.๑ บริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพรซึ่งเป็นระบบนิเวศเฉพาะ ถูกทำลายอย่างต่อเนื่องจากการตัดไม้ทำลายป่า และการเปลี่ยนแปลงป่าธรรมชาติเป็นป่าปลูก หรือพื้นที่เกษตรกรรม ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศโดยถาวร ชนิดพันธุ์สมุนไพรและถิ่นกำเนิดในหลายพื้นที่ อาจไม่สามารถฟื้นคืนสภาพได้

๓.๒ ขาดกรอบการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์สมุนไพรและถิ่นกำเนิดสมุนไพรเป็นการเฉพาะ ระบบอนุรักษ์ที่มีอยู่จัดให้พืชสมุนไพรเป็นพืชพันธุ์ชนิดหนึ่ง และบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพรก็มิได้ถูกยกระดับให้มีความพิเศษแตกต่างจากพื้นที่อนุรักษ์อื่นๆ ทั้งที่สมุนไพรมีศักยภาพและมูลค่าในอนาคตที่จะส่งผลต่อระบบเศรษฐกิจ การค้า และระบบสุขภาพของประเทศเป็นอย่างมาก

๓.๓ การขยายพันธุ์และการเพาะปลูกนอกถิ่นกำเนิดยังไม่ได้รับความสนใจอย่างจริงจัง ทั้งที่การขยายพันธุ์นอกถิ่นกำเนิดมีความสำคัญอย่างยิ่งในการช่วยลดแรงกดดันจากการใช้ประโยชน์สมุนไพรจากป่าธรรมชาติ แต่สมุนไพรหลายชนิดต้องการระบบนิเวศเฉพาะเพื่อที่จะคงคุณสมบัติและสรรพคุณที่ดีตามธรรมชาติไว้ได้

๓.๔ ความต้องการสมุนไพรในตลาดการค้าเพิ่มสูงขึ้นอย่างมาก ทั้งตลาดภายในประเทศและตลาดการค้าโลก ทำให้มีการลักลอบเก็บหาสมุนไพรในปริมาณมาก โดยไม่คำนึงถึงขีดความสามารถในการฟื้นตัว ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพร และจะนำไปสู่การสูญหายของชนิดพันธุ์สมุนไพรที่หายากและมีมูลค่าทางเศรษฐกิจสูงในอนาคตอันใกล้

๓.๕ ชุมชนท้องถิ่นขาดความตระหนักรู้ ถึงคุณค่าและมูลค่าของสมุนไพร อาจเอื้อประโยชน์ให้กับพ่อค้าหรือชาวต่างชาติที่เข้ามาแสวงหาประโยชน์ในรูปแบบต่างๆ เพื่อแลกเปลี่ยนกับรายได้จำนวนไม่มาก แต่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อการคุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพร

๔. องค์ประกอบแผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์

๔.๑ กรอบนโยบาย

แผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์ จัดทำขึ้นตามบทบัญญัติในพระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย มาตรา ๕๗ ที่ให้มีการจัดทำแผนจัดการเพื่อคุ้มครองและสมุนไพรและถิ่นกำเนิดในเขตพื้นที่อนุรักษ์ โดยมีแนวทางที่สอดคล้องกับนโยบายระดับชาติและทิศทางการพัฒนาประเทศที่สำคัญ ดังนี้

๔.๑.๑ ความสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ ที่มุ่งสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรและการพัฒนาคุณค่าความหลากหลายทางชีวภาพ โดยยึดหลักความพอเพียงของวิถีชีวิต และความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ การจัดการทรัพยากรโดยส่งเสริมสิทธิและกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเข้าถึงและจัดการทรัพยากร

๔.๑.๒ อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งเป็นพันธกรณีระหว่างประเทศที่มีเจตนารมณ์ในการสร้างความสมดุลระหว่างการใช้ประโยชน์กับการอนุรักษ์ทรัพยากรชีวภาพและคำนึงถึงความเป็นธรรมในการครอบครองสิทธิ การเข้าถึง การใช้ และการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม

๔.๑.๓ แผนยุทธศาสตร์ชาติ การพัฒนาภูมิปัญญาไท สุขภาพวิถีไท พ.ศ.๒๕๕๐-๒๕๕๔ ที่กำหนดมาตรการคุ้มครองภูมิปัญญาไทยการแพทย์พื้นบ้านและสมุนไพร และการพัฒนาศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นให้มีบทบาทในการคุ้มครองสมุนไพรและภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้าน

๔.๒ วิสัยทัศน์

ดำรง รักษา ระบบนิเวศตามธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพของสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพร ในพื้นที่เขตอนุรักษ์มิให้ได้รับผลกระทบจากการกระทำของมนุษย์

๔.๓ วัตถุประสงค์

๔.๓.๑ เพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพรที่มีระบบนิเวศตามธรรมชาติหรือมีความหลากหลายทางชีวภาพ

๔.๓.๒ เพื่อกำหนดแผนงานและแนวทางการดำเนินงานในการกำหนดเงื่อนไขในการอนุญาตให้บุคคลเข้าไป ในพื้นที่เขตอนุรักษ์ร่วมกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้องและชุมชน และกำหนดวิธีการจัดการขอบเขตหน้าที่ และความรับผิดชอบในการประสานงานและร่วมมือดำเนินงานสำรวจ ศึกษาวิจัยสมุนไพรอย่างมีประสิทธิภาพ

๔.๓.๓ เพื่อให้เกิดกระบวนการตรวจสอบ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานด้านต่างๆ อย่างเป็นระบบ ตามแผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพรอย่างเหมาะสม

๔.๓.๔ เพื่อหารูปแบบหรือแนวทางของการจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรที่เหมาะสมในการบริหารจัดการและนำไปประยุกต์ใช้สำหรับพื้นที่เขตอนุรักษ์อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ

๔.๔ แนวทางการดำเนินงาน

แผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรและถิ่นกำเนิดสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์ฉบับนี้ เป็นแผนระยะสั้น เพื่อใช้เป็นกรอบการดำเนินงานระหว่างปี ๒๕๕๔-๒๕๕๖ ในพื้นที่เป้าหมายที่มีลำดับความเร่งด่วน โดยมีแนวทางการดำเนินงานที่สำคัญตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ.๒๕๔๒ ดังต่อไปนี้

๔.๔.๑ จัดทำแผนงานการกำหนดเงื่อนไขในการอนุญาตให้บุคคลใดเข้าไปในเขตอนุรักษ์ตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น ให้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องถือปฏิบัติ เพื่อรักษาสภาพธรรมชาติหรือคุณค่าของสมุนไพรหรือมิให้กระทบกระเทือนต่อระบบนิเวศตามธรรมชาติหรือความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่บริเวณที่เป็นถิ่นกำเนิดของสมุนไพร

๔.๔.๒ วางระบบการบริหารจัดการระดับพื้นที่ โดยเฉพาะพื้นที่บริเวณที่เป็นถิ่นกำเนิดของสมุนไพร รวมทั้งการกำหนดขอบเขตหน้าที่และความรับผิดชอบของส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนเสริมสร้างศักยภาพ บทบาท และการมีส่วนร่วมของกลุ่มเครือข่ายหมอพื้นบ้านในการคุ้มครองสมุนไพรและเพื่อประโยชน์ในการร่วมมือและประสานงานให้เกิดประสิทธิภาพในอันที่จะรักษาสภาพธรรมชาติระบบนิเวศตามธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพ และคุณค่าของสมุนไพรในพื้นที่บริเวณนั้น

๔.๔.๓ ทำการสำรวจและศึกษาวิจัยสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพรเพื่อประโยชน์ในการกำหนดมาตรการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพร

๔.๔.๔ ดำเนินการตรวจสอบ ติดตาม และวิเคราะห์การเข้าไปในเขตอนุรักษ์ เพื่อประโยชน์ในการประเมินผลการดำเนินงานตามแผนและการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

๔.๕ พื้นที่เป้าหมาย

การกำหนดพื้นที่เป้าหมาย พิจารณาจากหลักเกณฑ์และข้อมูลทางวิชาการ และสถานการณ์สมุนไพรในพื้นที่ ที่ได้มาจากการสำรวจศึกษาวิจัยในพื้นที่เป้าหมายที่เริ่มดำเนินงานในปี ๒๕๕๑ โดยคัดเลือกพื้นที่ที่มีความสำคัญเร่งด่วน สอดคล้องกับหลักเกณฑ์ที่กำหนดขึ้น คือ เป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายของชนิดพันธุ์สมุนไพร มีพืชสมุนไพรที่หายาก มีคุณค่าสมควรแก่การอนุรักษ์ และสนับสนุนการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน มีคุณค่าทางเศรษฐกิจ มีพืชสมุนไพรเฉพาะถิ่น หรืออยู่ในภาวะวิกฤติ มีการบุกรุกทำลายบริเวณถิ่นกำเนิดหรือมีการเก็บหาสมุนไพรในเขตอนุรักษ์ ซึ่งมีความเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ นอกจากนั้น ยังพิจารณาจากการมีส่วนร่วมและความพร้อมของภาครัฐ องค์กร และชุมชน เป็นต้น ประกอบด้วย ๗ พื้นที่ ดังนี้

๔.๕.๑ พื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าอุทยาน สมเด็จพระศรีนครินทร์ กาญจนบุรี
๔.๕.๒ พื้นที่อุทยานแห่งชาติแม่วงก์ จังหวัดกำแพงเพชร
๔.๕.๓ พื้นที่อุทยานแห่งชาติภูลังกา จังหวัดนครพนม
๔.๕.๔ พื้นที่อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก
๔.๕.๕ พื้นที่อุทยานแห่งชาติทะเลบัน จังหวัดสตูล
๔.๕.๖ พื้นที่อุทยานแห่งชาติปางสีดา จังหวัดสระแก้ว
๔.๕.๗ พื้นที่อุทยานแห่งชาตินายูง-น้ำโสม จังหวัดอุดรธานี

รายละเอียดปรากฏในส่วนที่ ๒

ส่วนที่ ๒
แผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพร
ในพื้นที่เขตอนุรักษ์ระดับพื้นที่

๒.๑ (ร่าง) แผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรในพื้นที่ เขตห้ามล่าสัตว์ป่า อุทยาน สมเด็จพระศรีนครินทร์ กาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี พ.ศ. ๒๕๕๕ – ๒๕๕๗

๑. หลักการและเหตุผล

กระแสโลกาภิวัตน์และระบบทุนนิยมโลก ทำให้ทิศทางการพัฒนาประเทศไทยขาดดุลยภาพ และต้องเผชิญกับวิกฤตทางสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ การบริหารจัดการทรัพยากรของประเทศที่มุ่งเน้นการพัฒนาทางวัตถุและระบบทุนนิยม ทำให้เกิดการเหลื่อมล้ำและการแข่งขันแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างจำกัดโดยเฉพาะการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงระบบนิเวศได้รับผลกระทบและเกิดความเสื่อมโทรมอย่างรุนแรง มีการถูกทำลายจากผลการพัฒนาและการกระทำของมนุษย์จนกลายเป็นปัญหามลภาวะแก่สังคมโลก อีกทั้งส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในวงกว้าง ระบบนิเวศและทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ ทรัพยากรดิน หิน แร่ แหล่งน้ำ ทรัพยากรป่าไม้พืชพันธุ์นานาชนิดรวมทั้งสมุนไพรได้รับผลกระทบจากการนำมาใช้ประโยชน์ ตามกระแสโลกาภิวัฒน์และระบบทุนนิยมขาดการจัดการอย่างเหมาะสม ขาดการวางแผนในการใช้ประโยชน์ทำให้ทรัพยากรเหล่านั้นเสื่อมสูญอย่างรวดเร็ว ปัจจุบันป่าสมุนไพรหรือบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพรที่มีระบบนิเวศตามธรรมชาติ หรือมีความหลากหลายทางชีวภาพได้รับผลกระทบและถูกทำลายอย่างต่อเนื่องและรุนแรงมากขึ้น แต่ยังขาดหน่วยงานหลักรับผิดชอบในการวางแผนจัดการเพื่อคุ้มครองและอนุรักษ์สมุนไพร และพื้นที่บริเวณถิ่นกำเนิดสมุนไพรอย่างเป็นรูปธรรม

ภายใต้บทบัญญัติของพระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ. ๒๕๔๒ หมวด ๓ การคุ้มครองสมุนไพร มาตรา ๕๗ บัญญัติว่า เพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพร ที่มีระบบนิเวศน์ตามธรรมชาติหรือมีความหลากหลายทางชีวภาพหรืออาจได้รับผลกระทบกระเทือนจากการกระทำของมนุษย์ได้โดยง่ายในเขตพื้นที่ที่ได้มีการกำหนดให้เป็นเขตอนุรักษ์ให้รัฐมนตรีโดยคำแนะนำของคณะกรรมการจัดทำแผนปฏิบัติการเรียกว่า “แผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพร” เสนอขอความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีโดยอาจจัดทำเป็นแผนระยะสั้น ระยะกลาง หรือระยะยาวได้ตามความเหมาะสม และจะต้องประกอบด้วยแผนงานและแนวทางการดำเนินงาน ๔ ด้าน ตามมาตรา ๕๗ ดังกล่าวข้างต้น

๒. สถานการณ์และสภาพปัญหา

เขตห้ามล่าสัตว์ป่าอุทยานสมเด็จพระศรีนครินทร์กาญจนบุรี เป็นพื้นที่เขตอนุรักษ์ในความดูแลของเขตห้ามล่าสัตว์ป่าอุทยานสมเด็จพระศรีนครินทร์กาญจนบุรี กำกับดูแลโดยกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีพื้นที่ ๕๖,๒๕๐ ไร่ ครอบคลุมพื้นที่ ๔ ตำบล ได้แก่ ตำบลหนองบัว ตำบลหนองหญ้า ตำบลบ้านเก่า ตำบลวังเย็น ส่วนใหญ่เป็นภูเขาสลับซับซ้อน ลักษณะของป่ามีสภาพเป็นป่าเบญจพรรณและป่าเต็งรัง ประกอบด้วย ผืนป่าเขาใหญ่และป่าทุ่งนาคราช มีชนิดพรรณไม้ต่างๆ เช่น ประดู่ มะค่าโมง เต็ง รัง ไผ่รวก บริเวณพื้นที่ที่เป็นหุบเหวลึกยังคงสภาพของป่าปิดที่สมบูรณ์แฝงตัวอยู่ในหุบต่าง ๆ เช่น หุบแอ่งกระทะ หุบผาทรหด หุบพุเลียบ หุบป่าโบราณ หุบหวาย

และหุบพุหว้า ที่ยังคงความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายของสายพันธุ์พืชและสัตว์ป่า และเป็น**ระบบนิเวศแบบหินปูนที่มีความสำคัญ**ต่อความหลายหลากทางชีวภาพ

สำรวจข้อมูลพืชสมุนไพรพบในพื้นที่อย่างน้อย ๓๐ ชนิด เพื่อจัดกลุ่มและวางแผนจัดการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ และยังพบสมุนไพรควบคุม ๓ ชนิด คือกวาวเครือขาว กวาวเครือแดง กวาวเครือดำ จากการจัดเก็บข้อมูลสมุนไพรของเขตห้ามล่าสัตว์ป่าอุทยานสมเด็จพระศรีนครินทร์กาญจนบุรีสามารถดำเนินการได้เพียงระดับหนึ่งเท่านั้น ยังขาดข้อมูลทางพฤกษศาสตร์ นอกจากนี้ ยังพบการลักลอบเข้าไปในเขตอนุรักษ์เพื่อเก็บของป่าซึ่งขัดต่อระเบียบของหน่วยงานที่กำกับดูแลพื้นที่

กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข ได้กำหนดให้สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดกาญจนบุรี เป็น ๑ ใน ๑๒ จังหวัดนำร่องในการจัดทำแผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์ โดยสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดกาญจนบุรี ได้กำหนดพื้นที่เป้าหมายในการดำเนินกิจกรรม คือ เขตห้ามล่าสัตว์ป่าอุทยานสมเด็จพระศรีนครินทร์กาญจนบุรี อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี ขนาดของพื้นที่ ๕๖,๒๕๐ ไร่ ครอบคลุม ๔ ตำบล โดยงานพัฒนาบุคลากรและสุขภาพภาคประชาชน ได้จัดทำโครงการสำรวจสมุนไพรสำรวจและศึกษาสมุนไพรบริเวณถิ่นกำเนิดสมุนไพร เพื่อประกอบการจัดทำแผนในการพัฒนาให้พื้นที่ดังกล่าวเป็นแหล่งที่ส่งเสริมให้ชุมชนรู้จักการใช้ประโยชน์ เรียนรู้สมุนไพร และทราบข้อมูลสมุนไพรที่ถูกต้อง โดยผู้เชี่ยวชาญ การจัดทำทะเบียนพันธุ์พืชสมุนไพรในเขตอนุรักษ์ เพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองสมุนไพรอย่างยั่งยืนตามบทพระราชบัญญัติ

๓. วัตถุประสงค์

๓.๑ เพื่อให้มีกิจกรรมในการคุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพรที่มีระบบนิเวศตามธรรมชาติหรือมีความหลากหลายทางชีวภาพ

๓.๒ เพื่อจัดทำฐานข้อมูลทางนิเวศวิทยาของพืชสมุนไพร

๓.๓ เพื่อกำหนดแผนงานและแนวทางการดำเนินงาน ประสานความร่วมมือส่วนราชการที่เกี่ยวข้องและชุมชน เพื่อในการอนุรักษ์ คุ้มครองสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์

๓.๔ เพื่อกำหนดวิธีการขอบเขตหน้าที่และความรับผิดชอบในการสำรวจ ศึกษาสมุนไพรอย่างมีประสิทธิภาพ และนำไปสู่การจัดการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสม

๔. เป้าหมาย

เพื่อดำรง รักษา ระบบนิเวศตามธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพของสมุนไพรและถิ่นกำเนิดของสมุนไพร ในพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าอุทยานสมเด็จพระศรีนครินทร์จังหวัดกาญจนบุรี มิให้ได้รับผลกระทบจากการกระทำของมนุษย์ ระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชนในพื้นที่ตามแผนจัดการคุ้มครองสมุนไพร

๕. แนวทางปฏิบัติการ

ดังตาราง

๕. แนวทางปฏิบัติการ

๕.๑ แผนงานด้านกฎหมายหรือเงื่อนไขในการอนุญาตให้บุคคลเข้าไปในพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าอุทยานสมเด็จพระศรีนครินทร์กาญจนบุรี

กลยุทธ์ : เสริมสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างส่วนราชการที่เกี่ยวข้องและชุมชนรอบแนวเขตพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่า ในการขออนุญาตให้หน่วยงาน องค์กร และชุมชนเข้าไปในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าอุทยานสมเด็จพระศรีนครินทร์กาญจนบุรี

เป้าหมาย : การสร้างความเข้าใจในการขออนุญาตให้หน่วยงาน องค์กร และชุมชนเข้าในพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่า

ตัวชี้วัด : กิจกรรมการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการขออนุญาตของหน่วยงาน และชุมชนเข้าในพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่า

มาตรการ	แนวทางปฏิบัติ/กิจกรรม	งบประมาณ (บาท)			หน่วยงานหลัก หน่วยงานร่วม
		๒๕๕๕	๒๕๕๖	๒๕๕๗	
มาตรการ ๑ สร้างความรู้ความเข้าใจ แก่สาธารณะเกี่ยวกับกฎหมาย และเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องในการอนุญาตให้บุคคลเข้าไปในพื้นที่เขตอนุรักษ์ตามแผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพร	๑. ประสานความร่วมมือกับองค์กรและหน่วยงานทั้งภาครัฐ และเอกชนที่เกี่ยวข้อง ๒. แต่งตั้งคณะทำงานรับฟังความคิดเห็นด้านการอนุญาตบุคคลเข้าไปในพื้นที่เขตอนุรักษ์ ๓. จัดทำเอกสาร หรือคู่มือ การจัดการคุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดสมุนไพรเผยแพร่ผ่านสื่อประชาสัมพันธ์ต่างๆ ๔. จัดเวทีประชาคมรับฟังความคิดเห็น	๕๕,๐๐๐	๑๐๐,๐๐๐	๑๕๐,๐๐๐	- สสจ.กาญจนบุรี - เขตห้ามล่าสัตว์ป่าอุทยานสมเด็จพระศรีนครินทร์ - องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น - ผู้นำท้องถิ่น - มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี
รวม		**๓๐๕,๐๐๐**			

๕.๒ แผนงานด้านการอนุรักษ์และประสานความร่วมมือในการคุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดสมุนไพร

กลยุทธ์ : ๑. ส่งเสริมพัฒนาความร่วมมือประสานงานระหว่างส่วนราชการที่เกี่ยวข้องและชุมชนในการกำหนดวิธีการจัดการในพื้นที่

๒. ส่งเสริมสมรรถนะและพัฒนาศักยภาพแก่ส่วนราชการและบุคลากรที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องและสร้างแรงจูงใจในการอนุรักษ์และคุ้มครองสมุนไพร

เป้าหมาย : วิธีการจัดการด้านการอนุรักษ์ ขอบเขตหน้าที่และความรับผิดชอบของส่วนราชการที่เกี่ยวข้องและชุมชนในการร่วมมือและประสานงานอย่างมีประสิทธิภาพ

ตัวชี้วัด : อนุรักษ์สมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดสมุนไพร หรือการกำหนดวิธีการ ขอบเขต หน้าที่ความรับผิดชอบของส่วนราชการที่เกี่ยวข้องและชุมชน

มาตรการ	แนวทางปฏิบัติ/กิจกรรม	งบประมาณ (บาท)			หน่วยงานหลัก หน่วยงานร่วม
		๒๕๕๕	๒๕๕๖	๒๕๕๗	
มาตรการ ๑ การประสานความร่วมมือระหว่างส่วนราชการที่เกี่ยวข้องและชุมชนในการกำหนดวิธีการจัดการในพื้นที่ **มาตรการ** ๒ สร้างแรงจูงใจและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนในการอนุรักษ์การคุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิด **มาตรการ** ๔ การอนุรักษ์และฟื้นฟูสมุนไพรในเขตพื้นที่เขตอนุรักษ์	๑. ประสานความร่วมมือกับองค์กรและหน่วยงานทั้งภาครัฐ และเอกชนที่เกี่ยวข้อง ๒. แต่งตั้งคณะทำงานอนุรักษ์และคุ้มครองสมุนไพร ๑. จัดตั้งกลุ่มเยาวชน/องค์กรเครือข่าย ในการอนุรักษ์และคุ้มครองสมุนไพรในพื้นที่อนุรักษ์ ๒. จัดตั้งศูนย์เรียนรู้สมุนไพรประจำตำบล ๑. ศึกษาการเพาะ ขยายพันธุ์ และกระจายพันธุ์สมุนไพรที่มีคุณค่า หรือมีความสำคัญทางเศรษฐกิจ หรือใกล้สูญพันธ์ บริเวณรอบพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่า	๑๕๐,๐๐๐	๒๕๐,๐๐๐	๒๕๐,๐๐๐	- สสจ.กาญจนบุรี - เขตห้ามล่าสัตว์ป่าอุทยานสมเด็จพระศรีนครินทร์ - องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น - ผู้นำท้องถิ่น - มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี - โรงเรียน
รวม		**๖๕๐,๐๐๐**			

๕.๓ แผนงานด้านสำรวจและศึกษาวิจัยสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดสมุนไพร

กลยุทธ์ : สำรวจและศึกษาวิจัยสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดสมุนไพร

เป้าหมาย : จัดทำและพัฒนาระบบฐานข้อมูลของสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์

ตัวชี้วัด : ฐานข้อมูลสมุนไพรในพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าอุทยานสมเด็จพระศรีนครินทร์

มาตรการ	แนวทางปฏิบัติ/กิจกรรม	งบประมาณ (บาท)			หน่วยงานหลัก หน่วยงานร่วม
		๒๕๕๕	๒๕๕๖	๒๕๕๗	
มาตรการ ๑ สนับสนุนการสำรวจและศึกษาวิจัยสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดสมุนไพร	๑. ประสานความร่วมมือในการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และคุ้มครองสมุนไพรในเขตอนุรักษ์ ๒. มีการสำรวจและศึกษาสมุนไพรร่วมกับภูมิปัญญาท้องถิ่น/ผู้รู้ในชุมชน/หมอพื้นบ้าน ๓. จัดทำบัญชีรายชื่อ สรรพคุณของสมุนไพร รูปภาพพร้อมระบุถิ่นที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติ ๔. จัดทำทะเบียนฐานข้อมูลสมุนไพร	๑๕๐,๐๐๐	๒๕๐,๐๐๐	๓๐๐,๐๐๐	- สสจ.กาญจนบุรี - เขตห้ามล่าสัตว์ป่าอุทยานสมเด็จพระศรีนครินทร์ - องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น - มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี - โรงเรียน
มาตรการ ๒ เสริมสร้างความรู้และสมรรถนะบุคลากรของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมาย เพื่อให้มีการสำรวจศึกษาวิจัยสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิด	๑. อบรมให้ความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรแก่บุคลากร หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ๒. จัดทำหนังสือหรือคู่มือรายชื่อสรรพคุณพืชสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์เผยแพร่แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับสมุนไพรในเขตอนุรักษ์				

มาตรการ	แนวทางปฏิบัติ/กิจกรรม	งบประมาณ (บาท)			หน่วยงานหลัก หน่วยงานร่วม
		๒๕๕๕	๒๕๕๖	๒๕๕๗	
มาตรการ ๓ เสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ ให้แก่เยาวชน ประชาชน และผู้สนใจทั่วไปเพื่อสร้างจิตสำนึกให้ตระหนักในคุณค่าสมุนไพร	๑. จัดทำเอกสาร แผ่นพับ ประชาสัมพันธ์	๑๕๐,๐๐๐	๒๕๐,๐๐๐	๓๐๐,๐๐๐	
รวม		**๗๐๐,๐๐๐**			

๕.๔ แผนงานตรวจสอบ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานและการบังคับใช้กฎหมาย

กลยุทธ์ : จัดทำระบบติดตามกำกับ ควบคุม และลดภาวะคุกคามที่มีผลกระทบต่อสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพร

เป้าหมาย : การดำเนินงานเป็นไปตามแผนจัดการและเกิดประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมายหรือระเบียบที่เกี่ยวข้อง

ตัวชี้วัด : มีคณะกรรมการประสานความร่วมมือในการประเมินผลการปฏิบัติงานตามแผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพร

มาตรการ	แนวทางปฏิบัติ/กิจกรรม	งบประมาณ (บาท)			หน่วยงานหลัก หน่วยงานร่วม
		๒๕๕๕	๒๕๕๖	๒๕๕๗	
มาตรการ ๑ พัฒนาและปรับปรุงกลไกการควบคุมกำกับ ตรวจสอบ ติดตามและประเมินผล **มาตรการ** ๒ การประเมินผลการดำเนินงานตามแผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพร และบริเวณถิ่นกำเนิดสมุนไพรอย่างต่อเนื่อง	๑. จัดตั้งคณะทำงาน ประเมินผลการปฏิบัติงานตามแผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรในแต่ละด้าน ๑. ประชุมคณะทำงานเพื่อวิเคราะห์สถานการณ์สมุนไพรในพื้นที่ ๒. จัดให้มีทีมประเมินสถานภาพสมุนไพร ในพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่า ๓. ประเมินผลสำเร็จและผลกระทบด้านต่างๆที่อาจเกิดขึ้นจากการประกาศใช้แผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดสมุนไพรทุก ๑ ปี	๑๐๐,๐๐๐	๑๕๐,๐๐๐	๑๕๐,๐๐๐	- สสจ.กาญจนบุรี - เขตห้ามล่าสัตว์ป่าอุทยานสมเด็จพระศรีนครินทร์ - องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น - มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี
รวม		**๔๐๐,๐๐๐**			
รวมทั้งสิ้น (๕.๑ + ๕.๒ + ๕.๓ + ๕.๔)		**๒,๐๕๕,๐๐๐**			

๖. รายชื่อสมุนไพรที่สำรวจพบในพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าอุทยานสมเด็จพระศรีนครินทร์กาญจนบุรี

๑	กรวย	๒๑	กุ่มบก	๔๑	ครอบจักรวาล	๖๑	ชงโค	๘๑	ถั่วแระป่า
๒	กระดังงา	๒๒	โกงกาง	๔๒	ครอบแดง	๖๒	ชะเอม	๘๒	เถาคันแดง
๓	กระดูกกบ	๒๓	ขนุน	๔๓	ครอบตลับ	๖๓	ชิงช้าชาลี	๘๓	เถารางเงิน
๔	กระไดลิง	๒๔	ขมิ้น	๔๔	คราม	๖๔	ซาก	๘๔	เถาวัลย์เหล็ก
๕	กระถินพิมาน	๒๕	ขมิ้นลิง	๔๕	คางแมว	๖๕	ดองดึง	๘๕	เถาวัลย์เอ็น
๖	กระทือ	๒๖	ข่อย	๔๖	คูน	๖๖	ต้อยติ่ง	๘๖	เถาเอ็นอ่อน
๗	กระทุ่มบก	๒๗	ขันทองพยาบาท	๔๗	แคหมู	๖๗	ตะโกป่า	๘๗	ทองพันชั่ง
๘	กรุงเขมา	๒๘	ข้าวตาก	๔๘	โคกกระสุน	๖๘	ตะขบป่า	๘๘	ทองหลาง
๙	กลอย	๒๙	ข้าวเม่าแรด	๔๙	โคคลาน	๖๙	ตะคร้อ	๘๙	ทับทิมป่า
๑๐	กวาวเครือขาว	๓๐	ข้าวเย็นใต้	๕๐	โคเถลิงต้น	๗๐	ตะเค็ด	๙๐	ท้าวยายม่อม
๑๑	กวาวเครือแดง	๓๑	ข้าวเย็นเหนือ	๕๑	งิ้วเจ็ดใบ	๗๑	ตะแบก	๙๑	นมแมว
๑๒	กะอิด	๓๒	ข้าวสาร	๕๒	งิ้วแดง	๗๒	ตะไล	๙๒	นมราชสีห์
๑๓	กะตังใบ	๓๓	ขี้แรด	๕๓	จั่น	๗๓	ตับควาย	๙๓	บอนเต่า
๑๔	กะทกรก	๓๔	ขี้หนอน	๕๔	จันผา	๗๔	ตับแย้แดง	๙๔	บอระเพ็ดพุงช้าง
๑๕	กะทือลิง	๓๕	ขี้เหล็ก	๕๕	จามจุรี	๗๕	ตานขโมย	๙๕	บัวบกโคก
๑๖	กะพังโหม	๓๖	ขี้อ้าย	๕๖	จิงจ้อเล็ก	๗๖	ตานดำ	๙๖	ประดู่ส้ม
๑๗	กะเพรา	๓๗	ขุนแผนสะกดทับ	๕๗	จิงจ้อใหญ่	๗๗	ตานเสี้ยน	๙๗	ปราบธรณี
๑๘	กะย่อม	๓๘	เขยตายแม่ยายปรก	๕๘	เจตมูลเพลิงขาว	๗๘	ตำลึง	๙๘	ปราบสมุทร
๑๙	ก้างปลาขาว	๓๙	ไข่เน่า	๕๙	เจตมูลเพลิงแดง	๗๙	ตีนตุ๊กแก	๙๙	ปรู
๒๐	การะมัก	๔๐	คนทา	๖๐	แจง	๘๐	ตีนเป็ด	๑๐๐	ปอนวล

๖. รายชื่อสมุนไพรที่สำรวจพบในพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าอุทยานสมเด็จพระศรีนครินทร์กาญจนบุรี

๑๐๑	ปอบิด	๑๒๑	พญาสัตบรรณ	๑๔๑	มะเม่าไข่ปลา	๑๖๑	เร่ว	๑๘๑	สน
๑๐๒	ปอไม้ลาย	๑๒๒	พลับพลึงป่า	๑๔๒	มะยม	๑๖๒	แร้งคอคำ	๑๘๒	สบู่ดำ
๑๐๓	ปีบ	๑๒๓	พิกุล	๑๔๓	มะยมเงิน มะยมทอง	๑๖๓	ลำพุก	๑๘๓	ส้มป่อย
๑๐๔	เปราะ	๑๒๔	พุงแก	๑๔๔	มะลิวัลย์	๑๖๔	ลูกใต้ใบแดง	๑๘๔	ส้มเสี้ยว
๑๐๕	เปราะเสือ	๑๒๕	พุดป่า	๑๔๕	มะลิไส้ไก่	๑๖๕	ลูกใต้ใบใหญ่	๑๘๕	สมอไทย
๑๐๖	เปล้าใหญ่	๑๒๖	พุทรา	๑๔๖	มะหาด	๑๖๖	เล็บครุฑ	๑๘๖	สมอภิเภก
๑๐๗	แป้นตะกั่ว	๑๒๗	เพชรสังฆาต	๑๔๗	มันนก	๑๖๗	เล็บเหยียว	๑๘๗	สลัดได
๑๐๘	โปร่งฟ้า	๑๒๘	ไพล	๑๔๘	มันเสา	๑๖๘	ว่านขุนแผน	๑๘๘	สะแก
๑๐๙	ผกากรอง	๑๒๙	มหาละลาย	๑๔๙	ม้ากระดูกแตก	๑๖๙	ว่านคางคก	๑๘๙	สะแกแสง
๑๑๐	ผักชีพราหม์	๑๓๐	มะกล่ำเครือ	๑๕๐	แมงเพาะเสาธง	๑๗๐	ว่านจูงนาง	๑๙๐	สะค้าน
๑๑๑	ผักปราบ	๑๓๑	มะกล่ำต้น	๑๕๑	แมงเพาะหิน	๑๗๑	ว่านช้างน้อย	๑๙๑	สะเดา
๑๑๒	ผักเสี้ยนผี	๑๓๒	มะกอก	๑๕๒	ไม้แดง	๑๗๒	ว่านช้างผสมโขง	๑๙๒	สะพายควาย
๑๑๓	ผักหวานป่า	๑๓๓	มะกา	๑๕๓	ไมยราบ	๑๗๓	ว่านดินสอฤาษี	๑๙๓	สะระแหน่หิน
๑๑๔	ไผ่รวก	๑๓๔	มะเกลือ	๑๕๔	ยอป่า	๑๗๔	ว่านเต่า	๑๙๔	สัก
๑๑๕	ฝนแสนห่า	๑๓๕	มะเกลือเลือด	๑๕๕	ยั้ง	๑๗๕	ว่านเพ็ชรหลีก	๑๙๕	สันกำพร้า
๑๑๖	ฝาง	๑๓๖	มะขาม	๑๕๖	ย่านาง	๑๗๖	ว่านแมงป่อง	๑๙๖	สามพันตา
๑๑๗	เฟ้า	๑๓๗	มะขามป้อม	๑๕๗	ย่านางแดง	๑๗๗	ว่านศรนารายณ์	๑๙๗	สายน้ำผึ้ง
๑๑๘	พญาท้าวเอว	๑๓๘	มะค่าแต้	๑๕๘	รกฟ้า	๑๗๘	ว่านหรีด	๑๙๘	สุขขี
๑๑๙	พญาไม้ผุ	๑๓๙	มะดุก	๑๕๙	รัก (ดอก)	๑๗๙	ว่านเอ็นเขียว	๑๙๙	เสลดพังพอนตัวเมีย
๑๒๐	พญาไร้ใบ	๑๔๐	มะเฟืองช้าง	๑๖๐	รางแดง	๑๘๐	สงวน	๒๐๐	แสมสาร

๖. รายชื่อสมุนไพรที่สำรวจพบในพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าอุทยานสมเด็จพระศรีนครินทร์กาญจนบุรี

๒๐๑	แสลงพัน	๒๒๑	องุ่นป่า
๒๐๒	โสมจีน	๒๒๒	อบเชยไทย
๒๐๓	หญ้าคา	๒๒๓	อ้อยช้าง
๒๐๔	หญ้าปากควาย	๒๒๔	อัญชัน
๒๐๕	หญ้าพันงูขาว	๒๒๕	อินทนิล
๒๐๖	หญ้าพันงูแดง	๒๒๖	อีนูน
๒๐๗	หญ้าพุ่งชู้	๒๒๗	อีเหม็น
๒๐๘	หญ้าแพรก	๒๒๘	อุตพิต
๒๐๙	หญ้าร้องไห้	๒๒๙	อุโลก
๒๑๐	หนอนตายหยาก	๒๓๐	เอื้องแก้ว
๒๑๑	หนาด	๒๓๑	ฮ้อสะพายควาย
๒๑๒	หนามเกี่ยวไก่		
๒๑๓	หนามพรม		
๒๑๔	หนุมานประสานกาย		
๒๑๕	หม่อน		
๒๑๖	หมากเล็กหมากน้อย		
๒๑๗	หางกระรอก		
๒๑๘	หางไหลต้น		
๒๑๙	เห็ดขี้ควาย		
๒๒๐	แห้วกระต่าย		

สมุนไพรที่มีค่าต่อการศึกษาหรือวิจัย ได้แก่
๑. กรวย ๒. กระดูกกบ ๓. กะอิด ๔. กะตังใบ ๕. ระย่อม
๖. ขี้หนอน ๗. งิ้วแดง ๘. จันผา ๙. แจง ๑๐. ตะขบป่า
๑๑. ตะคร้อ ๑๒. ตามเสี้ยน ๑๓. เถาวัลย์เหล็ก ๑๔. ประดู่ส้ม
๑๕. ปอบิด ๑๖. ปีป ๑๗. โปร่งฟ้า ๑๘.ไผ่รวก ๑๙. พุดป่า
๒๐. มะเฟืองช้าง ๒๑. ยอป่า ๒๒. ลูกใต้ใบแดง
๒๓. เล็บเหยี่ยว ๒๔.อีนูน

สมุนไพรที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ ได้แก่
๑. เจตมูลเพลิงขาว
๒. ย่านาง
๓. สมอไทย
๔. เจตมูลเพลิงแดง
๕. มะขามป้อม
๖. สมอภิเภก
๗. คนทา
๘. ฝาง
๙. ระย่อม (กะย่อม)

สมุนไพรที่อาจะสูญพันธุ์ ได้แก่
๑. เจตมูลเพลิงขาว
๒. เจตมูลเพลิงแดง
๓. เล็บครุฑ
๔. มะกล่ำแดง
๕. มะกล่ำขาว
๖. ระย่อม (กะย่อม)

๒.๒ (ร่าง)แผนการจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์ อุทยานแห่งชาติแม่วงก์ จังหวัดกำแพงเพชร พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๗

๑. หลักการและเหตุผล

ประเทศไทยมีพื้นที่ป่ากระจายอยู่ทั่วทุกภาคของประเทศ โดยแต่ละป่าจะมีความหลากหลายของพันธุ์พืช รวมถึงพันธุ์พืชสมุนไพรที่เป็นภูมิปัญญาคู่กับประเทศไทยมาช้านาน สมุนไพรถือกำเนิดมาจากธรรมชาติ และมีความหมายต่อชีวิตมนุษย์เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะด้านการส่งเสริมสุขภาพและการรักษา สมุนไพรสามารถใช้เป็นยาป้องกันรักษาโรค ใช้ในเครื่องสำอาง ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารและผลิตภัณฑ์อื่นๆอีกมากมาย ซึ่งก็นับว่ามีผลดีต่อสุขภาพมนุษย์ แม้ว่าระบบการแพทย์แผนปัจจุบันจะเป็นที่ยอมรับและนำมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ระบบการแพทย์แผนปัจจุบันก็มีข้อจำกัดในการรักษาหลายประการด้วยกัน กล่าวคือ ไม่สามารถใช้การรักษาทางกายภาพด้วยยาและการผ่าตัด เพื่อแก้ไขปัญหาสุขภาพอนามัยและความเจ็บป่วยของประชาชนเพียงระบบเดียวได้อย่างครอบคลุมทุกกลุ่มอาการของโรคและปัญหา ต้องอาศัยวิธีการที่หลากหลาย เช่น โภชนาการบำบัด การใช้วิตามินแร่ธาตุตามธรรมชาติ การใช้ยาที่ได้จากพืชหรือสมุนไพร การออกกำลังกาย การกระตุ้นให้เกิดภูมิคุ้มกันหรือภูมิชีวิต สมุนไพรไทยมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทั้งกรรมวิธีการผลิตและความสะดวกในการใช้ให้เหมาะกับความต้องการของมนุษย์แต่ก็มีผลกระทบ เกิดปัญหาการบุกรุกทำลายพื้นที่ป่าเพื่อค้นหาพืชสมุนไพร ส่งผลให้เกิดการลดลงและเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ของพันธุ์พืชสมุนไพรที่มีคุณค่าต่อประเทศไทยในอนาคต

พระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ. ๒๕๕๒ หมวด ๓ การคุ้มครองสมุนไพร มาตรา ๕๗ บัญญัติว่า เพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพรที่มีระบบนิเวศน์ตามธรรมชาติหรือมีความหลากหลายทางชีวภาพหรืออาจได้รับผลกระทบจากการกระทำของมนุษย์โดยง่ายในเขตที่มีการกำหนดให้เป็นพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ให้รัฐมนตรีโดยคำแนะนำของคณะกรรมการการจัดทำแผนปฏิบัติการเรียกว่า “แผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพร” เสนอขอความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรี โดยอาจจัดทำเป็นแผนระยะสั้น ระยะกลาง หรือระยะยาวได้ตามความเหมาะสม และจะต้องประกอบด้วยแผนงานและแนวทางการดำเนินงาน ๔ ด้าน ตามมาตรา ๕๗

อุทยานแห่งชาติแม่วงก์ ก่อนการสำรวจและประกาศจัดตั้งเป็นอุทยานแห่งชาติแม่วงก์ ได้มีราษฎรอยู่อาศัยและทำไร่เลื่อนลอยตามเส้นทางสายถนนคลองลาน-อุ้มผางตั้งแต่กิโลเมตร ๕๗ ถึงกิโลเมตร ๑๐๐ มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ ๕๕๘,๗๕๐ ไร่ หรือ ๘๙๔ ตารางกิโลเมตร ซึ่งอยู่ในพื้นที่จังหวัดกำแพงเพชรประมาณ ๒๗๙,๐๕๐ ไร่ และอยู่ในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ประมาณ ๒๗๙,๗๐๐ ไร่ ส่วนใหญ่จะเป็นชาวไทยภูเขาเผ่าต่างๆ เช่น ม้ง เย้า ลีซอ มูเซอ อีก้อ กะเหรี่ยง และชาวไทยพื้นราบ โดยได้ทำการแผ้วถางป่าเพื่อทำไร่เลื่อนลอยและที่อยู่อาศัย ก่อให้เกิดปัญหาการตัดไม้ทำลายป่าเป็นจำนวนมาก ต่อมาในปี พ.ศ.๒๕๒๖ รัฐบาลได้มีนโยบายให้กรมป่าไม้เข้าสำรวจพบว่ายังมีพื้นที่ป่าที่อุดมสมบูรณ์อยู่มาก เป็นพื้นที่ป่าต้นน้ำลำธารที่สำคัญ และมีลักษณะทางธรรมชาติที่สวยงาม จึงได้ขอเสนอให้จัดตั้งเป็นอุทยานแห่งชาติ และได้อพยพราษฎรในพื้นที่ทั้งชาวไทยภูเขา และชาวไทยพื้นราบออกจากพื้นที่ ระหว่างปี ๒๕๒๖-๒๕๒๙ และในที่สุดจึงได้รับการ

ประกาศจัดตั้งเป็นอุทยานแห่งชาติอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ ๑๔ กันยายน ๒๕๓๐ ตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔ นับเป็นอุทยานแห่งชาติลำดับที่ ๕๕ ของประเทศไทย

๒. สถานการณ์และสภาพปัญหา

อุทยานแห่งชาติแม่วงก์ มีพื้นที่ครอบคลุมท้องที่อำเภอปางศิลาทอง จังหวัดกำแพงเพชร และอำเภอแม่วงก์และกิ่งอำเภอแม่เปิน จังหวัดนครสวรรค์ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นแหล่งกำเนิดต้นน้ำลำธาร ตามเทือกเขาสูงชันก่อกำเนิดเป็นน้ำตกที่สวยงาม ๔ - ๕ แห่ง ทั้งเป็นต้นกำเนิดของลำน้ำแม่วงก์ที่สำคัญของจังหวัดนครสวรรค์ มีเนื้อที่ประมาณ ๕๕๘.๗๕๐ ไร่ หรือ ๘๙๔ ตารางกิโลเมตร ลักษณะภูมิประเทศเป็นเทือกเขาสูงสลับซับซ้อนเรียงรายกันอยู่ตามเทือกเขาถนนธงชัยลดหลั่นลงมาจนถึงพื้นราบ ประมาณ ๔๐-๕๐ ลูก ยอดที่สูงที่สุดคือ “ยอดเขาโมโกจู” สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ ๑,๙๖๔ เมตร เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารต้นกำเนิดของลำน้ำแม่วงก์ และเป็นแหล่งแร่ธาตุสำคัญ เช่น แร่ไมกา สภาพป่าประกอบด้วยป่าเบญจพรรณ ป่าเต็งรัง ป่าดิบเขา ป่าดิบแล้ง ทุ่งหญ้า ที่ยังมีความอุดมสมบูรณ์และเป็นแหล่งของความหลากหลายทางชีวภาพ

จากรายงานข้อมูลการสำรวจ พบว่าเป็นพื้นที่ที่มีสภาพความหลากหลายทางชีวภาพของพันธุ์พืชหลายชนิด การสำรวจแปลงตัวอย่าง ขนาด ๒๐X๒๐ เมตร สำหรับป่าเต็งรัง ป่าเบญจพรรณและป่าไร่ร้าง ป่าละ ๒ แปลง พบสมุนไพรที่มีการใช้ประโยชน์จากหมอพื้นบ้านไม่น้อยกว่า ๒๘ ชนิด ในจำนวนนี้เป็นสมุนไพรหายากจำนวน ๒ ชนิด ได้แก่ แฝกหอม และข้าวเย็นใต้

การสำรวจพื้นที่คุ้มครองสมุนไพร ณ อุทยานแห่งชาติแม่วงก์นี้ ยังสำรวจได้ไม่ทั่วถึง เพราะอุทยานแห่งนี้มีขนาดประมาณห้าแสนกว่าไร่ การเดินสำรวจ ๒ เส้นทางๆ ละ ประมาณ ๕ กิโลเมตร คิดแล้วไม่ถึงร้อยละ ๑ ของพื้นที่ป่าแห่งนี้ แต่เท่าที่เดินสำรวจพื้นที่พบว่าเป็นพื้นที่ที่ยังคงความสมบูรณ์อยู่มากมีพันธุ์ไม้และสัตว์ป่านานาชนิด อุทยานแห่งชาติแม่วงก์ในเขตจังหวัดกำแพงเพชรมีเส้นทางเข้าสู่อุทยานและออกจากอุทยานได้เพียงเส้นทางเดียว มีเจ้าหน้าที่ตรวจสอบก่อนอนุญาตให้เข้าได้ตลอด ๒๔ ชั่วโมง มีกฎระเบียบห้ามเก็บพันธ์ไม้ในเขตอุทยานฯ และมีบทลงโทษผู้ฝ่าฝืนอย่างเคร่งครัดด้วยการปรับไม่เกิน ๕๐๐ บาท และหากยังฝ่าฝืนคำสั่งเจ้าหน้าที่อีก จะมีโทษทั้งจำและปรับ โทษจำคุก ๑ เดือน ปรับไม่เกิน ๕๐๐ บาท นอกจากนี้ยังมีบทบัญญัติห้ามล่าสัตว์อีกด้วย

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดกำแพงเพชรเป็นหนึ่งในพื้นที่นำร่องในการสำรวจ ศึกษาชนิดและปริมาณของสมุนไพร โดยจัดทำบัญชีรายชื่อสมุนไพร ภูมิปัญญาการใช้สมุนไพร ร่วมกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในเขตใกล้เคียงอุทยานแห่งชาติแม่วงก์ หมอพื้นบ้านและเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติแม่วงก์ โดยเป็นการสำรวจเพื่อบันทึกชนิดพันธุ์ของสมุนไพรที่มีค่า หายากและนำสู่การพิจารณาจัดทำแผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรในพื้นที่ดังกล่าวตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติต่อไป

๓.วัตถุประสงค์

๓.๑ เพื่อสำรวจความหลากหลายของสมุนไพร การจัดจำแนกหมวดหมู่และนิเวศวิทยาของสมุนไพรที่พบในบริเวณอุทยานแห่งชาติแม่วงก์ จังหวัดกำแพงเพชร

๓.๒ เพื่อทราบและจัดทำฐานข้อมูลทางนิเวศวิทยาของสมุนไพร

๓.๓ เพื่อเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์สมุนไพรให้คงไว้

๓.๔ เพื่อกำหนดรูปแบบหรือแนวทางในการจัดการอนุรักษ์คุ้มครอง และใช้ประโยชน์จากสมุนไพรได้อย่างเหมาะสม

๔. เป้าหมาย

เพื่อดำรงรักษาระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพของพืชสมุนไพรในเขตอุทยานแห่งชาติแม่วงก์ เกิดความร่วมมือประสานงานระหว่างหน่วยงาน ในการอนุรักษ์สมุนไพรพื้นที่คุ้มครองและเป็นข้อมูลประโยชน์ต่อผู้สนใจทั่วไป ได้เรียนรู้ความหลากหลายของสมุนไพรที่พบในเขตอุทยานแห่งชาติแม่วงก์ อำเภอปางศิลาทอง จังหวัดกำแพงเพชร

๕. แผนงานและแนวทางปฏิบัติการ

ดังตาราง

๕.๑ แผนงานด้านกฎหมายหรือเงื่อนไขในการอนุญาตให้บุคคลเข้าไปในพื้นที่เขตอนุรักษ์

ใช้กฎระเบียบของพื้นที่เขตอนุรักษ์พื้นที่อุทยานแห่งชาติแม่วงก์ จังหวัดกำแพงเพชรที่มีอยู่เดิมและเคร่งครัด

๕.๒ แผนงานด้านการอนุรักษ์และประสานความร่วมมือในการคุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดสมุนไพร

เป้าหมาย : วิธีการจัดการด้านการอนุรักษ์ ขอบเขตหน้าที่และความรับผิดชอบของส่วนราชการที่เกี่ยวข้องและชุมชนในการร่วมมือและประสานงานอย่างมีประสิทธิภาพ

กลยุทธ์: ส่งเสริมพัฒนาความร่วมมือและประสานงานระหว่างส่วนราชการที่เกี่ยวข้องและชุมชนในการกำหนดวิธีการจัดการด้านอนุรักษ์ขอบเขตหน้าที่และความรับผิดชอบในการคุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพร

ตัวชี้วัด : รูปแบบการประชาสัมพันธ์และให้ความรู้แก่ชุมชน สร้างเครือข่ายและพัฒนาศักยภาพหมอพื้นบ้านหรือกลุ่มผู้รู้และใช้ประโยชน์จากสมุนไพร การอนุรักษ์สมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิด

มาตรการ	แนวทางปฏิบัติ/กิจกรรม	งบประมาณ			หน่วยงานหลัก/ร่วม
		๒๕๕๕	๒๕๕๖	๒๕๕๗	
๑. ประสานความร่วมมือระหว่างส่วนราชการที่เกี่ยวข้องและชุมชนในการกำหนดวิธีการจัดการในพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์และส่งเสริมการใช้ประโยชน์และร่วมกำหนดขอบเขตหน้าที่ความรับผิดชอบในการคุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดสมุนไพร	๑.จัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ความรู้ด้านสมุนไพรและหลักการการอนุรักษ์แก่ชุมชน เช่น แผ่นบันทึกข้อมูล (VDC) แผ่นพับ	๑๐๐,๐๐๐	๑๐๐,๐๐๐	๑๐๐,๐๐๐	สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด/อำเภอที่เกี่ยวข้อง/โรงพยาบาล/สถานีอนามัย/องค์การบริหารส่วนตำบล ชุมชน แกนนำหมู่บ้าน/อุทยานแห่งชาติแม่วงก์ / ป่าไม้
	๒.จัดอบรมเรื่องการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากสมุนไพรสำหรับโรงเรียนและชุมชน				
	๓.ประชุมสัมมนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้นอกพื้นที่/ศึกษาดูงานแหล่งอนุรักษ์/แหล่งเรียนรู้ด้านสมุนไพรในพื้นที่อื่นๆ เพื่อพัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง/หมอพื้นบ้าน				
๒. การอนุรักษ์ คุ้มครองพืชสมุนไพรและถิ่นกำเนิดของสมุนไพร	๑.สร้างเครือข่ายชุมชนในพื้นที่รอบบริเวณอุทยานแห่งชาติแม่วงก์ร่วมเฝ้าระวังและแจ้งข้อมูลข่าวสารการลักลอบใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรแก่หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง	๑๐๐,๐๐๐	๑๕๐,๐๐๐	๒๐๐,๐๐๐	
	๒.ปลูกและขยายพันธุ์สมุนไพรที่หายาก/ใกล้สูญพันธุ์ในพืชที่ดั้งเดิมและปลูกพันธุ์ไม้ใช้สอยบริเวณชายขอบพื้นที่อนุรักษ์ เพื่อประโยชน์ใช้สอยและเศรษฐกิจ				
รวม		**๒๐๐,๐๐๐**	**๒๕๐,๐๐๐**	**๓๐๐,๐๐๐**	
รวมทั้งสิ้น		**๗๕๐,๐๐๐**			

๕.๓ แผนงานด้านสำรวจและศึกษาวิจัยสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดสมุนไพร

เป้าหมาย : จัดทำและพัฒนาระบบฐานข้อมูลของสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดสมุนไพรในพื้นที่เขตอุทยานแห่งชาติแม่วงก์

กลยุทธ์ : ส่งเสริมสมรรถนะและพัฒนาศักยภาพแก่ส่วนราชการและบุคลากรที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องและสร้างแรงจูงใจในการสำรวจและศึกษาวิจัยสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดสมุนไพร

ตัวชี้วัด : ฐานข้อมูลทะเบียนสมุนไพร ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติแม่วงก์

มาตรการ	แนวทางปฏิบัติ/กิจกรรม	งบประมาณ			หน่วยงานหลัก/ร่วม
		๒๕๕๕	๒๕๕๖	๒๕๕๗	
๑. สำรวจและศึกษาวิจัยสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดสมุนไพร	๑. สำรวจและศึกษาวิจัยสมุนไพรให้เกิดการอนุรักษ์ ในถิ่นที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติ	๕๐,๐๐๐	๑๐๐,๐๐๐	๕๐,๐๐๐	อุทยานแห่งชาติแม่วงก์ /สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ / โรงพยาบาล/ สถานีอนามัย/ องค์การบริหารส่วนตำบล ชุมชน แกนนำหมู่บ้าน / สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด
๒. เสริมสร้างความรู้และสมรรถนะแก่บุคลากรและเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งสร้างความรู้ความเข้าใจแก่เยาวชน ประชาชนและผู้สนใจเพื่อตระหนักในคุณค่าของสมุนไพร	๑. จัดอบรม ศึกษาดูงาน ให้ความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์แก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน	๕๐,๐๐๐	๑๐๐,๐๐๐	๑๕๐,๐๐๐	
	๒. จัดทำเอกสารเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ความรู้ด้านสมุนไพร				
	๓. ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และคุ้มครองสมุนไพรในเขตอนุรักษ์ โดยร่วมมือกับเครือข่ายในการปลูก/ขยายกล้าพันธุ์สมุนไพรทั้งในและนอกถิ่นที่อยู่อาศัย				
รวม		**๑๐๐,๐๐๐**	**๒๐๐,๐๐๐**	**๒๐๐,๐๐๐**	
รวมทั้งสิ้น		**๕๐๐,๐๐๐**			

๕.๔ แผนงานตรวจสอบ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานและการบังคับใช้กฎหมาย

เป้าหมาย : การดำเนินงานเป็นไปตามแผนจัดการและเกิดประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมายหรือระเบียบที่เกี่ยวข้อง

กลยุทธ์ : จัดทำระบบติดตามกำกับ ควบคุม และลดภาวะคุกคามที่มีผลกระทบต่อสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพร

ตัวชี้วัด : มีระบบการติดตามกำกับผลการดำเนินการตามแผนจัดการตามความเหมาะสม

มาตรการ	แนวทางปฏิบัติ/กิจกรรม	งบประมาณ			หน่วยงานหลัก/ร่วม
		๒๕๕๕	๒๕๕๖	๒๕๕๗	
๑. การประเมินผลการดำเนินงานตามแผนจัดการคุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพร	๑. จัดตั้งคณะกรรมการประเมินผลการดำเนินตามแผนจัดการคุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพร	๑๕,๐๐๐	๒๐,๐๐๐	๒๕,๐๐๐	อุทยานแห่งชาติแม่วงก์/สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ / โรงพยาบาล/สถานีอนามัย/ องค์การบริหารส่วนตำบล ชุมชน แกนนำหมู่บ้าน /สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด
	๒. ประชุมคณะกรรมการเพื่อติดตามตรวจสอบการดำเนินงานและประเมินผล อย่างน้อย ๒ ครั้ง/ปี				
รวม		**๑๕,๐๐๐**	**๒๐,๐๐๐**	**๒๕,๐๐๐**	
รวมทั้งสิ้น		**๖๐,๐๐๐**			

๖. รายชื่อสมุนไพรที่สำรวจพบในพื้นที่เขตอนุรักษ์อุทยานแห่งชาติแม่วงก์ จังหวัดกำแพงเพชร

รายชื่อสมุนไพรที่สำรวจพบทั้งหมด			การจำแนกกลุ่มสมุนไพร เพื่อจัดการอนุรักษ์ คุ้มครอง และใช้ประโยชน์		
			สมุนไพรที่มีค่าต่อการศึกษาหรือวิจัย	สมุนไพรที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ	สมุนไพรที่อาจจะสูญพันธุ์
๑. ก้นปิด	๒๕. เถาลิ้นเสือ	๔๙. ไม้แดง	๑. กวาวเครือขาว	๑. กวาวเครือขาว	๑. ข้าวเย็นใต้
๒. กรวยป่า	๒๖. เถาวัลย์ปูน	๕๐. ยอ	๒. กวาวเครือแดง	๒. กวาวเครือแดง	๒. ขิงแครง
๓. กระโดน	๒๗. ธรณีเย็น	๕๑. ย่านลิเภา	๓. รางจืด	๓. กะตังใบ	๓. ตะไคร้พราน
๔. กะทือ	๒๘. นมควาย	๕๒. รางจืด	๔. หนอนตายหยาก (ใหญ่)	๔. บุก	๔. ตะแบกเลือด
๕. กวาวเครือขาว	๒๙. นางแย้มป่า	๕๓. รางแดง		๕. ย่านลิเภา	๕. นมควาย
๖. กวาวเครือแดง	๓๐. นางอั้ว	๕๔. ราชดัด		๖. แฝกหอม	๖. บัวสันโดษ
๗. กะตังใบ	๓๑. บัวสันโดษ	๕๕. เล็บเหยี่ยว		๗. โล่ติ๊น	๗. ผ่าเสี้ยน
๘. ขมิ้นเครือ	๓๒. บานไม่รู้โรยแดงป่า	๕๖. โล่ติ๊น			๘. แฝกหอม
๙. ข่า	๓๓. บุก	๕๗. ว่านมหากาฬ			๙. พญาเย็น
๑๐. ข้าวเย็นใต้	๓๔. ใบบัวบก	๕๘. ส้มป่อย			๑๐. มะตาด
๑๑. ขิงแครง	๓๕. ปอบิด	๕๙. ส้มลม			๑๑. ไม้แดง
๑๒. คนทา	๓๖. เปราะป่า	๖๐. สัก			๑๒. โล่ติ๊น
๑๓. เครือหมากแตก	๓๗. เปล้าใหญ่	๖๑. สังกรณีป่า			๑๓. ส้มลม
๑๔. ชะมวง	๓๘. ผ่าเสี้ยน	๖๒. สาคูวิลาศ			๑๔. สาคูวิลาศ
๑๕. ชะเอมป่า	๓๙. ฝ้ายผี	๖๓. สาบเสือ			๑๕. เหมือดคน
๑๖. ช้างน้าว	๔๐. แฝกหอม	๖๔. หงส์เหิน			
๑๗. ชาน้ำเต้า	๔๑. พญาเย็น	๖๕. หนอนตายหยาก (ใหญ่)			
๑๘. ช่าน	๔๒. พยับหมอก	๖๖. เห็ดเผาะ			
๑๙. โด่ไม่รู้ล้ม	๔๓. พิลังกาสา	๖๗. เหมือดคน			
๒๐. ตะไคร้พราน	๔๔. มะตาด	๖๘. อ้อยช้าง			
๒๑. ตะแบกเลือด	๔๕. มะเม่า	๖๙. อัคคีทวาร			
๒๒. ตาล	๔๖. มะหาด				
๒๓. ถอบแถบ	๔๗. ม้าคอกแตก				
๒๔. เถาพันช้าย	๔๘. โมกหลวง				

๒.๓ (ร่าง) แผนจัดการคุ้มครองสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์ อุทยานแห่งชาติภูลังกา จังหวัดนครพนม พ.ศ.๒๕๕๕ – ๒๕๕๗

๑.หลักการและเหตุผล

ประเทศไทยนับว่าเป็นประเทศที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติมากมาย และมีความหลากหลายทางชีวภาพ รวมทั้งป่าไม้ และพืชนานาชนิด และที่สำคัญในประเทศไทยยังมีสมุนไพรนานาชนิดที่มีประโยชน์อย่างมหาศาลต่อชีวิตมนุษย์เป็นอย่างมาก ซึ่งปัจจุบันนักวิจัยทั่วโลกให้ความสนใจเพิ่มขึ้นเป็นอย่างมากในการศึกษาค้นคว้าถึงวิธีการใช้ประโยชน์จากสมุนไพร แต่จากที่เราทราบกันเป็นอย่างดีแล้วว่า สมุนไพรชนิดต่าง ๆ มีประโยชน์มากมายไม่ว่าจะในด้านยารักษาโรค อาหาร เครื่องบำรุงสุขภาพ เวชภัณฑ์ และเครื่องสำอางต่าง ๆ มากมาย จึงทำให้การขยายตัวของระบบการแพทย์พื้นบ้านที่ส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากสมุนไพรมีการขยายตัวมากขึ้นทั้งในด้านของตลาดการค้าและอุตสาหกรรมสมุนไพรทั่วโลก ทำให้ความต้องการสมุนไพรจากแหล่งกำเนิดธรรมชาติเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ปัจจุบันพบว่า ประเทศไทยกำลังได้รับผลกระทบจากการบุกรุกทำลายป่าเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้จำนวนพืชสมุนไพรมีจำนวนลดลงอย่างรวดเร็ว นอกจากนั้นยังมีสาเหตุสำคัญจากการลักลอบเก็บสมุนไพร เพื่อเป็นสินค้าส่งออกขายต่างประเทศ จึงส่งผลให้พืชสมุนไพร ถูกทำลายอย่างต่อเนื่องและรุนแรงมากขึ้น จนใกล้จะสูญพันธุ์และยากต่อการนำมาใช้ประโยชน์ เนื่องจากมีการนำสมุนไพรจากป่ามาใช้อย่างต่อเนื่องแต่ไม่มีการปลูกทดแทน รวมถึงยังขาดหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบในการวางแผนจัดการเพื่อคุ้มครองและอนุรักษ์สมุนไพร และพื้นที่บริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพรอย่างชัดเจน และเป็นรูปธรรม ประกอบกับสมุนไพรที่มีคุณค่าหลายชนิดได้รับความสนใจจากต่างประเทศเพื่อนำไป ศึกษาค้นคว้า วิจัยเพื่อนำมาใช้ประโยชน์กับมนุษย์ และนำไปจดสิทธิบัตร เพื่อผลประโยชน์ทางการค้า จึงทำให้ประเทศไทยเสียสิทธิ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าเป็นความจำเป็นเร่งด่วนที่ประเทศไทย ซึ่งเป็นเจ้าของประเทศจะต้องเร่งดำเนินการสำรวจ วิจัย เพื่อพัฒนาหาทางใช้ประโยชน์จากสมุนไพรให้มากที่สุด รวมถึงมีการวางแผนการดำเนินการคุ้มครอง รักษา และปกป้องสิทธิ ซึ่งสามารถนำไปสู่การอนุรักษ์สมุนไพรให้เกิดความยั่งยืนไปสู่รุ่นลูกรุ่นหลานอีกต่อไป

อุทยานแห่งชาติภูลังกา ตั้งอยู่ทางด้านทิศเหนือของจังหวัดนครพนม มีลักษณะเป็นภูเขาเรียงซ้อนกันตามแนวแม่น้ำโขง คือ ภูลังกาเหนือ ภูลังกากลาง และภูลังกาใต้ ทอดยาวตามแนวทิศเหนือกับทิศใต้และสลับด้วยเทือกเขาขนาดเล็กหลายลูกสลับซับซ้อนกัน สภาพโดยทั่วไปของพื้นที่เป็นภูเขาหินทราย ลักษณะดินจะเป็นดินทรายเป็นต้นกำเนิดของลำห้วยต่างๆ พื้นที่อุทยานแห่งชาติภูลังกาปกคลุมด้วยป่าดิบแล้ง ป่าเบญจพรรณและป่าเต็งรัง พืชพรรณที่เกิดในบริเวณภูลังกา มีความหลากหลายตามสภาพพื้นที่จากสภาพที่มีความแตกต่างทางด้านภูมิประเทศ พืชสมุนไพร ที่เติบโตในบริเวณอุทยานแห่งชาติภูลังกาจึงมีความหลากหลายและแตกต่างจากบริเวณอื่นๆ หมอพื้นบ้านโบราณได้กล่าวเล่าขานกันต่อๆมาว่า **“ภูลังกาเป็นแหล่งสมุนไพรของภาคอีสาน”** ซึ่งในปัจจุบันมีการใช้ประโยชน์จากกลุ่มต่าง ๆ ทั้งที่ถูกต้อง

และไม่ถูกต้องตามกฎหมาย เข้ามาเก็บสมุนไพรและพืชเฉพาะถิ่นในปริมาณมาก และไม่มีการปลูกทดแทน อาจส่งให้กระทบต่อระบบนิเทศในระยะยาว อาจทำให้สมุนไพรหายากบางชนิดสูญพันธุ์ได้และเป็นแหล่งพบพรรณพืชที่น่าสนใจ ได้แก่ สิรินธรวัลลี หรือสามสิบสองประดง (*Bauhinia sirindhorniae*) และล่าสุดค้นพบพรรณพืชชนิดใหม่ของโลก ได้แก่ กะเพราศักดิ์สิทธิ์ (*Platostoma tridechii*) ดังนั้น สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครพนม โดยนายทะเบียนจังหวัด มีบทบาทในการดำเนินการเกี่ยวกับการคุ้มครอง และส่งเสริมการศึกษา อบรม การวิจัยและพัฒนาภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยและสมุนไพร รวมถึงบริเวณถิ่นกำเนิดสมุนไพร ตามเจตนารมณ์ในมาตรา ๕๗ แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ.๒๕๔๒ จึงได้ร่วมกับส่วนราชการ ที่เกี่ยวข้องและชุมชน ได้ร่วมกันเสนอ “การดำเนินการโครงการคุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพรในเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูลังกา จังหวัดนครพนม พ.ศ.๒๕๕๔-๒๕๕๖” ซึ่งเป็นแผนปฏิบัติการเชิงบูรณาการระหว่างหน่วยงาน ทั้งนี้เพื่อให้พื้นที่ดังกล่าวเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพื่อการพักผ่อน หรือศึกษาหาความรู้ ส่งเสริมให้ชุมชนมีการใช้ประโยชน์จากสมุนไพรในพื้นที่ อย่างยั่งยืน และเป็นการจัดทำแผนจัดการแบบบูรณาการจากทุกภาคส่วน ในระดับพื้นที่ และประชาชน องค์กรชุมชน เครือข่ายหมอพื้นบ้าน ได้มีส่วนร่วมในการสำรวจข้อมูลพื้นที่ และเสนอความคิดร่วมในการจัดทำแผนจัดการดังกล่าว ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองสมุนไพร และบริเวณถิ่นกำเนิดสมุนไพร ที่มีระบบนิเวศตามธรรมชาติหรือมีความหลากหลายทางชีวภาพอย่างมีเอกภาพ ส่งเสริมและสนับสนุนมาตรการด้านกฎหมายที่มีอยู่ เพิ่มประสิทธิภาพการจัดการพื้นที่บริเวณถิ่นกำเนิดสมุนไพรของสมุนไพร โดยให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน เป็นไปเพื่อการฟื้นฟูระบบนิเวศและป้องกันผลกระทบต่อสภาพตามธรรมชาติ

๒. สถานการณ์และสภาพปัญหา

อุทยานแห่งชาติภูลังกา มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ ๓๑,๒๕๐ ไร่ ครอบคลุมพื้นที่ อำเภอบ้านแพง จังหวัดนครพนม อำเภอเซกา จังหวัดหนองคาย สภาพโดยทั่วไป เป็นป่าดิบเขา ป่าดงดิบ ป่าเบญจพรรณ และป่าแดง ที่สมบูรณ์ มีสัตว์ป่าชุกชุม เป็นถิ่นกำเนิดของลำห้วยหลายสาย และมีจุดเด่นทางธรรมชาติ เช่น หน้าผา น้ำตก หลายแห่ง พรรณไม้ประกอบด้วยดอกไม้ป่า และกล้วยไม้ตระกูลหวาย นอกจากนั้น อุทยานแห่งชาติภูลังกา ยังเป็นถิ่นกำเนิดสมุนไพร และว่านนานาชนิด ที่พบมาก ได้แก่ สามสิบสองประดงหรือสิริธรวัลลี ประดงเหลือง ปลาไหลเผือกใหญ่ เร่ว ฯลฯ และมีสมุนไพรที่จัดอยู่ในบัญชีพืชคุ้มครอง ได้แก่ กวาวเครือแดง ซึ่งประชาชนในรอบๆ บริเวณและจากท้องถิ่นอื่น ได้นำเอาสมุนไพรไปใช้ประโยชน์ในการดูแลรักษาโรค และนำไปจำหน่าย ขาดการอนุรักษ์ ขาดการจัดการและวางแผนการใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสม จนทำให้สมุนไพรที่มีอยู่อย่างจำกัดนับวันที่จะลดน้อยลงไปเรื่อยๆ ทั้งนี้ เนื่องจากยังขาดหน่วยงานหลักรับผิดชอบในการวางแผนการดำเนินการในการคุ้มครองและอนุรักษ์สมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพรอย่างเป็นรูปธรรม

๓. วัตถุประสงค์

๑. เพื่อหารูปแบบหรือแนวทางของการดำเนินการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรที่เหมาะสมและนำไปประยุกต์ใช้สำหรับพื้นที่เขตอนุรักษ์อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ

๒. เพื่อประสานความร่วมมือ ระหว่างส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง และชุมชน ในการกำหนดวิธีการจัดการอนุรักษ์ ส่งเสริมและพัฒนาการใช้ประโยชน์ในพื้นที่อย่างเหมาะสม ขอบเขต อำนาจหน้าที่ของแต่ละหน่วยงาน/องค์กรที่กำกับดูแลพื้นที่

๓. เพื่อสำรวจศึกษาและรวบรวมข้อมูลสมุนไพรและถิ่นกำเนิดสมุนไพร และวิธีการจัดการอนุรักษ์หรือใช้ประโยชน์ในพื้นที่ของหน่วยงาน/องค์กรที่เกี่ยวข้อง และประชาชน เพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองสมุนไพร

๔. เพื่อให้เกิดกระบวนการตรวจสอบ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานด้านต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ ตามแผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพรอย่างเหมาะสม

๔. เป้าหมาย

เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพของพืชสมุนไพรท้องถิ่นในเขตอุทยานแห่งชาติภูลังกา และส่งเสริมความร่วมมือและการมีส่วนร่วมในการคุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพร ระหว่างหน่วยงานและองค์กรของรัฐ และชุมชนในพื้นที่ตามแผนจัดการคุ้มครองสมุนไพร

๕. แนวทางปฏิบัติการ

ดังตาราง

๕.๑ แผนงานด้านกฎหมายหรือการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายเงื่อนไขในการอนุญาตให้บุคคลในพื้นที่เขตอุทยานแห่งชาติภูลังกา

เป้าหมาย : จัดทำเอกสารเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายหรือเงื่อนไขในการอนุญาตให้บุคคลเข้าไปในพื้นที่เขตอุทยานแห่งชาติภูลังกา

กลยุทธ์ : เสริมสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง และชุมชนในการกำหนดเงื่อนไขในการขออนุญาตให้บุคคลเข้าไปในพื้นที่เขตอนุรักษ์ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

ตัวชี้วัด : การจัดทำเอกสารเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายหรือเงื่อนไขในการอนุญาตให้บุคคลเข้าไปในพื้นที่เขตอนุรักษ์ อย่างน้อย ๑ กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

มาตรการ	แนวทางปฏิบัติ/กิจกรรม	งบประมาณ			หน่วยงานหลัก/ร่วม
		๒๕๕๕	๒๕๕๖	๒๕๕๗	
๑. จัดทำเอกสารเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายหรือเงื่อนไขในการอนุญาตให้บุคคลเข้าไปในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูลังกา	๑) จัดตั้งคณะกรรมการ/คณะทำงานทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อประสานความร่วมมือในการดำเนินการตามแผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพร	๔๕,๐๐๐	๕๐,๐๐๐	๕๐,๐๐๐	สสจ.นครพนม/สสอ.บ้านแพง/สสอ.นาทม อุทยานแห่งชาติฯ/ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด/สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ ๗ (นครพนม) เกษตรจังหวัด ท้องถิ่นจังหวัด / อบจ./อบต.นางัว อบต.โพนทอง / อบต.ไผ่ล้อม/ อบต.หนองซน /โรงเรียนในพื้นที่ /เครือข่ายหมอพื้นบ้าน
	๒) จัดประชุมร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อจัดทำเงื่อนไขในการอนุญาตให้บุคคลเข้าไปในเขตอุทยานแห่งชาติภูลังกา				
	๓) ประกาศใช้เงื่อนไข คู่มือ หรือแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมกับพื้นที่				
	๔) จัดทำเอกสาร คู่มือเกี่ยวกับกฎหมาย หรือเงื่อนไขในการอนุญาตให้บุคคลเข้าไปในเขตอุทยานแห่งชาติภูลังกา				
๒. เสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจแก่สาธารณะที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย หรือเงื่อนไขในการอนุญาตให้บุคคลเข้าไปในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูลังกา	๑) ประสานขอความร่วมมือกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง/หน่วยงาน/องค์กร เครือข่าย และชุมชน ในการประชาสัมพันธ์ถึงเงื่อนไข คู่มือ หรือแนวทางปฏิบัติ เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจในแผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพร	๕,๐๐๐	๕๐,๐๐๐	๕๐,๐๐๐	
	๒) ประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ เงื่อนไข คู่มือหรือแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสม				
รวม		**๕๐,๐๐๐**	**๑๐๐,๐๐๐**	**๑๐๐,๐๐๐**	
รวมทั้งสิ้น		**๒๕๐,๐๐๐**			

๕.๒ แผนงานด้านการอนุรักษ์และประสานความร่วมมือในการคุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดสมุนไพร

เป้าหมาย : วิธีการจัดการด้านการอนุรักษ์ ขอบเขตหน้าที่และความรับผิดชอบของส่วนราชการที่เกี่ยวข้องและชุมชนในการร่วมมือและประสานงานอย่างมีประสิทธิภาพ

กลยุทธ์ : ส่งเสริมพัฒนาความร่วมมือและประสานงานระหว่างส่วนราชการที่เกี่ยวข้องและชุมชนในการกำหนดวิธีการจัดการด้านอนุรักษ์ ขอบเขตหน้าที่และความรับผิดชอบในการคุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพร

ตัวชี้วัด : รูปแบบหรือวิธีการอนุรักษ์สมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพร อย่างน้อย ๒ รูปแบบหรือวิธีการ และกำหนดขอบเขตหน้าที่และความรับผิดชอบของส่วนราชการที่เกี่ยวข้องและชุมชนตามแผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพร

มาตรการ	แนวทางปฏิบัติ/กิจกรรม	งบประมาณ			หน่วยงานหลัก/ร่วม
		๒๕๕๕	๒๕๕๖	๒๕๕๗	
๑. การจัดตั้งศูนย์และสร้างภาคีเครือข่ายในการอนุรักษ์และคุ้มครองภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยและสมุนไพร	๑) จัดตั้งคณะกรรมการประสานความร่วมมือดำเนินการตามแผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพร	๕๐,๐๐๐	๕๐,๐๐๐	๑๐๐,๐๐๐	สสจ.นครพนม/สสอ.บ้านแพง/ สสอ.นาทม อุทยานแห่งชาติฯ/ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด/ สำนักจัดการฯ ป่าไม้ที่ ๗/ เกษตรจังหวัด ท้องถิ่นจังหวัด/อบจ./อบต.นางัว อบต.โพนทอง/อบต.ไผ่ล้อม/ อบต.หนองซน/โรงเรียนในพื้นที่/เครือข่ายหมอพื้นบ้าน
	๒) จัดประชุมภาคีเครือข่าย เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการอนุรักษ์และคุ้มครองภูมิปัญญาด้านการแพทย์แผนไทยและสมุนไพร				
	๓) จัดทำหลักสูตรอบรมเรื่องการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากสมุนไพรสำหรับโรงเรียนและประชาชนทั่วไป				
	๔) จัดตั้งศูนย์เรียนรู้/ โรงเรียนสมุนไพรของท้องถิ่นเพื่อจัดเป็นแหล่งเรียนรู้และศึกษาสมุนไพรของอุทยานแห่งชาติภูลังกา				
	๕) อบรมมัคคุเทศก์น้อย เยาวชน และประชาชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์				
๒. การอนุรักษ์ คุ้มครองและฟื้นฟูพืชสมุนไพรและถิ่นกำเนิดของสมุนไพร	๑) จัดให้มีกิจกรรมวันรณรงค์เพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูสมุนไพร และบริเวณถิ่นกำเนิด	๕๐,๐๐๐	๕๐,๐๐๐	๑๐๐,๐๐๐	
	๒) จัดประกวดคำขวัญ เพื่อปลุกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ คุ้มครองและฟื้นฟูพืชสมุนไพรและถิ่นกำเนิดของสมุนไพร				
	๓) ร่วมกันปลูกและขยายพันธุ์สมุนไพรที่หายาก/ใกล้สูญพันธุ์ในพื้นที่				
	๔) จัดแปลงศึกษาและขยายพันธุ์พืชสมุนไพร				
	๕) จัดทำเส้นทาง/โซนนิ่งอนุรักษ์พัฒนาสมุนไพรและกำหนดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์				
รวม		**๑๐๐,๐๐๐**	**๑๐๐,๐๐๐**	**๒๐๐,๐๐๐**	
รวมทั้งสิ้น		**๔๐๐,๐๐๐**			

๕.๓ แผนงานด้านสำรวจและศึกษาวิจัยสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดสมุนไพร

เป้าหมาย : จัดทำและพัฒนาระบบฐานข้อมูลของสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดสมุนไพรในพื้นที่เขตอุทยานแห่งชาติภูลังกา

กลยุทธ์ : ส่งเสริมสมรรถนะและพัฒนาศักยภาพแก่ส่วนราชการและบุคลากรที่มีหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง และสร้างแรงจูงใจในการสำรวจและศึกษาวิจัยสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดสมุนไพร

ตัวชี้วัด : ฐานข้อมูลทะเบียนสมุนไพร ทะเบียนรายชื่อสมุนไพรอย่างเป็นระบบ ทั้งในเชิงภูมิปัญญาท้องถิ่นและเชิงวิทยาศาสตร์/สำรวจสมุนไพรและถิ่นกำเนิดอย่างน้อยปีละ ๑ ครั้ง

มาตรการ	แนวทางปฏิบัติ/กิจกรรม	งบประมาณ			หน่วยงานหลัก/ร่วม
		๒๕๕๕	๒๕๕๖	๒๕๕๗	
๑. สำรวจและศึกษาวิจัยสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดสมุนไพร	๑) สำรวจและศึกษาวิจัยสมุนไพร เพื่อให้เกิดการอนุรักษ์ในถิ่นที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติ	๘๐,๐๐๐	๕๐,๐๐๐	๐	สสจ.นครพนม/สสอ.บ้านแพง/สสอ.นาทม อุทยานแห่งชาติฯ/ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด/สำนักจัดการฯป่าไม้ที่ ๗ / เกษตรจังหวัด ท้องถิ่นจังหวัด / อบจ./อบต.นางัว อบต.โพนทอง / อบต.ไผ่ล้อม/ อบต.หนองชน /โรงเรียนในพื้นที่ /เครือข่ายหมอพื้นบ้าน
๒. เสริมสร้างความรู้แก่บุคลากร และเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	๑) จัดอบรม ศึกษาดูงาน ให้ความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรในพื้นที่แก่เจ้าหน้าที่/ผู้ปฏิบัติงาน	๒๐,๐๐๐	๕,๐๐๐	๑๐,๐๐๐	
	๒) พัฒนาศักยภาพให้แก่คณะกรรมการ และทีมวิจัย				
๓ เสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ ให้แก่เยาวชน ประชาชน และผู้ที่สนใจ	๑) จัดทำเอกสารเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ด้านสมุนไพร	๐	๕,๐๐๐	๕๐,๐๐๐	
๔. การพัฒนาระบบฐานข้อมูล	๑) จัดทำฐานข้อมูลด้านสมุนไพรที่ทันสมัย	๐	๔๐,๐๐๐	๑๔๐,๐๐๐	
	๒) จัดทำสารานุกรมสมุนไพร ในเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูลังกา				
รวม		**๑๐๐,๐๐๐**	**๑๐๐,๐๐๐**	**๒๐๐,๐๐๐**	
รวมทั้งสิ้น		**๔๐๐,๐๐๐**			

๕.๔ แผนงานตรวจสอบ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานและการบังคับใช้กฎหมาย

เป้าหมาย : การดำเนินงานเป็นไปตามแผนจัดการ และเกิดประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมายหรือระเบียบที่เกี่ยวข้อง

กลยุทธ์ : จัดทำระบบติดตามกำกับ ควบคุม และลดภาวะคุกคามที่มีผลกระทบต่อสมุนไพร และบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพร

ตัวชี้วัด : มีระบบการติดตามกำกับผลการดำเนินการตามแผนจัดการ ความเหมาะสม เช่น ประชุมคณะกรรมการประสานความร่วมมือในการดำเนินงานตามแผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพร รายงานผลการประเมินการใช้แผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพร และรายงานสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิด

มาตรการ	แนวทางปฏิบัติ/กิจกรรม	งบประมาณ			หน่วยงานหลัก/ร่วม
		๒๕๕๕	๒๕๕๖	๒๕๕๗	
๑. ประเมินผลการดำเนินงานตามแผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพร และบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพรอย่างต่อเนื่อง	๑) ประชุมคณะกรรมการเพื่อติดตาม ตรวจสอบการดำเนินงานและประเมินสถานภาพสมุนไพรอุทยานแห่งชาติภูลังกา	๕๐,๐๐๐	๑๐๐,๐๐๐	๑๐๐,๐๐๐	สสจ.นครพนม/สสอ.บ้านแพง/ สสอ.นาทม อุทยานแห่งชาติฯ/ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด/สำนักจัดการฯ ป่าไม้ที่ ๗ /เกษตรจังหวัด ท้องถิ่นจังหวัด/อบจ./อบต.นางัว อบต.โพนทอง/อบต.ไผ่ล้อม/อบต.หนองซน / โรงเรียน ในพื้นที่ / เครือข่ายหมอพื้นบ้าน
รวม		**๕๐,๐๐๐**	**๑๐๐,๐๐๐**	**๑๐๐,๐๐๐**	
รวมทั้งสิ้น		**๒๕๐,๐๐๐**			

๖. รายชื่อสมุนไพรที่สำรวจพบในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูลังกา จังหวัดนครพนม

๑	กะเพราศักดิ์สิทธิ์	๒๒	จิกเขา	๔๓	ประดง ๓๒ (สิรินธรวัลลี)
๒	กระโดน	๒๓	ช้อยนางรำ	๔๔	ประดงดำ (พลับ)
๓	กวาวเครือขาว	๒๔	ชิงชัน	๔๕	ประดงแดง
๔	กวาวเครือแดง	๒๕	ดีปลากั้งป่า	๔๖	ประดงเหลือง
๕	กูดต้น (เฟริน)	๒๖	ดีหมี	๔๗	ประดู่ (ป่า)
๖	เกล็ดลิ่นใหญ่	๒๗	เดือยไก่	๔๘	ปลาไหลเผือก
๗	เก้านางนี	๒๘	โดไม่รู้ล้ม	๔๙	เปล้าขน
๘	ก่อ	๒๙	ต้นแพง	๕๐	เปล้าน้อย
๙	แก้มขาว	๓๐	ต้องแล่ง (นมน้อย)	๕๑	เปล้าน้ำเงิน
๑๐	ข่าโคม	๓๑	ตับเต่าต้น	๕๒	เปล้าใหญ่
๑๑	ข่าป่า	๓๒	ตากวาง	๕๓	ผักกูด
๑๒	ข้าวสาร	๓๓	ตาไก้	๕๔	ผักติ้ว
๑๓	ข้าวหลามดง	๓๔	ต้างหลวง	๕๕	พันซี (พะเนียดหัด)
๑๔	ขี้สะเลา	๓๕	ติ้วเกลี้ยง	๕๖	พีพ่วนคาย
๑๕	เขลง (เค็ง)	๓๖	ติ้วขาว	๕๗	ม่วย
๑๖	เขือง	๓๗	เต็ง	๕๘	มะเดื่อ
๑๗	คนฑา	๓๘	นมวัว	๕๙	มะนาวผี
๑๘	คราม่ป่า	๓๙	บงกี้ (บงน้อย)	๖๐	มะพอก
๑๙	คันจ้อง (ลำบิด)	๔๐	บงนั่ง (ดูกใส ขันทองพยาบาท)	๖๑	มะลิป่า
๒๐	เครือเขาแกลบ	๔๑	ปรง	๖๒	มังตาน (คายโซ่)
๒๑	งิ้ว	๔๒	ประดง ๑๐๘	๖๓	มัดน้อย (หัสคุณเทศ)

๖. รายชื่อสมุนไพรที่สำรวจพบในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูลังกา จังหวัดนครพนม

๖๔	ยอป่า	๗๑	สะบ้ามอญ	๗๘	อะราง
๖๕	ยาหัว (หัวยาข้าวเย็น)	๗๒	สารภีป่า		
๖๖	รัง	๗๓	หนาวเดือนห้า		
๖๗	รางแดง	๗๔	หมากดูก		
๖๘	เร่ว	๗๕	หลังดำ		
๖๙	ส้มโมง	๗๖	หุน		
๗๐	สะนาง (กล้วยน้อย)	๗๗	หุ่นไห้ (ตาลครบ)		

รายชื่อสมุนไพรที่จำแนกตามกลุ่ม

สมุนไพรที่มีค่าต่อการศึกษาหรือวิจัย		สมุนไพรที่มีค่าต่อการศึกษาหรือวิจัย		สมุนไพรที่มีค่าต่อการศึกษาหรือวิจัย	
๑	กระโดน	๑๓	ช้อยนางรำ	๒๕	ติ้วขาว
๒	กูดต้น	๑๔	ดีปลากั้ง	๒๖	นมวัว
๓	เกล็ดลิ่นใหญ่	๑๕	ดีหมี	๒๗	บงกี้ (บงน้อย)
๔	เก้านางนี	๑๖	เดื่อยไก่	๒๘	บงนั่ง (ดูกใส ขันทองพยาบาท)
๕	แก้มขาว	๑๗	โดไม่รู้ล้ม	๒๙	ปรง
๖	ข้าวสาร	๑๘	ต้นแพง	๓๐	ปลาไหลเผือก
๗	ข้าวหลามดง	๑๙	ต้องแล่ง (นมน้อย)	๓๑	เปล้าขน
๘	เขือง	๒๐	ตับเต่าต้น	๓๒	เปล้าน้อย
๙	คนทา	๒๑	ตากวง	๓๓	เปล้าน้ำเงิน
๑๐	คราม่า	๒๒	ตาไก้	๓๔	เปล้าใหญ่
๑๑	คันจ้อง	๒๓	ต้างหลวง	๓๕	ผักกูด
๑๒	งิ้ว	๒๔	ติ้วเกลี้ยง	๓๖	ผักติ้ว

สมุนไพรที่มีค่าต่อการศึกษาหรือวิจัย	
๓๗	พันซี
๓๘	พีพวนคาย
๓๙	ม่วย
๔๐	มะเดื่อ
๔๑	มะนาวผี
๔๒	มังตาน (คายโซ่)
๔๓	มัดน้อย (หัสคุณเทศ)
๔๔	ไม้ก่อ
๔๕	ยอป่า
๔๖	เร่ว
๔๗	ส้มโมง
๔๘	สะนาง (กล้วยน้อย)
๔๙	สะบ้ามอญ
๕๐	สารภีป่า
๕๑	หนาวเดือนห้า
๕๒	หมากดูก
๕๓	หลังดำ
๕๔	หุน
๕๕	หุ่นไห้ (ตาลครบ)
๕๖	อะราง

สมุนไพรที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ	
๑	ข่าโคม
๒	ข่าป่า
๓	เขลง (เค็ง)
๔	เครือเขาแกลบ
๕	จิกเขา
๖	ชิงชัน
๗	เต็ง
๘	ประดู่
๙	มะพอก
๑๐	มะลิป่า
๑๑	รัง
๑๒	รางแดง

สมุนไพรที่มีอาจจะสูญพันธุ์	
๑	กะเพราศักดิ์สิทธิ์
๒	กวาวเครือขาว
๓	กวาวเครือแดง
๔	ขี้สะเลา
๕	ประดง ๑๐๘
๖	ประดง ๓๒ (สิรินธรวัลลี)
๗	ประดงดำ (พลับ)
๘	ประดงแดง
๙	ประดงเหลือง
๑๐	ยาหัว (หัวยาข้าวเย็น)

๒.๔ (ร่าง) แผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์ อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก พ.ศ.๒๕๕๕-๒๕๕๗

๑. หลักการและเหตุผล

ในอดีตประเทศไทยนับว่าเป็นประเทศที่มีความสมบูรณ์อุดมไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพ อันได้แก่ แหล่งน้ำ ป่าไม้ สัตว์ พืชนานาชนิด รวมถึงเป็นแหล่งกำเนิดของสมุนไพรหลายชนิด ซึ่งเป็นที่มาของภูมิปัญญาของคนไทยมาช้านาน โดยจะเห็นได้จากการที่ประเทศไทยมีองค์ความรู้ด้านการแพทย์แผนไทยซึ่งใช้สมุนไพรในการบำบัดรักษาโรค และบำรุงร่างกาย โดยสามารถอ้างอิงได้จากตำรับ ตำราและคัมภีร์ยาแผนโบราณหลายฉบับ และปัจจุบันก็ยังมีการพัฒนาสมุนไพรดังกล่าวมาเป็นยาที่ใช้ในการรักษาโรคหลายชนิด ซึ่งบางรายการก็สามารถใช้ทดแทนยาแผนปัจจุบันได้ดี เป็นการลดการนำเข้ายาจากต่างประเทศได้อีกทางหนึ่ง นอกจากการใช้ประโยชน์จากสมุนไพรในด้านของการรักษาโรคแล้ว ยังมีการค้นคว้าวิจัย และพัฒนาสมุนไพรเพื่อการผลิตเป็นเครื่องสำอางในภาคอุตสาหกรรมและธุรกิจด้านความงามอีกด้วย

แต่ด้วยกระแสความนิยมที่เพิ่มมากขึ้นและประกอบกับความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งกำเนิดสมุนไพรในประเทศไทย จึงกลายเป็นภาวะคุกคามที่ทำให้สมุนไพรในประเทศกลับได้รับผลกระทบจากการบุกรุกทำลายป่าไม้และระบบนิเวศตามธรรมชาติเพื่อลักลอบนำออกมาใช้ประโยชน์ ส่งผลให้ความหลากหลายทางชีวภาพ และพืชสมุนไพรถูกทำลายมากขึ้นเรื่อยๆ จนบางชนิดอาจใกล้จะสูญพันธุ์และกลายเป็นพันธุ์พืชหายาก (ข้อมูลการประชุมรับฟังความคิดเห็นชุมชนและเครือข่ายระดับพื้นที่: สิงหาคม ๒๕๕๒) เนื่องจากความต้องการนำมาใช้ประโยชน์มากโดยไม่มีการวางแผนการปลูกทดแทน ประกอบกับสภาวะแวดล้อมทางธรรมชาติที่เปลี่ยนแปลงทำให้พันธุ์พืชบางชนิดไม่สามารถเจริญเติบโตได้ดีเท่าที่ควร ถึงแม้ว่าในปัจจุบันจะมีความพยายามขยายพันธุ์หรือร่วมอนุรักษ์ โดยการนำพืชสมุนไพรบางชนิดมาเพาะปลูกนอกพื้นที่ที่เป็นถิ่นกำเนิดตามธรรมชาติ แต่ก็ได้ผลไม่ดีนัก เนื่องจากขาดการดูแลอย่างต่อเนื่องและการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงชุมชนซึ่งเป็นแรงสนับสนุนที่สำคัญที่จะทำให้แนวคิดในการส่งเสริมและอนุรักษ์พันธุ์พืชสมุนไพรในแหล่งกำเนิดตามธรรมชาติเป็นไปอย่างยั่งยืน

ในส่วนของอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบดูแลของสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ ๑๑ กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช ซึ่งได้รับการประกาศในราชกิจจานุเบกษา ให้เป็นอุทยานแห่งชาติลำดับที่ ๓ ของประเทศ ตั้งแต่วันที่ ๒๙ มกราคม ๒๕๐๖ มีเนื้อที่ประมาณ ๗๘๙,๐๐๐ ไร่ หรือ ๑,๒๖๒.๔๐ ตารางกิโลเมตร มีพื้นที่ครอบคลุม ๕ อำเภอใน ๒ จังหวัดคือ อำเภอวังทอง อำเภอนครไทย อำเภอเนินมะปราง ในเขตจังหวัดพิษณุโลก และอำเภอเขาค้อ อำเภอวังโป่ง ในเขตจังหวัดเพชรบูรณ์มีสภาพธรรมชาติทิวทัศน์ และลักษณะทางธรรมชาติที่สวยงามหลายแหล่ง เช่น ถ้ำ น้ำตก ทุ่งหญ้าโล่ง ที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยพันธุ์ไม้และสัตว์ป่านานาชนิด พื้นที่อุทยานแห่งชาติตั้งอยู่ในเขตเทือกเขาเพชรบูรณ์ ซึ่งเป็นเทือกเขาที่วางตัวในแนวเหนือ-ใต้ และเป็นเส้นแบ่งเขตระหว่างจังหวัดพิษณุโลกและจังหวัดเพชรบูรณ์ ความสูงโดยเฉลี่ยประมาณ ๕๐๐ เมตรจากระดับน้ำทะเล

ที่มาของคำว่าทุ่งแสลงหลวงมาจากการที่อุทยานมีทุ่งหญ้าขนาดใหญ่ทางด้านทิศใต้และมีไม้ชนิดหนึ่งในทุ่งหญ้าแห่งนี้ คือ ต้นแสลงใจ เป็นไม้ยืนต้นขนาดใหญ่ ผลสุกสีแสด เมล็ดให้สารสตริคนิน ซึ่งเป็นสารเบื่อเมา สันนิษฐานว่าในสมัยก่อนมีต้นแสลงใจขนาดใหญ่ขึ้นอยู่เป็นจำนวนมาก ประกอบกับสภาพภูมิประเทศเป็นเนินสูงๆ ต่ำๆ มีป่าหลายชนิด และสัตว์ป่าชุกชุม จึงตั้งชื่อว่า “ทุ่งแสลงหลวง” ลักษณะทางภูมิประเทศของอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง มีความหลากหลายของป่าในหลายลักษณะ คือ

๑. ป่าดิบเขา พบในระดับความสูงจากระดับน้ำทะเล ๑,๐๐๐ เมตรขึ้นไป

๒. ป่าดิบชื้น พบในระดับความสูงจากระดับน้ำทะเล ๘๐๐ เมตรขึ้นไป หรือลาดเขาที่มีความชุ่มชื้นสูง

๓. ป่าสนเขา พบในระดับความสูงจากระดับน้ำทะเล ๗๐๐ - ๙๐๐ เมตร เป็นป่าโปร่งสลับกับทุ่งหญ้า

๔. ป่าดิบแล้ง พบในระดับความสูงจากน้ำทะเล ๕๐๐ เมตรขึ้นไป

๕. ป่าเบญจพรรณ พบในระดับความสูงจากระดับน้ำทะเล ๔๐๐ - ๗๐๐ เมตร

๖. ป่าเต็งรัง พบในระดับความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ ๔๐๐ เมตร

๗. ทุ่งหญ้า เป็นพื้นที่โล่งกว้างใหญ่ มีหญ้าชนิดต่างๆ และไม้ใหญ่อยู่ในสภาพที่ไม่สมบูรณ์มากนัก

สัตว์ป่าที่พบในพื้นที่อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง แตกต่างกันตามสภาพพื้นที่ ได้แก่ ช้างป่า กระทิง ลิงกัง ค่างแว่นถิ่นเหนือ กวางป่า หมูป่า กระต่ายป่า กระแตธรรมดา กระรอกหลากสี นกเขาเปล้าธรรมดา นกแอ่นตาล นกตะขาบทุ่ง นกนางแอ่นบ้าน นกปรอดเหลืองหัวจุก และสัตว์เลื้อยคลานประเภทงู เป็นต้น

ปัจจุบัน พื้นที่ในอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวงยังคงความหลากหลายและความสมบูรณ์อยู่มาก แต่ด้วยความที่อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวงมีพื้นที่กว้าง และมีอาณาเขตติดต่อหลายอำเภอ ทำให้มีการบุกรุกและใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าในเขตอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวงในลักษณะที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมายหลายลักษณะ เช่น ถูกบุกรุกเก็บหาของป่า หรือสมุนไพรเพื่อการใช้ประโยชน์ในการยังชีพการลักลอบตัดต้นไม้ และใช้พื้นที่บางส่วนในการลักลอบทำไร่เลื่อนลอย มีการลักลอบล่าสัตว์หรือดักจับสัตว์

๒. สถานการณ์และสภาพปัญหา

จากการสำรวจของคณะสำรวจในระยะที่ ๑ (เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๑) พบว่าเป็นพื้นที่ในเขตอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง บริเวณที่ทำการอุทยานฯ มีลักษณะทางภูมิประเทศเป็นแบบป่าเบญจพรรณ และป่าดิบแล้ง มีความหลากหลายทางชีวภาพของชนิดพันธุ์ไม้และพันธุ์พืชสมุนไพร จากการเดินสำรวจเส้นทางเป็นระยะทางประมาณ ๓ กิโลเมตร พบพืชสมุนไพรจำนวนไม่น้อยกว่า ๘๙ ชนิด ส่วนใหญ่เป็นสมุนไพรที่มีข้อมูลการใช้ประโยชน์จากหมอพื้นบ้านในพื้นที่ และพบร่องรอยการทำลายป่าและการลักลอบล่าสัตว์ในเส้นทางที่ทำการศึกษา ซึ่งในส่วนของการศึกษาข้อมูลเป็นเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น โดยในเบื้องต้นคณะผู้ทำการสำรวจสามารถสรุปสถานการณ์และสภาพปัญหาที่พบได้ดังนี้

๑) พืชสมุนไพรที่การพบว่ามีการใช้ประโยชน์และอาจถูกลักลอบตัด หรือนำออกจากพื้นที่โดยไม่มีมาตรการการป้องกันการสูญพันธุ์

๒) พืชสมุนไพรที่มีความเสี่ยงที่อาจจะสูญพันธุ์ยังไม่มีการสำรวจหรือขึ้นทะเบียนเพื่อการคุ้มครองและวางมาตรการเพื่อการปลูกเพิ่มเติม/ทดแทน

๓) พืชสมุนไพรบางรายการที่พบว่ามีการใช้ประโยชน์ตามข้อมูลของหมอพื้นบ้านในพื้นที่บางครั้งพบว่าตรงกับเอกสารวิชาการ/ตำราโบราณที่อ้างอิงได้ แต่บางรายการไม่มีระบุไว้ จึงอาจกล่าวได้ว่าเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างแท้จริงและยังไม่เป็นที่แพร่หลาย

๔) ชุมชนหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังไม่มีบทบาทที่ชัดเจนในการมีส่วนร่วมในกระบวนการเพื่อการอนุรักษ์และคุ้มครองพืชสมุนไพรในท้องถิ่นของตน

ในการนี้ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพิษณุโลก สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ ๑๑ ร่วมกับมหาวิทยาลัยนเรศวร ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องและชุมชน จึงได้มีแนวคิดที่จะจัดทำ “แผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์พื้นที่อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก” ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ ๓ อำเภอของจังหวัดพิษณุโลก คือ อำเภอวังทอง อำเภอนครไทยและอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก และอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยมีเป้าหมายในการพัฒนาให้พื้นที่ดังกล่าว มีการเอื้อประโยชน์ร่วมกันระหว่างธรรมชาติและชุมชนท้องถิ่น คือ เมื่อมีการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติให้เป็นการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน คือมีการวางแผนปลูกทดแทนเพื่อป้องกันการสูญพันธุ์ และมีส่วนร่วมกับหน่วยงานภาครัฐในการสำรวจศึกษาข้อมูลพื้นที่ และเสนอความเห็น เพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดได้ ภายใต้บทบัญญัติของชุมชน และมาตรการด้านกฎหมาย โดยสอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชนที่มีอยู่ และเป็นไปเพื่อการฟื้นฟูระบบนิเวศ ป้องกันผลกระทบที่มีต่อสภาพธรรมชาติ

๓. วัตถุประสงค์

๑. เพื่อสำรวจพันธุ์พืชสมุนไพรและศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง

๒. เพื่อจัดทำข้อมูลทางเภสัชวิทยาและข้อมูลการใช้ประโยชน์ของสมุนไพรที่พบในเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง

๓. เพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือและส่งเสริมการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วนในการอนุรักษ์พันธุ์พืชสมุนไพรในท้องถิ่น

๔. เพื่อกำหนดรูปแบบหรือแนวทางการจัดการเพื่อคุ้มครองพันธุ์พืชสมุนไพรในท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสมและยั่งยืน

๔. เป้าหมาย

๑. เพื่อรักษา ระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพของพันธุ์พืชสมุนไพรในเขตอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง

๒. ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างเครือข่ายทั้งภาครัฐและชุมชนในการคุ้มครองพันธุ์พืชสมุนไพรแบบบูรณาการ

๕. แผนงานในการดำเนินงาน

ดังตาราง

๕.๑ แผนงานด้านกฎหมายหรือเงื่อนไขในการอนุญาตให้บุคคลเข้าไปในพื้นที่เขตอนุรักษ์

เป้าหมาย : มีการกำหนดวิธีการ และเงื่อนไขในการอนุญาตให้บุคคล ชุมชน หรือหน่วยงานเข้าไปดำเนินการใดๆ โดยมีรูปแบบและวัตถุประสงค์เพื่อการอนุรักษ์ คุ้มครอง

กลยุทธ์ : ดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และคุ้มครองสมุนไพรภายในข้อกำหนดตามกฎหมาย และระเบียบที่เกี่ยวข้อง

ตัวชี้วัด : ๑) มีการประชุม หรือทำประชาคมหมู่บ้านในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเข้าไปดำเนินกิจกรรมใดๆ ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการอนุรักษ์ คุ้มครองสมุนไพรในพื้นที่เป้าหมาย และชุมชนในพื้นที่ อย่างน้อย ๑ ครั้ง

๒) มีการกำหนดบทบาทและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ คุ้มครองสมุนไพร อย่างน้อยชุมชนละ ๑ กิจกรรม

มาตรการ	แนวทางปฏิบัติ/กิจกรรม	งบประมาณ			หน่วยงานหลัก/ร่วม
		๒๕๕๕	๒๕๕๖	๒๕๕๗	
๑. ประชุม หรือทำประชาคมหมู่บ้านในพื้นที่ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจกรรมในเชิงอนุรักษ์ และคุ้มครองสมุนไพร	๑. จัดการประชุมและประชาคมหมู่บ้านในเขตชุมชนพื้นที่	๒๕,๐๐๐	๒๕,๐๐๐	๒๕,๐๐๐	จังหวัดพิษณุโลก สสจ.พิษณุโลก สำนักบริหาร พท.อนุรักษ์ ๑๑ อบจ. / เครือข่ายฯ ชุมชนท้องถิ่น สถาบันการศึกษา กรมพัฒน์
	๒. จัดการลงนามในข้อตกลงเกี่ยวกับการทำประชาคม โดยผู้เกี่ยวข้องและหน่วยงานต่างๆ				
๒. มีการกำหนดบทบาทและกิจกรรมในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และคุ้มครองสมุนไพร	๑. ส่งเสริมให้ชุมชนมีการกำหนดกิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์และคุ้มครองสมุนไพร	๓๐,๐๐๐	๕๐,๐๐๐	๕๐,๐๐๐	
	๒. จัดกิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์และคุ้มครองสมุนไพรในชุมชนอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน				
๓.สรุปและเผยแพร่กิจกรรมและการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการอนุญาตให้บุคคลเข้าไปในเขตพื้นที่อนุรักษ์	๑. จัดทำเอกสารสรุปและเผยแพร่กิจกรรมที่ได้ดำเนินการในรอบปี	๒๕,๐๐๐	๒๕,๐๐๐	๒๕,๐๐๐	
	๒. จัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการเข้าไปดำเนินการในเขตพื้นที่อนุรักษ์				
	๓. จัดการประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชนในเขตพื้นที่				
รวม		**๘๐,๐๐๐**	**๑๐๐,๐๐๐**	**๑๐๐,๐๐๐**	
รวมทั้งสิ้น		**๑๘๐,๐๐๐**			

๕.๒ แผนงานด้านการอนุรักษ์และสร้างความร่วมมือในการคุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพร

เป้าหมาย : มีการกำหนดวิธีการจัดการ และความรับผิดชอบของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงชุมชนในการให้ความร่วมมือและประสานงานอย่างมีประสิทธิภาพ

กลยุทธ์ : ส่งเสริมและพัฒนาความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง/ชุมชนในการกำหนดวิธีการจัดการและความรับผิดชอบในการคุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิด

ตัวชี้วัด : ๑) มีรูปแบบวิธีการอนุรักษ์สมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดสมุนไพรที่เหมาะสม ในพื้นที่อย่างน้อย ๑ รูปแบบ

๒) มีการกำหนดความรับผิดชอบของหน่วยงาน/ชุมชนที่เกี่ยวข้องในการอนุรักษ์และคุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดสมุนไพรอย่างเป็นลายลักษณ์อักษร

มาตรการ	แนวทางปฏิบัติ/กิจกรรม	งบประมาณ			หน่วยงานหลัก/ร่วม
		๒๕๕๕	๒๕๕๖	๒๕๕๗	
๑. สร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและชุมชนและร่วมกำหนดความรับผิดชอบในการอนุรักษ์และคุ้มครองสมุนไพรและถิ่นกำเนิดของสมุนไพร	๑. จัดตั้งศูนย์การติดต่อประสานงานเรื่องการสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องรวมถึงชุมชนในการกำหนดวิธีการจัดการในพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์และส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากพันธุ์พืชสมุนไพรอย่างยั่งยืน	๒๕,๐๐๐	๕๐,๐๐๐	๕๐,๐๐๐	จังหวัดพิษณุโลก สสจ.พิษณุโลก สำนักบริหารพท.อนุรักษ์ ๑๑ อบจ. / เครือข่ายฯ ชุมชนท้องถิ่น สถาบันการศึกษา กรมพัฒน์
	๒.กำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบในการคุ้มครองพืชสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิด				
	๓. ให้การสนับสนุนหน่วยงานและเครือข่ายองค์กรท้องถิ่นซึ่งมีหน้าที่ในการดูแลบริเวณพื้นที่อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง เพื่อให้เกิดการอนุรักษ์พันธุ์พืชสมุนไพรในถิ่นที่อยู่อาศัยและส่งเสริมการใช้ประโยชน์บริเวณนอกถิ่นที่อยู่อาศัย				
๒. ส่งเสริมบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและชุมชนในการอนุรักษ์และคุ้มครองสมุนไพรและถิ่นกำเนิดของสมุนไพร	๑. จัดทำข้อบังคับหรือกฎของชุมชนเพื่อใช้ในการป้องกันและลงโทษผู้ฝ่าฝืนในการบุกรุกทำลายป่าหรือลักลอบนำพันธุ์พืชสมุนไพรออกมาโดยไม่ได้รับอนุญาต	๑๕,๐๐๐	๕๐,๐๐๐	๕๐,๐๐๐	
	๒. จัดให้มีกิจกรรมในชุมชนเพื่อการรณรงค์และสร้างจิตสำนึกในการร่วมอนุรักษ์ ฟื้นฟูระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพของอุทยานแห่งชาติฯ				
๓. ส่งเสริมกิจกรรมของชุมชนเพื่อสร้างจิตสำนึกและแรงจูงใจในการอนุรักษ์และคุ้มครองสมุนไพรและถิ่นกำเนิดของสมุนไพร	๑. ให้ความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรที่พบในเขตอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวงและเผยแพร่แผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรต่อประชาชนในพื้นที่	๑๐,๐๐๐	๕๐,๐๐๐	๕๐,๐๐๐	
	๒. จัดตั้งกลุ่มเยาวชน/องค์กรหรือเครือข่ายชุมชนเพื่อการอนุรักษ์และคุ้มครองสมุนไพรในเขตอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง				
	๓. จัดอบรม/เผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรแก่กลุ่มหมอพื้นบ้าน/ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้สมุนไพรในพื้นที่เพื่อการใช้ประโยชน์				
๔. กำหนดเขตพื้นที่คุ้มครองสมุนไพรและถิ่นกำเนิด	๑) สำรวจพื้นที่ในเขตอทุยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวงที่เห็นควรถูกกำหนดเป็นเขตพื้นที่คุ้มครองสมุนไพรและปิดป้ายประกาศอย่างชัดเจน	๕๐,๐๐๐	๓๐,๐๐๐	๓๐,๐๐๐	
รวม		**๑๐๐,๐๐๐**	**๑๘๐,๐๐๐**	**๑๘๐,๐๐๐**	
รวมทั้งสิ้น		**๔๖๐,๐๐๐**			

๕.๓ แผนงานด้านการสำรวจและศึกษาสมุนไพรในบริเวณถิ่นกำเนิดเพื่อข้อมูลในการศึกษาวิจัยในอนาคต

เป้าหมาย : จัดทำและพัฒนาฐานข้อมูลของสมุนไพรที่พบและมีแหล่งกำเนิดในพื้นที่เขตอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง พร้อมทั้งรวบรวมข้อมูลสมุนไพรที่มีแนวโน้มเพื่อการศึกษาวิจัยในอนาคต

กลยุทธ์ : ส่งเสริมและสนับสนุนให้เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องและผู้ที่มีส่วนร่วมในชุมชนสามารถสำรวจและศึกษาสมุนไพรในพื้นที่เขตอุทยานแห่งชาติ

ตัวชี้วัด : ๑) มีฐานข้อมูลสมุนไพรที่เป็นปัจจุบัน และครบถ้วน โดยเป็นสมุนไพรที่พบในพื้นที่อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง อย่างน้อย ๑ ฐานข้อมูล

๒) มีการรวบรวมรายชื่อสมุนไพรที่คาดว่าควรส่งเสริมให้เกิดการศึกษาวิจัยในเรื่องเภสัชวิทยา/ประสิทธิภาพในการรักษาโรคอย่างน้อย ๑๐ รายการ

มาตรการ	แนวทางปฏิบัติ/กิจกรรม	งบประมาณ			หน่วยงานหลัก/ร่วม
		๒๕๕๕	๒๕๕๖	๒๕๕๗	
๑. การสำรวจและศึกษาสมุนไพรในพื้นที่ในอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวงและสมุนไพรที่มีคุณค่าแก่การศึกษาวิจัย	๑. จัดทำโครงการสำรวจชนิดและปริมาณสมุนไพร พร้อมทั้งระบุที่อยู่ตามธรรมชาติและข้อมูลของสมุนไพร โดยแบ่งเป็นสมุนไพรที่พบทั่วไป สมุนไพรหายาก และสมุนไพรใกล้สูญพันธุ์ โดยมีบัญชีรายชื่อ รูปภาพ สรรพคุณ และทะเบียนฐานข้อมูลสมุนไพรที่เป็นปัจจุบัน	๕๐,๐๐๐	๑๐๐,๐๐๐	๕๐,๐๐๐	จังหวัดพิษณุโลก สสจ.พิษณุโลก สำนักบริหารพท.อนุรักษ์ ๑๑ อบจ. / เครือข่ายฯ ชุมชนท้องถิ่น สถาบันการศึกษา กรมพัฒน์
	๒. จัดทำป้ายแสดง ชื่อ ชนิด สรรพคุณของสมุนไพร ในเส้นทางศึกษาธรรมชาติ				
	๓. สนับสนุนทุนสำรวจและวิจัยสมุนไพรให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือชุมชน				
๒. รวบรวมและเผยแพร่ความรู้เรื่องสมุนไพรในพื้นที่ในอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวงและสมุนไพรที่มีคุณค่าแก่การศึกษาวิจัยให้กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง	๑. จัดทำหนังสือ/คู่มือทะเบียนรายชื่อพันธุ์พืชสมุนไพรในพื้นที่เขตอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง เผยแพร่แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสมุนไพรในพื้นที่	๒๕,๐๐๐	๕๐,๐๐๐	๕๐,๐๐๐	
	๒. จัดตั้งหน่วยบริการ เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรแก่นักท่องเที่ยว พร้อมทั้งแจกเอกสารเผยแพร่รายการสมุนไพรที่พบในเขตอุทยาน				
๓. เสริมสร้างศักยภาพในเรื่องความรู้ด้านสมุนไพรให้กับผู้เกี่ยวข้องและสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืนในการอนุรักษ์สมุนไพรให้กับเยาวชนในพื้นที่	๑. จัดทำโครงการสำรวจและศึกษาสมุนไพรโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างเจ้าหน้าที่/หมอพื้นบ้าน/คนในชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้สมุนไพร	๒๕,๐๐๐	๕๐,๐๐๐	๕๐,๐๐๐	
	๒. ส่งเสริมการศึกษาสมุนไพรในกลุ่มนักเรียน นักศึกษาโดยกำหนดเป็นการศึกษานอกห้องเรียน				
รวม		**๑๐๐,๐๐๐**	**๒๐๐,๐๐๐**	**๑๕๐,๐๐๐**	
รวมทั้งสิ้น		**๔๕๐,๐๐๐**			

๕.๔ แผนงานตรวจสอบ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงาน

เป้าหมาย : การดำเนินงานเป็นไปตามแผนจัดการและเกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติตามกฎหมายหรือระเบียบที่เกี่ยวข้อง

กลยุทธ์ : จัดทำระบบติดตามกำกับ ควบคุมและลดภาวะคุกคามที่มีผลกระทบต่อสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพร

ตัวชี้วัด : มีระบบการติดตามผลการดำเนินการตามแผนจัดการตามความเหมาะสม อย่างน้อย ๑ ระบบ เช่น มีการประชุมคณะกรรมการประสานความร่วมมือในการดำเนินงานตามแผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพร และรายงานผลการใช้แผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพร

มาตรการ	แนวทางปฏิบัติ/กิจกรรม	งบประมาณ			หน่วยงานหลัก/ร่วม
		๒๕๕๕	๒๕๕๖	๒๕๕๗	
๑. พัฒนาและปรับปรุงระบบการควบคุมกำกับการดำเนินงานตามแผนการอนุรักษ์และคุ้มครองสมุนไพรในพื้นที่	๑. จัดให้มีคณะกรรมการติดตามการดำเนินงานตามแผนการคุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดสมุนไพร โดยมีการติดตามในแต่ละแผนงาน	๒๐,๐๐๐	๓๐,๐๐๐	๒๐,๐๐๐	จังหวัดพิษณุโลก สสจ.พิษณุโลก สำนักบริหาร พท.อนุรักษ์ ๑๑ อบจ. / เครือข่ายฯ ชุมชนท้องถิ่น สถาบันการศึกษา กรมพัฒน์
	๒. มีหน่วยงานที่รับผิดชอบรายงานการเฝ้าระวังเพื่อป้องกันดูแลการบุกรุกพื้นที่ในเขตอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวงและจัดทำรายงานเสนอต่อคณะกรรมการฯ				
๒. การติดตามและประเมินผลการดำเนินงานตามแผนการจัดการอนุรักษ์และคุ้มครองสมุนไพรในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง	๑. มีการจัดทีมออกประเมินสถานภาพของสมุนไพรในบริเวณอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวงอย่างต่อเนื่อง	๒๐,๐๐๐	๓๐,๐๐๐	๖๐,๐๐๐	
	๒. มีการจัดประชุมคณะทำงานเพื่อประเมินผลการดำเนินงานตามแผนและวิเคราะห์ ปัญหา อุปสรรคที่เกิดขึ้นในปีที่ผ่านมา				
รวม		**๔๐,๐๐๐**	**๖๐,๐๐๐**	**๘๐,๐๐๐**	
รวมทั้งสิ้น		**๑๘๐,๐๐๐**			

๖. รายชื่อสมุนไพรที่สำรวจพบในพื้นที่เขตอนุรักษ์อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

รายชื่อสมุนไพรที่สำรวจพบทั้งหมด				การจำแนกกลุ่มสมุนไพร เพื่อจัดการอนุรักษ์ คุ้มครอง และใช้ประโยชน์			
				สมุนไพรที่มีค่าต่อการศึกษาหรือวิจัย	สมุนไพรที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ		สมุนไพรที่อาจจะสูญพันธุ์
๑. กระเจียว	๒๔. คัดเค้า	๔๖. ปอสำโรงแป้ง	๖๘. รัง	๑. พญาท้าวเอว	๑. กระบาก	๒๑. มะขามป้อม	๑. กฤษณา
๒. กระดูกไก่	๒๕. แคทราย	๔๗. ไผ่	๖๙. ว่านมหากาฬ	๒. พญารากดำ	๒. กราด	๒๒. ยมหอม	๒. กวาวเครือ
๓. กะทือ	๒๖ จิ้วป่า	๔๘. พง	๗๐. ว่านสาวหลง	๓. สะนาว	๓. กฤษณา	๒๓. ย่านางใหญ่	๓. พญาไม้
๔. กระบาก	๒๗. จำปาป่า	๔๙. พญาไม้	๗๑. สมอไทย	๔. แส้ม้าทะลาย	๔. กวาวเครือ	๒๔. รัง	๔. แพงพวยต้น
๕. กระเบากลัก	๒๘. ชะมวง	๕๐. พญาท้าวเอว	๗๒. สมอเทศ		๕. ก่อข้าว	๒๕. สนสองใบ	๕. มะขามป้อม
๖. กราด	๒๙. ชายผ้าสีดา	๕๑. พญารากดำ	๗๓. สมอพิภก		๖. ก่อเดือย	๒๖. สรรโคก	๖. สนสองใบ
๗. กฤษณา	๓๐. ชิงชัน	๕๒. พลวง	๗๔. สนสองใบ		๗. ก่อตาหมู	๒๗. หวาย	๗. สมอเทศ
๘. กลอย	๓๑. ช้อ	๕๓. พลับพลา	๗๕. สรรโคก		๘. ก่อหิน	๒๘. เหียง	๘. สมอไทย
๙. กวาวเครือ	๓๒. ดำดง	๕๔. พะยูง	๗๖. ส้านใหญ่		๙. กำลังวัวเถลิง	๒๙. อบเชยต้น	๙. สมอพิเภก
๑๐. ก่อข้าว	๓๓. โด่ไม่รู้ล้ม	๕๕. แพงพวย (ต้น)	๗๗. แส้ม้าทะลาย		๑๐. เก็ดดำ		๑๐. สมุนแว้ง
๑๑. ก่อเดือย	๓๔. ตะเคียนหิน	๕๖. ไพล	๗๘. สะนาว		๑๑.ข้าวเย็นเหนือ		
๑๒. ก่อตลับ	๓๕. ตะแบกเปลือกบาง	๕๗. มะกล่ำต้น	๗๙. สมุลแว้ง		๑๒. ชิงชัน		
๑๓. ก่อตาหมู	๓๖. ตับเต่าต้น	๕๘. มะกอก	๘๐. หญ้าขน		๑๓. ตะเคียนหิน		
๑๔. ก่อหิน	๓๗. ตาเสือ	๕๙. มะขามป้อม	๘๑. หญ้าคมบาง		๑๔. ตะแบก		
๑๕. ก้ามกุ้ง	๓๘. ตำแยต้น	๖๐. มะพร้าวนกคุ่ม	๘๒. หญ้าคา		เปลือกบาง		
๑๖. ก้ามปู	๓๙. ตีนนก	๖๑. มะไฟ	๘๓. หว้าดง		๑๕. เต็งตานี		
๑๗. เก็ดดำ	๔๐. เต็งตานี	๖๒. มะม่วงป่า	๘๔. หวาย		๑๖. ประดู่แดง		
๑๘. กำลังวัวเถลิง	๔๑. เต็งมะเกิ้ม	๖๓. ม้ากระทืบโรง	๘๕. หว้าหิน		๑๗. พญาไม้		
๑๙. ข้าหลวงหลังลาย	๔๒. แต้ว	๖๔. โมกมัน	๘๖. เหมือดแอ		๑๘. พลวง		
๒๐. ข้าวเย็นเหนือ	๔๓. ทะโล้	๖๕. ยมหอม	๘๗. เหียง		๑๙. พะยูง		
๒๑. ขิงข่า	๔๔. บุกมะหาด	๖๖. ยางโดน	๘๘. อบเชย		๒๐. ไพล		
๒๒. ขี้อ้าย	๔๕. ประดู่แดง	๖๗. ยางนา	๘๙. อบเชยเถา				
๒๓. คราม							

๒.๕ (ร่าง) แผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์ เขตอุทยานแห่งชาติทะเลบัน จังหวัดสตูล พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๗

หลักการและเหตุผล

ประเทศไทย เป็นประเทศที่มีความอุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติและมีความหลากหลายทางชีวภาพ ได้แก่ ทรัพยากรดิน หิน แร่ธาตุ แหล่งน้ำ ทรัพยากรป่าไม้ และพืชพันธุ์นานาชนิด รวมทั้งสมุนไพรที่มีแหล่งกำเนิดในธรรมชาติ ซึ่งเป็นภูมิปัญญาที่มีคุณค่าและปัจจุบันสมุนไพรได้รับความนิยมและเข้ามามีส่วนสำคัญในการรักษาและดูแลสุขภาพของมนุษย์มากขึ้น อีกทั้งยังได้รับการยอมรับให้เข้ามาอยู่ในระบบบริการสาธารณสุขในการที่จะรักษาและดูแลสุขภาพของประชาชนร่วมกับยาแผนปัจจุบัน

ปัจจุบัน ประเทศไทย พบว่ามีการบุกรุกทำลายป่าไม้เป็นจำนวนมาก และส่งผลให้ระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพถูกทำลายไปด้วยรวมถึงพืชสมุนไพรที่มีถิ่นกำเนิดตามธรรมชาติก็ถูกทำลายอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งความต้องการสมุนไพรจากแหล่งธรรมชาติที่ขยายตัวอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้ยิ่งเสี่ยงต่อภาวะสูญพันธุ์ ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่หน่วยงานหลักที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการดูแล รวมไปถึงทุกภาคส่วน ตลอดจนชุมชนในพื้นที่ จะเข้ามามีส่วนร่วมในการคุ้มครองดูแลสมุนไพรและถิ่นกำเนิดของสมุนไพร ตลอดจนมีการวางแผนการใช้ประโยชน์จากสมุนไพรอย่างมีประสิทธิภาพ และอย่างยั่งยืนต่อไป

สถานการณ์และสภาพปัญหา

อุทยานแห่งชาติทะเลบัน จังหวัดสตูล ตั้งอยู่ในมีพื้นที่อำเภอควนโดน คือ หมู่ที่ ๑,๒,๓,๔ ตำบลควนสตอ และ หมู่ ๒,๓,๔ ตำบลวังประจัน และพื้นที่อำเภอเมือง คือ หมู่ที่ ๕ ตำบลเกตรี และหมู่ที่ ๓ ตำบลปูยู โดยมีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ ๑๒๒,๕๐๐ ไร่ หรือ ๑๙๖ ตารางกิโลเมตร ทิศตะวันออก มีอาณาเขตติดต่อเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโตนงาช้าง, ทิศเหนือ จดอำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา, ทิศใต้ จดรัฐเปอร์ลิส ประเทศสหพันธรัฐมาเลเซีย, ทิศตะวันตก จดทะเลอันดามัน มหาสมุทรอินเดียพื้นที่ส่วนใหญ่ ของอุทยานแห่งชาติทะเลบันเป็นภูเขาสลับซับซ้อน ส่วนพืชพรรณส่วนใหญ่เป็นป่าดงดิบ ประกอบด้วยป่าดิบชื้นในพื้นที่ต่ำ และป่าดิบชื้นเชิงเขา นอกจากนี้ยังมีป่ารุ่นหรือป่าเหล่า อยู่บริเวณตอนกลางเขตอุทยานแห่งชาติทะเลบัน และป่าชายเลน พบบริเวณชายฝั่งทะเลด้านทิศตะวันตกของอุทยานแห่งชาติทะเลบัน

สถานการณ์ปัจจุบันอุทยานแห่งชาติทะเลบัน ยังมีการบุกรุกตัดไม้ทำลายป่าอยู่ส่วนปัญหาการขยายพื้นที่ทำกินปัจจุบันลดน้อยลง เพราะได้รับการแก้ไขปัญหาเรื่องที่ทำกินแล้ว ส่วนปัญหาการเก็บสมุนไพรมีเพียงเล็กน้อย เป็นเพียงเพื่อรักษาชาวบ้านตามวิถีชีวิตดั้งเดิมในชุมชน ซึ่งหมอพื้นบ้านส่วนใหญ่ก็มีความรู้แนวทางในการเก็บสมุนไพรอย่างระมัดระวัง ที่บอกต่อและสืบทอดกันมา แต่ถึงแม้จะไม่มีปัญหาการลักลอบเก็บสมุนไพรมากมายนัก แต่ก็ยังมีการลักลอบ ตัดไม้ทำลายป่าอยู่ ซึ่งเป็นถิ่นกำเนิดของสมุนไพรที่ส่งผลกระทบต่อสมุนไพรโดยตรง

ผลการสำรวจและศึกษาเพื่อจำแนกกลุ่มสมุนไพร ๕ กลุ่ม พบสมุนไพรจำนวนมากไม่น้อยกว่า ๑๐๓ ชนิด ทั้งที่ใช้เป็นยาหรืออาหาร เช่น ผักคราดหัวแหวน ขี้เหล็กป่า ชะมวง ย่านบุหลัน มะขามป้อม ย่านาง หมากหมก ยอป่า กระพ้อ พร้าวนกคุ้ม กระทือ สมุนไพรที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ เช่น หนอนตายอยาก สมุนไพรหายาก เช่น ต้นซางจีน (พญาไม้) สมุนไพรที่อยู่ในภาวะวิกฤตหรือใกล้สูญพันธุ์หรือมีความเสี่ยงที่จะสูญพันธุ์ จึงเห็นควรให้มีการบูรณาการความร่วมมือทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการจัดทำแผนคุ้มครองสมุนไพรและถิ่นกำเนิดของสมุนไพร ต่อไป

๓.วัตถุประสงค์

๓.๑ เพื่อสำรวจความหลากหลายของสมุนไพร การจัดจำแนกหมวดหมู่และนิเวศวิทยาของพืชสมุนไพรที่พบในบริเวณอุทยานแห่งชาติทะเลบัน

๓.๒ เพื่อจัดทำฐานข้อมูลทางนิเวศวิทยาของพืชสมุนไพร

๓.๓ เพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ในการอนุรักษ์และคุ้มครอง

๓.๔ เพื่อกำหนดรูปแบบหรือแนวทางการจัดการเพื่อคุ้มครองพืชสมุนไพรอย่างเหมาะสม

๔. เป้าหมาย

เพื่อดำรงรักษาระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพของพืชสมุนไพรในเขตอุทยานแห่งชาติและเกิดกลไกความร่วมมือประสานงานระหว่างหน่วยงาน ในการอนุรักษ์สมุนไพรพื้นที่คุ้มครองและเป็นข้อมูลประโยชน์ต่อผู้สนใจทั่วไป ได้เรียนรู้ความหลากหลายของสมุนไพรที่พบในเขตอุทยานแห่งชาติ

๕. แผนงานและแนวทางปฏิบัติการ

ดังตาราง

๕.๑ แผนงานด้านกฎหมายหรือเงื่อนไขในการอนุญาตให้บุคคลเข้าไปในพื้นที่เขตอนุรักษ์

เป้าหมาย : เสริมความเข้าใจในการอนุญาตให้หน่วยงานหรือองค์กรเข้าไปในพื้นที่เขตอนุรักษ์“อุทยานแห่งชาติทะเลบัน”

กลยุทธ์ : เสริมสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างส่วนราชการที่เกี่ยวข้องและชุมชน กำหนดเงื่อนไขในการอนุญาตให้บุคคลเข้าไปในพื้นที่อุทยานแห่งชาติทะเลบัน ให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น

ตัวชี้วัด : แผ่นพับข้อมูลหรือองค์ความรู้เกี่ยวกับเงื่อนไขหรือแนวทางในการอนุญาตให้บุคคลเข้าไปในเขตพื้นอนุรักษ์อย่างน้อย ๑ เรื่อง

มาตรการ	แนวทางปฏิบัติ/กิจกรรม	งบประมาณ			หน่วยงานหลัก/ร่วม
		๒๕๕๕	๒๕๕๖	๒๕๕๗	
๑. การกำหนดเงื่อนไขอนุญาตให้บุคคลเข้าไปในเขตพื้นที่อนุรักษ์	๑. จัดตั้งคณะกรรมการประสานความร่วมมือดำเนินการตามแผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนินของสมุนไพร	๔๕,๐๐๐	๕๐,๐๐๐	๕๐,๐๐๐	สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด/อุทยานฯทะเลบัน/องค์การบริหารส่วนตำบล/โรงพยาบาลชุมชน/ สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ/สถานีอนามัย/เครือข่าย
	๒. จัดประชุมร่วมกับท้องถิ่นและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อจัดทำเงื่อนไขและวัตถุประสงค์ในการสำรวจ ศึกษาวิจัยตลอดจนการจัดทำข้อตกลงแบ่งปันผลประโยชน์จากสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพร				
๒. สร้างความรู้ความเข้าใจแก่สาธารณะที่เกี่ยวกับกฎหมายหรือเงื่อนไขในการอนุญาตให้บุคคลเข้าไปในพื้นที่เขตอนุรักษ์ตามแผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพร	๑. ร่วมจัดทำเอกสารหรือคู่มือเกี่ยวกับกฎหมายหรือเงื่อนไขในการอนุญาตให้บุคคลเข้าไปในพื้นที่เขตอนุรักษ์เพื่อเผยแพร่แก่สาธารณชนผ่านสื่อต่างๆ	๕,๐๐๐	๕๐,๐๐๐	๑๐๐,๐๐๐	
	๒. การประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ ความรู้ความเข้าใจแผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพร				
รวม		**๕๐,๐๐๐**	**๑๐๐,๐๐๐**	**๑๕๐,๐๐๐**	
รวมทั้งสิ้น		**๓๐๐,๐๐๐**			

๕.๒ แผนงานด้านการอนุรักษ์และประสานความร่วมมือในการคุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดสมุนไพร

เป้าหมาย : วิธีจัดการด้านการอนุรักษ์ ขอบเขตหน้าที่และความรับผิดชอบของส่วนราชการที่เกี่ยวข้องและชุมชนในการร่วมมือและประสานงานอย่างมีประสิทธิภาพ

กลยุทธ์ : ส่งเสริมพัฒนาความร่วมมือและประสานงานระหว่างส่วนราชการที่เกี่ยวข้องและชุมชนในการกำหนดวิธีการจัดการด้านอนุรักษ์ ขอบเขตหน้าที่และความรับผิดชอบในการคุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดสมุนไพร

ตัวชี้วัด : อนุรักษ์สมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดสมุนไพร หรือการกำหนดวิธีการ ขอบเขตหน้าที่และความรับผิดชอบของส่วนราชการที่เกี่ยวข้องและชุมชนตามแผนจัดการฯ อย่างน้อย ๒ รูปแบบ

มาตรการ	แนวทางปฏิบัติ/กิจกรรม	งบประมาณ			หน่วยงานหลัก/ร่วม
		๒๕๕๕	๒๕๕๖	๒๕๕๗	
๑. การกำหนดวิธีการอนุรักษ์ถิ่นที่อยู่อาศัยและส่งเสริมการใช้ประโยชน์นอกถิ่นกำเนิดของสมุนไพร	๑. กำหนดวิธีการ หน้าที่ความรับผิดชอบของส่วนราชการในการดำเนินการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรและถิ่นกำเนิดสมุนไพร	๑๐,๐๐๐	๑๐,๐๐๐	๑๐,๐๐๐	สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด/อุทยานฯ ทะเลบัน/องค์การบริหารส่วนตำบล/โรงพยาบาลชุมชน/ สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ/สถานีอนามัย/เครือข่าย
๒. สร้างแรงจูงใจและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนในการคุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพร	๑. เสริมสร้างความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรในพื้นที่เป้าหมายตามแผนจัดการฯ ต่อสาธารณชน	๖๐,๐๐๐	๑๐๐,๐๐๐	๑๕๐,๐๐๐	
	๒. จัดตั้งกลุ่มเยาวชน/องค์กรเครือข่ายชุมชนในการอนุรักษ์และคุ้มครองสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์				
	๓. จัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยมัคคุเทศก์ในท้องถิ่น				
	๔. ส่งเสริมการจัดตั้งคณะทำงานคุ้มครองสมุนไพรในเขตอุทยานแห่งชาติทะเลบัน				
๓. การอนุรักษ์และฟื้นฟูสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพร	๑. จัดให้มีกิจกรรมรณรงค์เพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดสมุนไพร	๓๐,๐๐๐	๔๐,๐๐๐	๔๐,๐๐๐	
	๒.จัดทำแปลงสมุนไพรสาธิตในเขตอุทยานฯ				
รวม		**๑๐๐,๐๐๐**	**๑๕๐,๐๐๐**	**๒๐๐,๐๐๐**	
รวมทั้งสิ้น		**๔๕๐,๐๐๐**			

๕.๓ แผนงานด้านสำรวจและศึกษาวิจัยสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพร

เป้าหมาย : จัดทำและพัฒนาระบบฐานข้อมูลของสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์

กลยุทธ์ : ส่งเสริมสมรรถนะและพัฒนาศักยภาพแก่ส่วนราชการและบุคลากรที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องและสร้างแรงจูงใจในการสำรวจและศึกษาวิจัยสมุนไพรและถิ่นกำเนิด

ตัวชี้วัด : ฐานข้อมูลทะเบียนสมุนไพรที่สำรวจพบในพื้นที่อนุรักษ์

มาตรการ	แนวทางปฏิบัติ/กิจกรรม	งบประมาณ			หน่วยงานหลัก/ร่วม
		๒๕๕๕	๒๕๕๖	๒๕๕๗	
๑. สำรวจและศึกษาวิจัยสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพร	๑. สำรวจ และศึกษาวิจัยสมุนไพรเพื่อให้เกิดการอนุรักษ์ในถิ่นที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติ	๑๐๐,๐๐๐	๑๐๐,๐๐๐	๕๐,๐๐๐	สสจ. / อุทยานฯทะเลบัน/ อบต./ รพ.ชุมชน/ สสอ./ สถานีอนามัย/ เครือข่ายชุมชนท้องถิ่น
๒. เสริมสร้างความรู้และสมรรถนะแก่บุคลากรและพนักงานเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	๑. จัดอบรม ศึกษา ดูงานให้ความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์แก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน	๐	๓๐,๐๐๐	๕๐,๐๐๐	
๓. เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจแก่เยาวชน ประชาชน และผู้สนใจทั่วไป เพื่อสร้างจิตสำนึกให้ตระหนักในคุณค่าของสมุนไพร	๑. การจัดทำเอกสารเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ความรู้ด้านสมุนไพร	๐	๒๐,๐๐๐	๑๐๐,๐๐๐	
รวม		**๑๐๐,๐๐๐**	**๑๕๐,๐๐๐**	**๒๐๐,๐๐๐**	
รวมทั้งสิ้น		**๔๕๐,๐๐๐**			

๕.๔ แผนงานตรวจสอบ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานและการบังคับใช้กฎหมาย

เป้าหมาย : การดำเนินงานเป็นไปตามแผนจัดการ และเกิดประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมายหรือระเบียบที่เกี่ยวข้อง

กลยุทธ์ : จัดทำระบบติดตามกำกับ ควบคุม และลดภาวะคุกคามที่มีผลกระทบต่อสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพร

ตัวชี้วัด : ๑) ระบบติดตามกำกับผลการดำเนินการตามแผนจัดการ ตามความเหมาะสม เช่น ประชุมคณะกรรมการประสานความร่วมมือในการดำเนินงานตามแผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพร

๒) รายงานผลการประเมินการใช้แผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพร รายงานสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของสมุนไพรและถิ่นกำเนิด

มาตรการ	แนวทางปฏิบัติ/กิจกรรม	งบประมาณ			หน่วยงานหลัก/ร่วม
		๒๕๕๕	๒๕๕๖	๒๕๕๗	
๑. ประเมินผลการดำเนินงานตามแผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดสมุนไพรอย่างต่อเนื่อง	๑) จัดตั้งคณะกรรมการประเมินผลการปฏิบัติงานตามแผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรในแต่ละด้าน พร้อมเสนอแนวทางการดำเนินงาน	๕๐,๐๐๐	๑๕๐,๐๐๐	๑๕๐,๐๐๐	สสจ. / อุทยานฯ ทะเลบัน/ อบต./ รพ.ชุมชน/ สสอ./ สถานีอนามัย
	๒. ประชุมคณะกรรมการเพื่อติดตาม ตรวจสอบการดำเนินงานและประเมินสถานภาพสมุนไพร				
	๓) รายงานผลการดำเนินงาน				
รวม		**๕๐,๐๐๐**	**๑๕๐,๐๐๐**	**๑๕๐,๐๐๐**	
รวมทั้งสิ้น		**๓๕๐,๐๐๐**			

๖. รายชื่อสมุนไพรที่สำรวจพบในพื้นที่เขตอนุรักษ์อุทยานแห่งชาติทะเลบัน จังหวัดสตูล

รายชื่อสมุนไพรที่สำรวจพบทั้งหมด					การจำแนกกลุ่มสมุนไพร เพื่อจัดการอนุรักษ์ คุ้มครอง และใช้ประโยชน์		
					สมุนไพรที่มีค่าต่อการศึกษาหรือวิจัย	สมุนไพรที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ	สมุนไพรที่อาจจะสูญพันธุ์
๑. กระตังบาย	๒๒. คลุ้ม	๔๓. เถาวัลย์เปรียง	๖๔. มะกล่ำตาช้าง	๘๕. สีเสียด	๑. กำแพงเจ็ดชั้น	๑. กำแพงเจ็ดชั้น	-
๒. กระแตไต่ไม้	๒๓. ค้อนตีหมา	๔๔. เถาเอ็นอ่อน	๖๕. มะขามป้อม	๘๖. สมอดีงู	๒. ขัดหมอน	๒. ขัดหมอน	
๓. กระทือ	๒๔. คันหามเสือ	๔๕. เถามวกแดง	๖๖. มะเดื่อชุมพร	๘๗. สารพัดพิษ	๓. คนทา	๓. คนทา	
๔. กระพ้อ	๒๕. คงคาเดือด	๔๖. เถาวัลย์เหล็ก	๖๗. มะเดื่อปล้อง	๘๘. หญ้าคา	๔. ชะเอมไทย	๔. ชะเอมไทย	
๕. กล้วยป่า	๒๖. เฉียงพร้านางแอ	๔๗. ทุ้งฟ้า	๖๘. มะไฟกา	๘๙. หญ้าใต้ใบ	๕. ชิงชี	๕. ชิงชี	
๖. กำแพงเจ็ดชั้น	๒๗. ชะพลู	๔๘. ธรณีเย็นสามสิบ	๖๙. มะเม่า	๙๐. หนอนตายหยาก	๖. เถาวัลย์เปรียง	๖. เถาวัลย์เปรียง	
๗. กำลังหนุมาน	๒๘. ชะมวง	๔๙. นมแมว	๗๐. มะเม่าไข่ปลา	๙๑. หนุมานยกทัพ	๗. ปลาไหลเผือก	๗. ปลาไหลเผือก	
๘. กะทกรก	๒๙. ชะเอมไทย	๕๐. ใบต่างดอก	๗๑. มะขามย่าน	๙๒. หมากหมก	๘. มะขามป้อม	๘. มะขามป้อม	
๙. กรีดกรอ	๓๐. ชิงชี	๕๑. เปราะป่า	๗๒. ยอป่า	๙๓. หมีเหม็น	๙. เหงือกปลาหมอ	๙. เหงือกปลาหมอ	
๑๐. ก้ามกุ้งน้อย	๓๑. ชด	๕๒. เปล้าน้ำเงิน	๗๓. ย่านบุหลัน	๙๔. หวายลิง	๑๐. อัคคีทวารทะเล	๑๐. อัคคีทวารทะเล	
๑๑. เกล็ดกลิ่น	๓๒. ชะคราม	๕๓. ปลาไหลเผือก	๗๔. ย่านาง	๙๕. หูหมี			
๑๒. ขัดมอน	๓๓. ชิงดอกเดียว	๕๔. ผักคราดหัวแหวน	๗๕. ยายครั่งร่องไม้	๙๖. เหงือกปลาหมอ			
๑๓. ขี้หนอน	๓๔. ชุมเห็ดไทย	๕๕. ไผ่คลาน	๗๖. รำผีพ่าย หมุย	๙๗. เหล็กไม้ไผ่			
๑๔. ขี้เหล็กป่า	๓๕. เชือกเขาไฟ	๕๖. ฝนแสนห่า	๗๗. ลิ้นงด	๙๘. หนาดน้ำ			
๑๕. เข็มขาว	๓๖. ชางจีน	๕๗. ฝอยลม	๗๘. ว่านนางครวญ	๙๙. เหล็กดำ			
๑๖. เข็มแดง	๓๗. เดือยบิด	๕๘. พร้าวนกคุ้ม	๗๙. สวาด	๑๐๐. อบเชย			
๑๗. ไข่เน่า	๓๘. โดไม่รู้ล้ม	๕๙. พริกต้น	๘๐. สะค้านป่า	๑๐๑. อัคคีทวารทะเล			
๑๘. ข่อย	๓๙. ตาเป็ดตาไก่	๖๐. พันงูเขียว	๘๑. สั่งทำ	๑๐๒. เอาะลบ			
๑๙. เข็มใหญ่	๔๐. เตยเขา	๖๑. พานงูแดง	๘๒. ส้านดิน	๑๐๓. เอื้องหมายนา			
๒๐. คนทา	๔๑. เต่าร้าง	๖๒. เพกา	๘๓. สาบเสือ				
๒๑. คนทีดิน	๔๒. ตับเต่า	๖๓. ไฟเดือนห้า	๘๔. สามสิบ				

๒.๖ (ร่าง) แผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์ “อุทยานแห่งชาติปางสีดา” จังหวัดสระแก้ว พ.ศ.๒๕๕๕-๒๕๕๗

๑. หลักการและเหตุผล

มาตรา ๕๗ แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ. ๒๕๔๒ กำหนดให้รัฐมนตรี โดยคำแนะนำของคณะกรรมการคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย จัดทำแผนปฏิบัติการเรียกว่า“แผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพร”เสนอขอความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรี และแผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรดังกล่าว อาจจัดทำเป็นแผนระยะสั้นระยะปานกลางหรือระยะยาวตามความเหมาะสม อันประกอบด้วยแผนงานและแนวทางการดำเนินงาน เพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพร ที่มีระบบนิเวศน์ตามธรรมชาติ หรือมีความหลากหลายทางชีวภาพหรืออาจได้รับผลกระทบกระเทือนจากการกระทำของมนุษย์ได้โดยง่ายในพื้นที่ที่ได้มีการกำหนดให้เป็นเขตอนุรักษ์

อุทยานแห่งชาติปางสีดาประกาศจัดตั้งเป็นอุทยานแห่งชาติเมื่อวันที่ ๒๒ เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๒๕ นับเป็นอุทยานแห่งชาติลำดับที่ ๔๑ ของประเทศไทย ตั้งอยู่ในท้องที่อำเภอตาพระยา อำเภอวัฒนานคร อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว และอำเภอนาดี จังหวัดปราจีนบุรี ครอบคลุมเนื้อที่ประมาณ ๕๒๗,๕๐๐ไร่ หรือประมาณ ๘๔๔ ตารางกิโลเมตร ประกอบไปด้วยสถานที่ท่องเที่ยวที่งดงาม ป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ โดยเฉพาะเป็นที่ศึกษาเรื่องสัตว์ป่าที่สำคัญ เพราะมีสัตว์ป่าหายากและนกกว่า ๓๐๐ ชนิด เช่น นกเงือก รวมถึงมีแหล่งจระเข้น้ำจืด ซึ่งเหลืออยู่ไม่กี่แห่งของประเทศไทย เมื่อวันที่ ๑๔ เดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๘ อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ทับลาน ปางสีดา ตาพระยา และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่ ได้รับการประกาศให้เป็น “มรดกโลกทางธรรมชาติ” จากองค์การยูเนสโก ภายใต้ชื่อ “ดงพญาเย็นเขาใหญ่”

สภาพภูมิประเทศ ประมาณร้อยละ ๙๕ ภูมิประเทศส่วนใหญ่ครอบคลุมไปด้วยพื้นที่ป่าเป็นเทือกเขาสูงสลับซับซ้อนและเป็นส่วนหนึ่งของเทือกเขาพนมดงรัก โดยมีความลาดชันจากทิศเหนือไปยังทิศใต้ สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ ๕๐ - ๘๗๘ เมตร มียอดเขาใหญ่เป็นยอดเขาที่สูงที่สุด เทือกเขาเหล่านั้นเป็นต้นกำเนิดของลำห้วยลำธารหลายสาย

ลักษณะพรรณพืชและสัตว์ป่า ลักษณะป่ามีทั้งลักษณะของ ป่าดิบชื้น ป่าแล้ง ป่าดิบเขา ป่าเบญจพรรณ ชนิดของพรรณไม้ที่พบอยู่ทั่วไป ได้แก่ พญาไม้ มะขามป้อม สนสามพันปี กำลังเสือโคร่ง ยางกล่อง ยางขน ยางเสี่ยน กระบาก ยางปาย เคี่ยม คะนอง เป็นต้น พันธุ์ไม้ที่สำคัญ ตัวอย่างเช่น เต็ง รัง เหียง พลวง มะขามป้อม รกฟ้า เป็นต้น มีสัตว์ป่าหายากรวมทั้งนกมากกว่า ๓๐๐ ชนิด อาศัยอยู่ ตัวอย่างสัตว์ป่าที่พบ ได้แก่ ช้าง กระทิง วัวแดง เสือโคร่ง เก้ง กวางป่า กระจง ชะนีมงกุฎ นากเล็กเล็บสั้น เม่นแผงคอใหญ่ นกเงือก ปลาชนิดต่างๆ

จังหวัดสระแก้ว โดยสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสระแก้ว ซึ่งเป็นสำนักงานนายทะเบียนจังหวัด มีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ. ๒๕๔๒ ในการดำเนินการต่างๆ เกี่ยวกับการคุ้มครองและส่งเสริมการศึกษาวิจัยและพัฒนาภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรร่วมกับสำนักงานอุทยานแห่งชาติปางสีดา และหน่วยงาน/เครือข่ายที่เกี่ยวข้อง จึงได้จัดทำโครงการศึกษาสมุนไพรและจัดทำแผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์ “อุทยานแห่งชาติปางสีดา” จังหวัดสระแก้ว ปี ๒๕๕๓

๒. สถานการณ์และสภาพปัญหา

"อุทยานแห่งชาติปางสีดา จังหวัดสระแก้ว" ตั้งอยู่ในท้องที่อำเภอตาพระยา อำเภอวัฒนานคร อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว และอำเภอนาดี จังหวัดปราจีนบุรี ครอบคลุมเนื้อที่ประมาณ ๕๒๗,๕๐๐ไร่ หรือประมาณ ๘๔๔ ตารางกิโลเมตร เป็นพื้นที่เขตอนุรักษ์ในความดูแลของอุทยานแห่งชาติปางสีดา กำกับดูแลโดยกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สภาพภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นภูเขาสูงชันสลับซับซ้อน มีน้ำตกหลายแห่ง เช่น น้ำตกปางสีดา น้ำตกนาโตร น้ำตกผาน้อย และยังเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารของแม่น้ำบางประกง ซึ่งเปรียบเสมือนเส้นเลือดใหญ่ที่หล่อเลี้ยงพื้นที่เกษตรกรรรมในภาคตะวันออก สภาพป่าประกอบไปด้วยป่าดิบชื้น ป่าดิบแล้ง ป่าดิบเขา ป่าเบญจพรรณ ที่ยังมีความอุดมสมบูรณ์และเป็นแหล่งของความหลากหลายทางชีวภาพ แต่ปัจจุบันกำลังได้รับผลกระทบเช่นเดียวกันกับปัญหาพื้นที่ป่าธรรมชาติหรือป่าอนุรักษ์ทั่วประเทศกำลังประสบอยู่ในตอนนี้คือ การถูกรุกรานจากการขยายพื้นที่ทำกิน ซึ่งเป็นปัญหาที่สร้างความเสียหายให้กับพื้นที่ป่าของอุทยานแห่งชาติปางสีดา รวมถึงการนำทรัพยากรหรือของป่าออกไปใช้ประโยชน์ในทางการค้ามากเกินไป จนทำให้ทรัพยากรหลายอย่างเกือบจะสูญพันธุ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพืชสมุนไพร ซึ่งเป็นพืชเฉพาะถิ่นของพื้นที่อุทยานแห่งชาติปางสีดา

จากรายงานข้อมูลการสำรวจของนักวิจัยพบว่าเป็นพื้นที่ ที่มีสภาพความหลากหลายทางชีวภาพของชนิดพันธุ์พืชสูงมาก พบพืชสมุนไพรกว่า ๑๖๗ ชนิด ชนิดพันธุ์ที่มีการใช้ประโยชน์จากหมอพื้นบ้านมีมากกว่า ๑๐๐ ชนิด อาจกล่าวได้ว่าการจัดเก็บสำรวจข้อมูลสมุนไพรของอุทยานแห่งชาติปางสีดาสามารถดำเนินการได้เพียงระดับหนึ่งเท่านั้น ยังขาดข้อมูลในภาพรวมของพื้นที่ และยังขาดข้อมูลด้านอื่นๆ ได้แก่

๑) จำนวนและชนิดของสมุนไพรที่มีการพบและถูกนำออกจากพื้นที่ป่ามาใช้ประโยชน์ จำนวนมากโดยไม่มีการปลูกทดแทน

๒) จำนวนและชนิดของพืชสมุนไพรหายาก ที่ปรากฏในตำรายาแผนโบราณ แต่ปัจจุบันไม่ค่อยพบการใช้ประโยชน์ ไม่เป็นที่รู้จักโดยกว้างขวาง หรือจัดเป็นสมุนไพรพื้นบ้านของชุมชนนั้น

๓) จำนวนและชนิดของพืชสมุนไพรที่มีความเสี่ยงต่อการใกล้สูญพันธุ์

๔) กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการอนุรักษ์และคุ้มครองพืชสมุนไพรในท้องถิ่นของตนเอง

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสระแก้ว ร่วมกับอุทยานแห่งชาติปางสีดา สวนพฤกษศาสตร์วังน้ำเย็น ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องและชุมชน จึงได้จัดทำ "แผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์พื้นที่อุทยานแห่งชาติปางสีดา จังหวัดสระแก้ว" ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ ๔ อำเภอ รอบพื้นที่อุทยานแห่งชาติปางสีดา โดยสอดคล้องตามแผนยุทธศาสตร์ของจังหวัดสระแก้ว และของอุทยานแห่งชาติปางสีดา เรื่องการจัดการและรักษาทรัพยากรธรรมชาติ ในการพัฒนาให้พื้นที่ดังกล่าวเป็นแหล่งที่ส่งเสริมให้ชุมชนรู้จักการใช้ประโยชน์จากสมุนไพรในพื้นที่อย่างยั่งยืน และมีส่วนร่วมกับหน่วยงานภาครัฐในการสำรวจ ศึกษาข้อมูลพื้นที่และเสนอความคิดเห็น เพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพรได้อย่างแบบบูรณาการ และสอดคล้องภายใต้บทบัญญัติมาตรการด้านกฎหมาย และวิถีชีวิตของชุมชนที่มีอยู่ให้เป็นไปเพื่อการฟื้นฟูระบบนิเวศ ป้องกันผลกระทบที่มีต่อสภาพธรรมชาติ และการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

๓. วัตถุประสงค์

๓.๑ เพื่อสำรวจและศึกษาความหลากหลายของพืชสมุนไพรเพื่อจัดทำฐานข้อมูลพืชสมุนไพรในเขตอุทยานแห่งชาติปางสีดา

๓.๒ เพื่อจัดทำแผนจัดการคุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดสมุนไพร ในเขตพื้นที่อนุรักษ์

๓.๓ เพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือและการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พืชสมุนไพรในเขตพื้นที่อนุรักษ์ระหว่างหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน

๔. เป้าหมาย

เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพของพรรณพืชสมุนไพรในพื้นที่อนุรักษ์ “อุทยานแห่งชาติปางสีดา”และสร้างเครือข่ายความร่วมมือและการมีส่วนร่วมในการคุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพร ระหว่างหน่วยงานและองค์กรของรัฐ ภาคเอกชน และชุมชนรอบข้างอุทยานตามแผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพร

๕. แนวทางปฏิบัติการ

ดังตาราง

๕.๑ แผนงานด้านกฎหมายหรือเงื่อนไขในการอนุญาตให้บุคคลเข้าไปในพื้นที่เขตอนุรักษ์ “อุทยานแห่งชาติปางสีดา”

เป้าหมาย : การสร้างความเข้าใจในการอนุญาตให้หน่วยงานหรือองค์กรเข้าไปในพื้นที่เขตอนุรักษ์ “อุทยานแห่งชาติปางสีดา”

กลยุทธ์ : เสริมสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างส่วนราชการที่เกี่ยวข้องและชุมชนในการกำหนดเงื่อนไขในการอนุญาตให้หน่วยงานหรือองค์กรข้าไปในพื้นที่เขตอนุรักษ์ “อุทยานแห่งชาติปางสีดา”

ตัวชี้วัด จำนวนกิจกรรมการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการอนุญาตให้หน่วยงานหรือองค์กรเข้าไปในพื้นที่เขตอนุรักษ์

มาตรการ	แนวทางปฏิบัติ/กิจกรรม	งบประมาณ (บาท)			**หน่วยงานหลัก หน่วยงานร่วม**
		๒๕๕๕	๒๕๕๖	๒๕๕๗	
๑. การสร้างความเข้าใจแก่สาธารณะเกี่ยวกับกฎหมายหรือเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องในการอนุญาตให้หน่วยงานหรือองค์กรเข้าไปในพื้นที่เขตอนุรักษ์ ตามแผนการจัดการอนุรักษ์และศึกษาวิจัยทางวิชาการสมุนไพรในพื้นที่ “อุทยานแห่งชาติปางสีดา” อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว	๑. ประสานขอความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง/หน่วยงาน/องค์กรและชุมชนในการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ความรู้และความเข้าใจแผนการจัดการอนุรักษ์และศึกษาวิจัยทางวิชาการสมุนไพร ๒. จัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ในชุมชนล้อมรอบเขตพื้นที่อนุรักษ์ ๓.ชี้แจงในการประชุมหมู่บ้านทุกเดือน ๔.จัดทำคู่มือเอกสารเผยแพร่ให้ประชาชนรับทราบ	๑๐๐,๐๐๐	๑๐๐,๐๐๐	๑๐๐,๐๐๐	- อุทยานแห่งชาติปางสีดา - โรงเรียน - อบต.
รวม		**๑๐๐,๐๐๐**	**๑๐๐,๐๐๐**	**๑๐๐,๐๐๐**	
รวมทั้งสิ้น		**๓๐๐,๐๐๐**			

๕.๒ แผนงานด้านการประสานความร่วมมือในการอนุรักษ์และคุ้มครองสมุนไพร

เป้าหมาย : เกิดกระบวนการปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์และคุ้มครองสมุนไพร พร้อมกำหนดขอบเขตหน้าที่และความรับผิดชอบของส่วนราชการที่เกี่ยวข้องและชุมชนในการร่วมมือดำเนินงาน

กลยุทธ์ : ส่งเสริมพัฒนาความร่วมมือและประสานงานระหว่างส่วนราชการที่เกี่ยวข้องและชุมชนในการอนุรักษ์และคุ้มครองสมุนไพร

ตัวชี้วัด : จำนวนรูปแบบหรือวิธีการอนุรักษ์สมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพรอย่างน้อย ๒ รูปแบบ

มาตรการ	แนวทางปฏิบัติ/กิจกรรม	งบประมาณ (บาท)			**หน่วยงานหลัก หน่วยงานร่วม**
		๒๕๕๕	๒๕๕๖	๒๕๕๗	
๒. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์และคุ้มครองสมุนไพร	๑.จัดตั้งคณะทำงานการอนุรักษ์และคุ้มครองสมุนไพร ๒.จัดตั้งเครือข่ายกลุ่มอนุรักษ์สมุนไพร/อาสาสมัครในการดูแลป่า ๓. จัดอบรมเยาวชน/แกนนำ เพื่อปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์สมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดสมุนไพร ๔.รณรงค์การปลูกสมุนไพรในบริเวณชุมชนและบริเวณรอบๆอุทยาน ๕.จัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์/ปลูกป่าชุมชน ๖.จัดทำข้อปฏิบัติร่วมกันของชุมชนในการอนุรักษ์สมุนไพรเพื่อสร้างจิตสำนึก ๗. จัดทำสัตยาบรรณห้ามเผาป่าและการใช้สารเคมีในชุมชน ๘.จัดทำทะเบียนรายชื่อสมุนไพรในชุมชน ๙. จัดประกวดหมู่บ้านสมุนไพรในชุมชน ๑๐.สร้างกระแสการอนุรักษ์สมุนไพรโดยใช้สื่อทางวิทยุชุมชน/การประชาสัมพันธ์/เสียงตามสาย ๑๑. ส่งเสริมการใช้ยาสมุนไพรในสถานีอนามัย/ในชีวิตประจำวัน ๑๒. การรณรงค์การอนุรักษ์และการใช้สมุนไพรในงานเทศกาลต่างๆ เช่น งานเทศกาลดูผีเสื้อที่อุทยานฯ ๑๓.ประชาสัมพันธ์การแจ้งเหตุเวลามีไฟป่าหรือภัยธรรมชาติ ๑๔.จัดทำสติกเกอร์/เบอร์โทรสายด่วน	๑๕๐,๐๐๐	๑๕๐,๐๐๐	๑๕๐,๐๐๐	-สสจ.สระแก้ว -อบต.ในเขตรอบๆบริเวณ -อุทยานแห่งชาติปางสีดา -สนง.เกษตรอำเภอ -โรงเรียนในบริเวณรอบๆ
รวม		๑๕๐,๐๐๐	๑๕๐,๐๐๐	๑๕๐,๐๐๐	
รวมทั้งสิ้น		**๔๕๐,๐๐๐**			

๕.๓ **แผนงานด้านสำรวจและศึกษาวิจัยสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพร**

เป้าหมาย : จัดทำและพัฒนาระบบฐานข้อมูลของสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์

กลยุทธ์ : ส่งเสริมสมรรถนะและพัฒนาศักยภาพแก่ส่วนราชการและบุคลากรที่มีหน้าที่เกี่ยวข้อง ในการสำรวจและศึกษาสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิด

ตัวชี้วัด : ๑) จำนวนพืชสมุนไพรที่ได้รับการขึ้นทะเบียน

๒) จำนวนฐานข้อมูลสมุนไพรที่นำไปใช้ในการติดตามการเปลี่ยนแปลงของสมุนไพร

มาตรการ	แนวทางปฏิบัติ/กิจกรรม	งบประมาณ (บาท)			**หน่วยงานหลัก หน่วยงานร่วม**
		๒๕๕๕	๒๕๕๖	๒๕๕๗	
๓. จัดทำทะเบียนพืชสมุนไพรในเขตพื้นที่อนุรักษ์	๑. ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานและส่วนราชการอื่นๆที่เกี่ยวข้องและประชุมชี้แจงแนวทางการดำเนินงาน ๒. สำรวจ/ศึกษาพืชสมุนไพร ๓. จัดทำฐานข้อมูลสมุนไพร ๔. จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ด้านสมุนไพรที่อุทยาน/ในชุมชน	๒๐๐,๐๐๐	๒๐๐,๐๐๐	๒๐๐,๐๐๐	-สสจ.สระแก้ว -อุทยานฯ -สนง.พัฒนาชุมชน -อบต. ผู้นำชุมชน -อสม. -หมอพื้นบ้าน
รวม		**๒๐๐,๐๐๐**	**๒๐๐,๐๐๐**	**๒๐๐,๐๐๐**	
รวมทั้งสิ้น		**๖๐๐,๐๐๐**			

๕.๔ แผนงานตรวจสอบ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงาน

เป้าหมาย : การดำเนินงานเป็นไปตามแผนการจัดการอนุรักษ์และศึกษาวิจัยทางวิชาการสมุนไพร

กลยุทธ์ : จัดทำระบบติดตามกำกับ ควบคุมและลดภาวะคุกคามที่มีผลกระทบต่อสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพร

ตัวชี้วัด : ๑) มีระบบการติดตามกำกับผลการดำเนินการตามแผนการจัดการอนุรักษ์ตามความเหมาะสม เช่น การประชุมคณะกรรมการประสานความร่วมมือ ในการดำเนินงานตามแผนอนุรักษ์สมุนไพร

๒) รายงานผลการประเมินการใช้แผนการจัดการอนุรักษ์และศึกษาวิจัยทางวิชาการ รายงานสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพร

มาตรการ	**แนวทางปฏิบัติ/กิจกรรม**	งบประมาณ (บาท)			**หน่วยงานหลัก หน่วยงานร่วม**
		๒๕๕๕	๒๕๕๖	๒๕๕๗	
๔. การประเมินผลการดำเนินงาน	๑. จัดตั้งคณะทำงานประเมินผลการปฏิบัติงานตามแผนการจัดการอนุรักษ์และศึกษาวิจัยทางวิชาการ ๒. จัดให้มีศูนย์ติดตามและเฝ้าระวังเพื่ออนุรักษ์สมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพร เช่น จัดตั้งศูนย์แจ้งเหตุไฟป่า ๓. ประชุมคณะกรรมการฯ รับทราบผลการดำเนินงานตามแผน ๔. จัดทำรายงานผลการดำเนิน	๑๐๐,๐๐๐	๑๐๐,๐๐๐	๑๐๐,๐๐๐	- สสจ.สระแก้ว -อุทยานฯ -อบต. -ผู้นำชุมชน
รวม		๑๐๐,๐๐๐	๑๐๐,๐๐๐	๑๐๐,๐๐๐	
รวมทั้งสิ้น		**๓๐๐,๐๐๐**			

๖. รายชื่อสมุนไพรที่สำรวจพบในพื้นที่อุทยานแห่งชาติปางสีดา จังหวัดสระแก้ว

๑	กำแพงเจ็ดชั้น	๒๑	ขันหมาก	๔๑	เชื่อมคะนอง	๖๑	เถาว์สะบ้า
๒	กระจาย	๒๒	ขันทองพยาบาท	๔๒	ดอกดิน	๖๒	เถาวัลย์ปูน
๓	กระแตไต่ไม้	๒๓	เข็มขาว	๔๓	ดอกแด่น	๖๓	เถาวัลย์เหล็ก
๔	กระเบา	๒๔	ข้าวหลาม	๔๔	ด่าง	๖๔	เถาหินปูน
๕	กระพี้จั่น	๒๕	เขียวหมื่นปี	๔๕	ตองหนัง	๖๕	เถาเอ็นอ่อน
๖	กฤษณา	๒๖	ไข่ไก่,ศรีชมชื่น	๔๖	ตะกวาง	๖๖	ไทร
๗	กล้วยไม้ช้างดำ	๒๗	กอมขม	๔๗	ตะขบ	๖๗	ทรายเดน
๘	กวางดูถูก	๒๘	ค้างคาวหนู	๔๘	ตะคร้ำ	๖๘	ทวา, ลันไต
๙	ก้างปลา	๒๙	คัดเค้า	๔๙	ตะแบกเปือย	๖๙	ทองใบมน
๑๐	กะพังโหมตัวผู้	๓๐	คันรุง	๕๐	ตะแบกเลือด	๗๐	ทองใบแหลม
๑๑	กะหนานปลิง	๓๑	เครือย่าง, เขียง	๕๑	ตับเต่า	๗๑	เทพธาโร
๑๒	กาฝาก ขันทอง	๓๒	เครือออน	๕๒	ตานกกรด	๗๒	ธรณีเย็น
๑๓	การเวก	๓๓	แคทราย	๕๓	ตาเสือ	๗๓	ไธสงป่า, ฉลูกันท์
๑๔	กำจัดต้น	๓๔	ไคร้ย้อย	๕๔	เตย	๗๔	น้ำเกี่ยว,ต้นรัก
๑๕	กำแพงเงิน	๓๕	จันทร์ขาว	๕๕	ตองตาพราน	๗๕	ก้านเหลือง
๑๖	กำลังวัวเถลิง	๓๖	จิก	๕๖	เถาเครือเลือด,ม้าหมอก	๗๖	นนทรี
๑๗	เกตุ	๓๗	เจตพังคีป่า	๕๗	เถาคุย	๗๗	นมแมว,ฤาษีผสมเสร็จ
๑๘	แก้วมุกดา	๓๘	ชองระอา	๕๘	เถางูเขียว	๗๘	นวลแป้ง
๑๙	โกงกาง	๓๙	ชะเอมป่า	๕๙	เถาพันช้าย	๗๙	นางแย้ม
๒๐	ข่อยหนาม	๔๐	ชำมะเรียง	๖๐	เถาพายเลือด, ลิ้นคด	๘๐	เนระพูสีไทย

๖. รายชื่อสมุนไพรที่สำรวจพบในพื้นที่อุทยานแห่งชาติปางสีดา จังหวัดสระแก้ว

๘๑	ประดู่ป่า	๑๐๓	มะก่อ ใหญ่	๑๒๕	ลำดวน	๑๔๗	หญ้าลิเภา
๘๒	ประยงค์ป่า	๑๐๔	มะขามเครือ	๑๒๖	เล็บแมว	๑๔๘	หนอนตายหยาก
๘๓	ปลาไหลเผือก	๑๐๕	มะขามโคก	๑๒๗	ว่านธรณีเย็น	๑๔๙	หนามหัน
๘๔	ปอแดง	๑๐๖	มะค่าโมง	๑๒๘	ว่านพญางูจงอาง	๑๕๐	หมากป่า
๘๕	เปล้าน้ำเงิน	๑๐๗	มะเค็ง, นางดำ	๑๒๙	ว่านสาวหลง	๑๕๑	หมากผีผ่วน
๘๖	ปอพาน	๑๐๘	มะนาวป่า	๑๓๐	ว่านสามพันตึง	๑๕๒	หว้านา
๘๗	ผักแต้ว	๑๐๙	มะปริง	๑๓๑	ส้มกุ้งผี	๑๕๓	หวายขม
๘๘	ผักหวาน	๑๑๐	มะพลับ	๑๓๒	ส้มลม	๑๕๔	หวายชะวัง
๘๙	ไผ่เกษียน	๑๑๑	มะหวดผี	๑๓๓	สลักดำ,นางดำ,คะยัง	๑๕๕	หูกวาง
๙๐	ฝนแสนห่า(พระขรรค์ไชยศรี)	๑๑๒	มะลิเครือ	๑๓๔	สองกระดองหิน, ส้มขวัญ	๑๕๖	เหมือดคน
๙๑	พญาไฟ,รังร้อน,หม้ายไฟ	๑๑๓	มันนก	๑๓๕	สะแก	๑๕๗	เหมือดน้อย , พะหงาด
๙๒	พญามือเหล็ก	๑๑๔	มันน้ำ	๑๓๖	สะแกแสง	๑๕๘	หนามเกี่ยวไก่
๙๓	พญากอด	๑๑๕	ม้ากระทืบโรง	๑๓๗	สะหวอง	๑๕๙	หมีเหม็น
๙๔	พันจำ	๑๑๖	โมก	๑๓๘	สังกรณี	๑๖๐	เหลืองจันทบูร
๙๕	พันโตน	๑๑๗	โมกมัน	๑๓๙	สามพันตา,ธิดาดง	๑๖๑	หวายไม้เรียว
๙๖	พิลังกาสา	๑๑๘	ไม้กวาด	๑๔๐	สายหยุด	๑๖๒	แห้ม
๙๗	พุดผา	๑๑๙	ยางนา	๑๔๑	สารพีป่า	๑๖๓	องุ่นป่า
๙๘	โพกพาย	๑๒๐	ยางโอน	๑๔๒	สีเสียด	๑๖๔	ออบแอบ
๙๙	พฤกษ์	๑๒๑	รสสุคนธ์	๑๔๓	สุรามีฤทธิ์	๑๖๕	อ้อยสามสวน
๑๐๐	โมก	๑๒๒	รังผึ้ง	๑๔๔	เสนป่า	๑๖๖	เอื้องผึ้ง
๑๐๑	มอส ,ไรเค่น	๑๒๓	ริ้วเหลืองน้อย	๑๔๕	แสนคำ,ขี้อาย,หนามตาย	๑๖๗	แอปเปิ้ลป่า
๑๐๒	มะกล่ำต้น	๑๒๔	ลาน	๑๔๖	หญ้าคมบาง		

๖. รายชื่อสมุนไพรที่สำรวจพบในพื้นที่อุทยานแห่งชาติปางสีดา จังหวัดสระแก้ว

สมุนไพรที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ
๒ ชนิด ได้แก่
๑) กฤษณา
๒) แซ่ม้าทะลาย

สมุนไพรที่มีค่าต่อการศึกษาหรือวิจัย
๑) กฤษณา
๒) ปลาไหลเผือก
๓) ชะเอมป่า

สมุนไพรที่อาจจะสูญพันธุ์ ๗ ชนิด ได้แก่
๑) แก้วมุกดา
๒) พระเจ้าห้าพระองค์
๓) กฤษณา
๔) พญาท้าวเอว
๕) อ้อยสามสวน
๖) ม้ากระทืบโรง
๗) ว่านพญางูจงอาง

๒.๗ (ร่าง) แผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์ อุทยานแห่งชาตินายูง-น้ำโสม จังหวัดอุดรธานี พ.ศ.๒๕๕๕-๒๕๕๗

๑. หลักการและเหตุผล

จังหวัดอุดรธานีมีฐานทรัพยากรป่าไม้ตามข้อมูลป่าเขตอนุรักษ์ จำนวน ๒๑ ป่า มีพื้นที่ครอบคลุมประมาณ ๘๔๗,๘๐๘ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๖ ของพื้นที่โดยรวม ซึ่งคาดว่าจะมีสมุนไพรที่สำคัญการรักษาโรคหลายชนิด ดังเช่น โรงพยาบาลนายูง ได้ศึกษาความเชื่อของคนตำบลนาแก อำเภอนายูง เกี่ยวกับสมุนไพรเพชรหึง (แฮน) ที่อยู่ในอุทยานแห่งชาตินายูง-น้ำโสม ว่าสามารถใช้ประโยชน์ในการดูแลสุขภาพผู้ป่วยโรคใดบ้าง (เป็นความเชื่อ) ทั้งนี้ตามมาตรา ๕๗ แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ.๒๕๔๒ วางหลักการไว้ว่า เพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพรที่มีระบบนิเวศน์ตามธรรมชาติ หรือมีความหลากหลายทางชีวภาพ หรืออาจได้รับผลกระทบกระเทือนจากการกระทำของมนุษย์ได้โดยง่ายในเขตพื้นที่ที่ได้มีการกำหนดให้เป็นเขตอนุรักษ์ ให้รัฐมนตรีโดยคำแนะนำของคณะกรรมการจัดทำแผนปฏิบัติการเรียกว่า “แผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพร” เสนอความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรี เพื่อประกาศในราชกิจจานุเบกษาต่อไป และตามมาตรา ๖๑ วางหลักการไว้ว่า ในกรณีพื้นที่ใดเป็นถิ่นกำเนิดของสมุนไพรที่มีระบบนิเวศน์ตามธรรมชาติ หรือมีความหลากหลายทางชีวภาพที่อาจถูกทำลายหรืออาจได้รับผลกระทบกระเทือนจากการกระทำของมนุษย์ได้โดยง่าย หรืออาจเข้าไปใช้ประโยชน์จากสมุนไพรอันมีลักษณะเป็นการเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์หรือการลดลงของพันธุกรรม หรือทางราชการมีวัตถุประสงค์จะส่งเสริมให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการจัดการบริหาร การพัฒนา และการใช้ประโยชน์จากสมุนไพรในพื้นที่นั้น และพื้นที่นั้นยังไม่ได้ถูกประกาศกำหนดให้เป็นเขตอนุรักษ์ ให้รัฐมนตรีโดยคำแนะนำของคณะกรรมการมีอำนาจออกกฎกระทรวงกำหนดให้พื้นที่นั้นเป็นเขตพื้นที่คุ้มครองสมุนไพร

ในปีงบประมาณ ๒๕๕๑ - ๒๕๕๒ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอุดรธานี ได้จัดทำโครงการศึกษาข้อมูลสมุนไพรเพื่อเตรียมการจัดทำแผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพร จังหวัดอุดรธานี โดยร่วมกับเครือข่ายหมอพื้นบ้านจังหวัดอุดรธานี ดำเนินการสำรวจข้อมูลสมุนไพรในพื้นที่ป่าชุมชน ๓ พื้นที่เป้าหมาย ได้แก่ ป่าชุมชนตำบลบ้านชัย ต.บ้านชัย อ.บ้านดุง ป่าชุมชนบ้านตลิ่งชัน ต.หินโงม อ.สร้างคอม และในพื้นที่เขตอนุรักษ์ตามกฎหมาย ได้แก่ อุทยานแห่งชาติ นายูง - น้ำโสม อ.นายูง

จากการดำเนินการสำรวจสมุนไพร พบว่า ในป่าชุมชนตำบลบ้านชัย ต.บ้านชัย อ.บ้านดุง มีสมุนไพรที่ชุมชนใช้ประโยชน์ในการดูแลสุขภาพ จำนวน ๗๓ ชนิด ป่าชุมชนบ้านตลิ่งชัน ต.หินโงม อ.สร้างคอม มีสมุนไพรที่ชุมชนใช้ประโยชน์ในการดูแลสุขภาพ จำนวน ๖๖ ชนิด อุทยานแห่งชาติ นายูง- น้ำโสม อ.นายูง พบว่า มีสมุนไพรในเขตป่าเบญจพรรณ จำนวน ๖๖ ชนิด, ในเขตป่าเต็งรัง จำนวน ๒๙ ชนิด ในเขตป่าดิบแล้ง จำนวน ๒๙ ชนิด รวมไม่น้อยกว่า ๑๐๓ ชนิด ทั้งนี้ ได้รวบรวมข้อมูลสมุนไพรและจัดทำหนังสือสารานุกรมสมุนไพรท้องถิ่น พร้อมทั้งได้ระดมความคิดเห็นในการจัดทำร่างแผนการจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรในพื้นที่เป้าหมาย ตามแนวทางของพระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์

แผนไทย พ.ศ.๒๕๔๒ และมีแผนการดำเนินงานโดยให้มีคณะทำงานชุดหนึ่งที่ประกอบด้วยตัวแทนจากภาครัฐ ภาคการเมือง และภาคประชาสังคม เพื่อให้เกิดกลไกการทำงานระดับจังหวัดในการพัฒนาร่างแผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรในพื้นที่จังหวัดอุดรธานีต่อไป

๒. สถานการณ์และสภาพปัญหา

อุทยานแห่งชาตินายูง-น้ำโสม อยู่ในขั้นเตรียมการเป็นอุทยานแห่งชาติ ซึ่งกำกับดูแลโดยสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ ๑๐ (อุดรธานี) แต่พื้นที่อยู่ในความรับผิดชอบของสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ ๖ (อุดรธานี) เป็นพื้นที่รอยต่อ ๓ จังหวัด ได้แก่ จังหวัดอุดรธานี เลย และหนองคาย มีสภาพภูมิประเทศประกอบด้วยภูเขาสูงชันสลับซับซ้อนที่ความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ ๒๐๐ - ๕๐๐ เมตร ภูเขาที่สูงที่สุดคือ ภูย่าอู่ สูงประมาณ ๕๘๘ เมตร สภาพป่าส่วนใหญ่ยังอุดมสมบูรณ์เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่สำคัญ เช่น ห้วยน้ำโสม ห้วยตาดโตน ลักษณะดินโดยทั่วไปเป็นดินร่วนปนทรายตามป่าดิบแล้งและป่าเบญจพรรณและดินลูกรังตามป่าเต็งรัง หินที่พบในพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นหินทราย สภาพภูมิอากาศเป็นแบบมรสุม ฤดูร้อนอากาศร้อนมาก อุณหภูมิประมาณ ๔๐ องศาเซลเซียส ระหว่างเดือนมีนาคม-พฤษภาคม ฤดูฝนระหว่างเดือนมิถุนายน-ตุลาคม และฤดูหนาวระหว่างเดือนพฤศจิกายน-กุมภาพันธ์ อากาศหนาวเย็น อุณหภูมิประมาณ ๑๐ - ๒๐ องศาเซลเซียส ปริมาณน้ำฝนตลอดปีประมาณ ๑,๐๐๐ - ๑,๕๐๐ มิลลิเมตร สภาพป่าเป็นป่าเต็งรังกระจายตามเชิงเขาและสันเขา พันธุ์ไม้สำคัญ คือ เต็ง รัง เหียง พลวง ฯลฯ พืชพื้นล่างเป็นหญ้าเพ็ก กระเจียว ตามหุบเขาเป็นป่าเบญจพรรณ มีชิงชัน แดง ประดู่ มะค่าแต้ และไผ่หลายชนิด เช่น ไผ่ซาง ไผ่ข้าวหลาม ไผ่ไร่ ไผ่ป่า ตามริมห้วยเป็นป่าดิบแล้ง พบยาง กระบาก ตะเคียน ตะแบก มะค่าโมง ฯลฯ พืชอิงอาศัยจะมีกล้วยไม้ต่างๆ และเฟินกระเช้าสีดา ขึ้นเกาะอยู่ตามคาคบไม้อยู่มากมาย พืชพื้นล่างเป็นพวกหวาย ปาล์ม สมุนไพรต่างๆ สัตว์ป่าที่พบเห็นได้แก่ หมูป่า เก้ง กระจง ลิง ค่าง กระรอก ตะกวด งู และนกชนิดต่างๆ ส่วนสัตว์ป่าขนาดใหญ่ เช่น กวางป่า เสือ ช้างป่า หมีควาย ถูกล่าหมดไปแล้ว สัตว์ป่าที่เหลือก็อยู่ในสถานภาพถูกคุกคาม เนื่องจากราษฎรรอบพื้นที่ยังมีการล่าสัตว์อยู่เป็นประจำ มีสถานที่ท่องเที่ยวคือน้ำตกยูงทอง อยู่ห่างจากที่ทำการอุทยานแห่งชาติประมาณ ๕๐ เมตร มีความสวยงามมากในช่วงน้ำหลากในฤดูฝน ลักษณะเป็นน้ำตกที่ไหลลงมาจาหน้าผาชันสูงราว ๒๕ เมตร มีแอ่งน้ำกว้างลงเล่นน้ำได้ ในอดีตเป็นแหล่งอาศัยและหากินของนกยูง จนเป็นที่มาของชื่อ ยูงทอง

การใช้ประโยชน์จากอุทยานแห่งชาตินายูง-น้ำโสม จากการลงพื้นที่ของคณะทำงานเตรียมข้อมูลเกี่ยวกับสมุนไพรในพื้นที่อนุรักษ์ เขตตำบลนายูง อำเภอนายูง ในประเด็น “ป่าที่อยู่ในชุมชนมีความสำคัญในแง่มุมไหนบ้างต่อชุมชน” ได้ข้อสรุปว่าการเข้าใช้ประโยชน์หลัก ๆของชุมชน ได้แก่ อาหาร ยา และใช้สอย(แต่มีข้อบัญญัติของอุทยานฯในการห้ามตัด) สำหรับในแง่ของการใช้เป็นแหล่งยาสมุนไพรรักษาโรค นั้นจากการที่ในเขตพื้นที่ตำบลนายูงมีหมอยาสมุนไพรจำนวนน้อยและเข้าร่วมกิจกรรมไม่มาก จึงทำให้ข้อมูลเกี่ยวกับพืชสมุนไพรเท่าที่มีการเก็บไปใช้ของหมอยาสมุนไพรในหมู่บ้านมีน้อย

ข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพของพรรณพืชในอุทยานแห่งชาตินายูง-น้ำโสม จากข้อมูลการสำรวจพืชสมุนไพรบริเวณเนื้อที่ ๑,๘๗๕ ไร่ ซึ่งได้ดำเนินการสำรวจ ๒ รูปแบบ ดังนี้

๑. โดยการวางแปลงตัวอย่างตามระดับความสูง ขนาดแปลง ๒๐ X ๒๐ เมตร จำนวน ๓ แปลงในป่า ๓ ชนิด คือ ป่าเบญจพรรณ ป่าเต็งรัง และป่าดิบแล้ง

๒. โดยการเดินสำรวจภาคพื้นดิน (Ground check) ในพื้นที่ป่าตามแนวทางเดินเข้าไปซ้าย-ขวา ข้างละ ๕ เมตร ซึ่งในทีมเดินสำรวจได้มีการแบ่งหน้าที่กันในการถ่ายภาพ อัดเสียง สอบถามตามประเด็นคำถาม จดรายละเอียดภาพ เก็บตัวอย่างสมุนไพร โดยมีหมอพื้นบ้านในพื้นที่ให้ข้อมูลสมุนไพร และมีหมอยาสมุนไพรคือ พ่อมา พาภักดี จากอำเภอหนองแสง ช่วยให้ข้อมูลเพิ่มเติม ซึ่งจากการเดินสำรวจภาคพื้นดินจำนวน ๓ ครั้ง ในพื้นที่ป่า ๓ ประเภท ได้แก่ ป่าเบญจพรรณ ป่าเต็งรัง และป่าดิบแล้ง พบชนิดพรรณพืชสมุนไพรรวมทั้งสิ้น ๑๒๔ ชนิด ซึ่งเป็นการสำรวจได้เพียงระดับหนึ่งเท่านั้น ได้ผลดังนี้

๑. ป่าเบญจพรรณ (Mixed deciduous forest) พบชนิดพรรณพืชสมุนไพรทั้งสิ้น ๖๖ ชนิด

๒. ป่าเต็งรัง (Dry dipterocarp forest) พบชนิดพรรณพืชสมุนไพรทั้งสิ้น ๒๙ ชนิด

๓. ป่าดิบแล้ง (Dry evergreen forest) พบชนิดพรรณพืชสมุนไพรทั้งสิ้น ๒๙ ชนิด

จากนั้นได้รวบรวมข้อมูลพืชสมุนไพรที่สำรวจพบโดยความร่วมมือจากมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี และผู้เชี่ยวชาญ (อาจารย์เกื้อกูล พิมพ์ดี มหาวิทยาลัยมหาสารคาม) ช่วยเพิ่มเติมข้อมูลชื่อวิทยาศาสตร์ของพืชสมุนไพร จัดทำหนังสือสารานุกรมพืชสมุนไพรอุทยานแห่งชาตินายูง-น้ำโสม และร่วมกับชุมชนจัดทำแผนการจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์อุทยานแห่งชาตินายูง-น้ำโสม จังหวัดอุดรธานี เพื่อพัฒนาให้พื้นที่ดังกล่าวเป็นแหล่งที่ส่งเสริมให้ชุมชนรู้จักการใช้ประโยชน์จากสมุนไพรในพื้นที่อย่างยั่งยืน และมีส่วนร่วมกับหน่วยงานภาครัฐในการดำเนินงานเกี่ยวกับการคุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดสมุนไพร

๓. วัตถุประสงค์

๑. เพื่อสำรวจและศึกษาความหลากหลายของพืชสมุนไพรอุทยานแห่งชาตินายูง-น้ำโสม ในพื้นที่ตำบลนายูง อำเภอนายูง

๒. เพื่อจัดการอนุรักษ์และคุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดสมุนไพรในพื้นที่เป้าหมาย

๓. เพื่อจัดทำฐานข้อมูลพืชสมุนไพรในพื้นที่เป้าหมาย

๔. เพื่อเผยแพร่ข้อมูลสมุนไพรและนำเข้าไปใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

๔. เป้าหมาย

ดำรง รักษา ระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพของพรรณพืชสมุนไพรท้องถิ่นในเขตอุทยานแห่งชาตินายูง-น้ำโสม และส่งเสริมความร่วมมือระหว่างทุกภาคส่วนในการคุ้มครองสมุนไพรและถิ่นกำเนิดแบบบูรณาการ

๕. แนวทางปฏิบัติการ

ดังตาราง

๕.๑ แผนงานด้านกฎหมายหรือเงื่อนไขในการอนุญาตให้บุคคลเข้าไปในพื้นที่เขตอนุรักษ์

เป้าหมาย ให้มีการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมาย ระเบียบ และเงื่อนไขในการอนุญาตให้บุคคลเข้าไปในพื้นที่เขตอนุรักษ์และการควบคุม กำกับและปฏิบัติตามกฎหมายเพื่อรักษาสภาพธรรมชาติหรือคุณค่าของสมุนไพร

กลยุทธ เสริมสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างส่วนราชการที่เกี่ยวข้องและชุมชนในการกำหนดเงื่อนไขในการอนุญาตให้บุคคลเข้าไปในพื้นที่อุทยานแห่งชาติให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น

ตัวชี้วัด องค์ความรู้ในการอนุญาตให้บุคคลเข้าไปในพื้นที่เขตอนุรักษ์ อย่างน้อย ๑ เรื่อง

มาตรการ	แนวทางปฏิบัติ/กิจกรรม	งบประมาณ			หน่วยงานหลัก/ร่วม
		๒๕๕๕	๒๕๕๖	๒๕๕๗	
๑. การกำหนดเงื่อนไขในการอนุญาตให้บุคคลเข้าไปในพื้นที่ อนุรักษ์	๑) จัดตั้งคณะกรรมการประสานความร่วมมือดำเนินการตามแผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพร ทั้งในระดับจังหวัดและระดับพื้นที่	๒๐,๐๐๐	๒๐,๐๐๐	๒๐,๐๐๐	-อบต.นายูง -สอ.ห้วยทราย -สสอ.นายูง -รพ.นายูง -สสจ.อุดรธานี -สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดอุดรธานี -สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ ๖ (อุดรธานี) -อุทยานแห่งชาตินายูง-น้ำโสม
	๒) จัดประชุมร่วมกับท้องถิ่นและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อจัดทำเงื่อนไขหรือข้อบังคับในการอนุญาตให้บุคคลเข้าไปในพื้นที่อนุรักษ์ โดยใช้ระเบียบข้อบังคับของเขตอนุรักษ์				
๒. สร้างความรู้ ความเข้าใจแก่สาธารณะที่เกี่ยวกับกฎหมายหรือเงื่อนไขในการอนุญาตให้บุคคลเข้าไปในพื้นที่เขตอนุรักษ์ตามแผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพร	๑) ร่วมจัดทำเอกสารหรือคู่มือเกี่ยวกับกฎหมายหรือเงื่อนไขในการอนุญาตให้บุคคลเข้าไปในพื้นที่เขตอนุรักษ์ เพื่อเผยแพร่แก่สาธารณชนผ่านสื่อต่างๆ	๓๐,๐๐๐	๓๐,๐๐๐	๓๐,๐๐๐	
	๒) เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ และประสานขอความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจแผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพร				
รวม		**๕๐,๐๐๐**	**๕๐,๐๐๐**	**๕๐,๐๐๐**	
รวมทั้งสิ้น		**๑๕๐,๐๐๐**			

๕.๒ แผนงานด้านการอนุรักษ์และประสานความร่วมมือในการคุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดสมุนไพร

เป้าหมาย : วิธีการจัดการด้านอนุรักษ์ ขอบเขตหน้าที่และความรับผิดชอบของส่วนราชการที่เกี่ยวข้องและชุมชนในการร่วมมือและประสานงานอย่างมีประสิทธิภาพ

กลยุทธ : ส่งเสริม พัฒนาความร่วมมือและประสานงานระหว่างส่วนราชการที่เกี่ยวข้องและชุมชนในการกำหนดวิธีการจัดการด้านอนุรักษ์ ขอบเขตหน้าที่และความรับผิดชอบในการคุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพร

ตัวชี้วัด : อนุรักษ์สมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดสมุนไพร หรือการกำหนดวิธีการ ขอบเขต หน้าที่และความรับผิดชอบของส่วนราชการที่เกี่ยวข้องและชุมชนตามแผนจัดการฯ อย่างน้อย ๒ รูปแบบ

มาตรการ	แนวทางปฏิบัติ/กิจกรรม	งบประมาณ			หน่วยงานหลัก/ร่วม
		๒๕๕๕	๒๕๕๖	๒๕๕๗	
๑. การกำหนด วิธีการจัดการในพื้นที่การอนุรักษ์ถิ่นที่อยู่อาศัยและส่งเสริมการใช้ประโยชน์นอกถิ่นกำเนิดของสมุนไพร	๑) กำหนดวิธีการ หน้าที่และความรับผิดชอบของส่วนราชการในการดำเนินการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรและถิ่นกำเนิดสมุนไพรในระดับจังหวัดและระดับพื้นที่	๑๐,๐๐๐	๑๐,๐๐๐	๑๐,๐๐๐	-อบต.นายูง -สอ.ห้วยทราย -สสอ.นายูง -รพ.นายูง -โรงเรียนในตำบลนายูง -สสจ.อุดรธานี -สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดอุดรธานี -สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ ๖ (อุดรธานี) -อุทยานแห่งชาตินายูง-น้ำโสม
๒. สร้างแรงจูงใจและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนในการคุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพร	๑) เสริมสร้างความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรในพื้นที่เป้าหมายตามแผนจัดการฯ ต่อสาธารณชน	๓๐,๐๐๐	๒๐,๐๐๐	๒๐,๐๐๐	
	๒) จัดตั้งกลุ่มเยาวชน/องค์กรเครือข่ายชุมชนในการอนุรักษ์และคุ้มครองสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์				
	๓) จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยมัคคุเทศก์ในท้องถิ่น				
๓. ร่วมกำหนดขอบเขตพื้นที่คุ้มครองสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์อย่างชัดเจน	๑) สำรวจพื้นที่ อาณาเขตและลักษณะทางภูมิศาสตร์เพื่อจัดทำแผนที่ภาพถ่ายแสดงพื้นที่และขอบเขต เขตพื้นที่อนุรักษ์ ตามแผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพร	๒๐,๐๐๐	๐	๐	
	๒) จัดทำป้ายปิดประกาศเป็นพื้นที่คุ้มครองสมุนไพร				
๔.การอนุรักษ์ฟื้นฟูสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพร	๑) จัดให้มีกิจกรรมรณรงค์เพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพร	๕๐,๐๐๐	๕๐,๐๐๐	๕๐,๐๐๐	
	๒) เพาะเลี้ยงและแจกจ่ายกล้าไม้				
รวม		**๑๑๐,๐๐๐**	**๘๐,๐๐๐**	**๘๐,๐๐๐**	
รวมทั้งสิ้น		**๒๗๐,๐๐๐**			

๕.๓ แผนงานด้านสำรวจและศึกษาวิจัยสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดสมุนไพร

เป้าหมาย จัดทำและพัฒนาระบบฐานข้อมูลของสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์

กลยุทธ ส่งเสริมสมรรถนะและพัฒนาศักยภาพแก่ส่วนราชการและบุคลากรที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องและสร้างแรงจูงใจในการสำรวจและศึกษาวิจัยสมุนไพรและถิ่นกำเนิด

ตัวชี้วัด ฐานข้อมูลสมุนไพรอย่างน้อย ๑๒๔ ชนิด ในพื้นที่อนุรักษ์ ได้รับการนำไปใช้ประโยชน์ โดยจัดทำในรูปแบบค่ายชุมชนเรียนรู้สมุนไพรเพื่อการอนุรักษ์

มาตรการ	แนวทางปฏิบัติ/กิจกรรม	งบประมาณ			หน่วยงานหลัก/ร่วม
		๒๕๕๕	๒๕๕๖	๒๕๕๗	
๑. สนับสนุนการสำรวจและศึกษาวิจัยสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดสมุนไพร	๑) สำรวจและศึกษาวิจัยสมุนไพรเพื่อให้เกิดการอนุรักษ์ในถิ่นที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติ	๕๐,๐๐๐	๐	๐	-อบต.นายูง -สอ.ห้วยทราย -สสอ.นายูง -รพ.นายูง -โรงเรียนในตำบลนายูง -สสจ.อุดรธานี -สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดอุดรธานี -สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ ๖ (อุดรธานี) -อุทยานแห่งชาตินายูง-น้ำโสม
	๒) จัดทำทะเบียนฐานข้อมูลสมุนไพร				
๒. เสริมสร้างความรู้และสมรรถนะบุคลากรของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมาย เพื่อให้มีการสำรวจศึกษาวิจัยสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิด	๑) จัดทำหนังสือสารานุกรมพืชสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์ เผยแพร่แก่ส่วนราชการ/หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์	๑๐๐,๐๐๐	๐	๐	
	๒) จัดอบรม ศึกษาดูงาน ให้ความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรแก่บุคลากร/หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง				
๓. เสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ ให้แก่เยาวชน ประชาชน และผู้สนใจทั่วไปเพื่อสร้างจิตสำนึกให้ตระหนักในคุณค่าสมุนไพร	๑) จัดทำเอกสารเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ความรู้ด้านสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์	๓๐,๐๐๐	๓๐,๐๐๐	๓๐,๐๐๐	
	๒) สำรวจและศึกษาสมุนไพรโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยชุมชน/หมอพื้นบ้าน				
รวม		**๑๘๐,๐๐๐**	**๓๐,๐๐๐**	**๓๐,๐๐๐**	
รวมทั้งสิ้น		**๒๔๐,๐๐๐**			

๕.๔ แผนงานตรวจสอบ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานและการบังคับใช้กฎหมาย

เป้าหมาย การดำเนินงานเป็นไปตามแผนจัดการ และเกิดประสิทธิภาพในการบังคับกฎหมายหรือระเบียบที่เกี่ยวข้อง

กลยุทธ จัดทำระบบติดตาม กำกับ ควบคุม และลดภาวะคุกคามที่มีผลกระทบต่อสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดสมุนไพร

ตัวชี้วัด ๑) มีระบบการติดตามกำกับผลการดำเนินการตามแผนจัดการตามความเหมาะสม เช่น ประชุมคณะกรรมการประสานความร่วมมือในการดำเนินงานตามแผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพร

๒) รายงานผลการประเมินการใช้แผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพร รายงานสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิด

มาตรการ	แนวทางปฏิบัติ/กิจกรรม	งบประมาณ			หน่วยงานหลัก/ร่วม
		๒๕๕๕	๒๕๕๖	๒๕๕๗	
๑. ประเมินผลการดำเนินงานตามแผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดสมุนไพร อย่างต่อเนื่อง	๑) ประชุมคณะกรรมการเพื่อติดตาม ตรวจสอบการดำเนินงานและประเมินสถานภาพสมุนไพร	๒๐,๐๐๐	๒๐,๐๐๐	๒๐,๐๐๐	-อบต.นายูง -สอ.ห้วยทราย -สสอ.นายูง -รพ.นายูง -โรงเรียนในตำบลนายูง -สสจ.อุดรธานี -สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดอุดรธานี -สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ ๖ (อุดรธานี) -อุทยานแห่งชาตินายูง-น้ำโสม
๒.ประเมินแผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดสมุนไพรและประเมินผลกระทบที่อาจมีผลต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ตามแผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพร	๒) ประเมินผลสถานการณ์ความสำเร็จและผลกระทบด้านต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นจากการประกาศใช้แผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดสมุนไพร ทุก ๑ ปี เพื่อนำไปสู่การปรับแผนจัดการฯ ระยะต่อไป	๐	๐	๓๐,๐๐๐	
รวม		**๒๐,๐๐๐**	**๒๐,๐๐๐**	**๕๐,๐๐๐**	
รวมทั้งสิ้น		**๙๐,๐๐๐**			

๖. รายชื่อสมุนไพรที่สำรวจพบในพื้นที่เขตอนุรักษ์อุทยานแห่งชาตินายูง-น้ำโสม จังหวัดอุดรธานี

รายชื่อสมุนไพรที่สำรวจพบทั้งหมด					การจำแนกกลุ่มสมุนไพร เพื่อจัดการอนุรักษ์ คุ้มครอง และใช้ประโยชน์		
					สมุนไพรที่มีค่าต่อการศึกษาหรือวิจัย	สมุนไพรที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ	สมุนไพรที่อาจจะสูญพันธุ์
๑. ก้นครก	๒๒. ไข่เน่า	๔๓. ต่างไก่	๖๔. พวงตุ้มหู	๘๕. สันต่อตูด	๑. กระจ้อนเน่า	๑. ข้าวเย็นใต้	๑. กระจ้อนเน่า
๒. ก้นเม่น	๒๓. คอกม้าแตก	๔๔. ต่างนก	๖๕. พวงพี	๘๖. ส่านใบเล็ก	๒. กะท่อมเลือด	๒. อ๊อบแอบ	๒. ว่านงูจงอาง
๓. ก้นเฮียด	๒๔. คอนแคน	๔๕. ตีนตั่ง	๖๖. แพง	๘๗. ส่านแพง	๓. งวงชุ่ม	๓. สารภีดอย	
๔. กระจ้อนเน่า	๒๕. คอนหมา	๔๖. ตีนนก	๖๗. ไพลป่า	๘๘. สารภีดอย	๔. น้ำเกลี้ยง	๔. ดีหมีก้านเหลือง	
๕. กระชายป่า	๒๖. คางควาย	๔๗. ตูบหมูบ	๖๘. มะเกลือ	๘๙. ส่าเหล้า	๕. พวงพี	๕. ผักมันปู	
๖. กระท่อมเลือด	๒๗. เครือเขาแกลบ	๔๘. แตงแซง	๖๙. มะขามป้อม	๙๐. สีชมชื่น	๖. สะมัดน้อย		
๗. กระวานขาว	๒๘. เครือเขาหลง	๔๙. เถาตะขาบ	๗๐. มะขามแป	๙๑. หมากบ้า	๗. ส่องฟ้า		
๘. กลอย	๒๙. เครือหางหนู	๕๐. ทม	๗๑. มะค่าขี้หมู	๙๒. หมากเม่าน้อย	๘. ส่านแพง		
๙. กอกกัน	๓๐. เครือหุนแดง	๕๑. ทองหลาง	๗๒. มะค่าแต้	๙๓. หมากเม่าใหญ่			
๑๐. ก่องข้าวเหนียว	๓๑. งวงชุ่ม	๕๒. นางแย้ม	๗๓. มุ่ยแดง	๙๔. หมีเหม็น			
๑๑. เกล็ดลิ้น	๓๒. เงี่ยงปลาดุก	๕๓. น้ำเกลี้ยง	๗๔. โมกหลวง	๙๕. หำอาว			
๑๒. แก้มนางขาว	๓๓. จางจืด	๕๔. ปอเต่าไห้	๗๕. ระย่อมตีนหมา	๙๖. หำฮอก			
๑๓. โกทา	๓๔. ชาด	๕๕. ปั้นข้าวจี่	๗๖. รางจืด	๙๗. หีหมอยสาวแก่			
๑๔. ข่าร้อน	๓๕. ชายเด็น	๕๖. เปล้าน้อย	๗๗. เลียง	๙๘. หุน			
๑๕. ข้าวต้ม	๓๖. ดักดำ	๕๗. เปล้าใหญ่	๗๘. ว่านงูจงอาง	๙๙. หูเสือ			
๑๖. ข้าวเย็นใต้	๓๗. ดีปลากั้ง	๕๘. เปือยเลือด	๗๙. ส้มกบ	๑๐๐. เหมือดขน			
๑๗. ข้าวหลามดง	๓๘. ดีหมี	๕๙. ผักมันปู	๘๐. สะมัดน้อย	๑๐๑. เอื้องหมายนา			
๑๘. ขี้หนอน	๓๙. ดีหมีก้านเหลือง	๖๐. ผักแสงดง	๘๑. ส่องฟ้า	๑๐๒. ฮังหนาม			
๑๙. ขี้เห็น	๔๐. ต้องแล้ง	๖๑. ผักแหวน	๘๒. สะครั่ง	๑๐๓. แฮดกวง			
๒๐. เข้าพรรษา	๔๑. ตะกูยักษ์	๖๒. อ๊อบแอบ	๘๓. สะครั่งแดง				
๒๑. เขือง	๔๒. ตาไก้	๖๓. พลับพลึงป่า	๘๔. สะทอน				

ประมาณการงบประมาณใน(ร่าง)แผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์ พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๗ จำนวน ๗ แห่ง

พื้นที่/จังหวัด	มาตรการ/กิจกรรม/แนวทางปฏิบัติ	ประมาณการงบประมาณ		
		๒๕๕๕	๒๕๕๖	๒๕๕๗
กาญจนบุรี เขตห้ามล่าสัตว์ป่าอุทยานสมเด็จพระศรีนครินทร์กาญจนบุรี ๕๖,๒๕๐ ไร่		**๒,๐๐๕,๐๐๐**		
แผนงาน ๑ ด้านกฎหมายหรือเงื่อนไขการอนุญาตฯ	- สร้างความรู้ ความเข้าใจ /จัดทำสื่อในพื้นที่ /ประสานความร่วมมือด้านกฎ ระเบียบฯ	๕๕,๐๐๐	๑๐๐,๐๐๐	๑๕๐,๐๐๐
แผนงาน ๒ ด้านอนุรักษ์และประสานความร่วมมือฯ	- สร้างแรงจูงใจเครือข่าย/ส่งเสริมการอนุรักษ์//ให้มีศูนย์ประสานงาน/จัดตั้งเครือข่ายฯ	๑๕๐,๐๐๐	๒๕๐,๐๐๐	๒๕๐,๐๐๐
แผนงาน ๓ ด้านสำรวจและศึกษาสมุนไพรฯ	- สำรวจ /ศึกษาวิจัยเชิงลึก/จัดทำฐานข้อมูล/ทะเบียนสมุนไพร/สร้างความรู้ ความเข้าใจฯ	๑๕๐,๐๐๐	๒๕๐,๐๐๐	๓๐๐,๐๐๐
แผนงาน ๔ ด้านติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผล	- ให้มีคณะทำงานกำกับติดตามฯ/มีศูนย์เฝ้าระวังฯ/ประเมินสถานการณ์และผลกระทบฯ	๑๐๐,๐๐๐	๑๕๐,๐๐๐	๑๕๐,๐๐๐
รวม		๔๕๕,๐๐๐	๗๕๐,๐๐๐	๘๕๐,๐๐๐

พื้นที่/จังหวัด	มาตรการ/กิจกรรม/แนวทางปฏิบัติ	ประมาณการงบประมาณ		
		๒๕๕๕	๒๕๕๖	๒๕๕๗
กำแพงเพชร อุทยานแห่งชาติแม่วงก์ ๒๗๙,๐๕๐ ไร่		**๑,๓๑๐,๐๐๐**		
แผนงาน ๑ ด้านกฎหมายหรือเงื่อนไขการอนุญาตฯ	- ใช้กฎ ระเบียบที่มีอยู่เดิม	๐	๐	๐
แผนงาน ๒ ด้านอนุรักษ์และประสานความร่วมมือฯ	- จัดทำสื่อเผยแพร่/สร้างความเข้าใจ/สร้างเครือข่าย/เวทีแลกเปลี่ยน/ปลูกและขยายพันธุ์ฯ	๒๐๐,๐๐๐	๒๕๐,๐๐๐	๓๐๐,๐๐๐
แผนงาน ๓ ด้านสำรวจและศึกษาสมุนไพรฯ	- สำรวจ ศึกษา จัดทำฐานข้อมูล/ อบรมสร้างความเข้าใจ /จัดทำเอกสารเผยแพร่	๑๐๐,๐๐๐	๒๐๐,๐๐๐	๒๐๐,๐๐๐
แผนงาน ๔ ด้านติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผล	- มีระบบกำกับ ติดตาม /คณะกรรมการฯ /ประเมินผลตามแผนฯ	๑๕,๐๐๐	๒๐,๐๐๐	๒๕,๐๐๐
รวม		**๓๑๕,๐๐๐**	**๔๗๐,๐๐๐**	**๕๒๕,๐๐๐**

ประมาณการงบประมาณใน(ร่าง)แผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์ พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๗ จำนวน ๗ แห่ง

พื้นที่/จังหวัด	มาตรการ/กิจกรรม/แนวทางปฏิบัติ	ประมาณการงบประมาณ		
		๒๕๕๕	**๒๕๕๖**	**๒๕๕๗**
นครพนม อุทยานแห่งชาติภูลังกา ๘๙,๐๐๐ ไร่		**๑,๓๐๐,๐๐๐**		
แผนงาน ๑ ด้านกฎหมายหรือเงื่อนไขการอนุญาตฯ	- กำหนดมาตรการ ชุมชนมีส่วนร่วม เครือข่ายเฝ้าระวัง /ข้อบัญญัติชุมชน/ ประชาคม	๕๐,๐๐๐	๑๐๐,๐๐๐	๑๐๐,๐๐๐
แผนงาน ๒ ด้านอนุรักษ์และประสานความร่วมมือฯ	- ศูนย์ประสานข้อมูล/เวทีแลกเปลี่ยน/ศูนย์เรียนรู้/การฝึกอบรมฯ	๑๐๐,๐๐๐	๑๐๐,๐๐๐	๒๐๐,๐๐๐
แผนงาน ๓ ด้านสำรวจและศึกษาสมุนไพรฯ	- สำรวจ ศึกษาวิจัย /สนับสนุนทุนวิจัยเพื่อการเรียนรู้ฯ	๑๐๐,๐๐๐	๑๐๐,๐๐๐	๒๐๐,๐๐๐
แผนงาน ๔ ด้านติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผล	- ระบบข้อมูล/ สื่อสารและอบรมสร้างความรู้ ความเข้าใจ /รณรงค์ /เวทีแลกเปลี่ยนฯ	๕๐,๐๐๐	๑๐๐,๐๐๐	๑๐๐,๐๐๐
รวม		**๓๐๐,๐๐๐**	**๘๐๐,๐๐๐**	**๖๐๐,๐๐๐**

พื้นที่/จังหวัด	มาตรการ/กิจกรรม/แนวทางปฏิบัติ	ประมาณการงบประมาณ		
		๒๕๕๕	**๒๕๕๖**	**๒๕๕๗**
พิษณุโลก อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง ๗๘๙,๐๐๐ ไร่		**๑,๓๗๐,๐๐๐**		
แผนงาน ๑ ด้านกฎหมายหรือเงื่อนไขการอนุญาตฯ	-	๘๐,๐๐๐	๑๐๐,๐๐๐	๑๐๐,๐๐๐
แผนงาน ๒ ด้านอนุรักษ์และประสานความร่วมมือฯ	สร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและชุมชนฯ	๑๐๐,๐๐๐	๑๘๐,๐๐๐	๑๘๐,๐๐๐
แผนงาน ๓ ด้านสำรวจและศึกษาสมุนไพรฯ	การสำรวจ รวบรวม และศึกษาจัดทำฐานข้อมูลสมุนไพรในพื้นที่ฯ	๑๐๐,๐๐๐	๒๐๐,๐๐๐	๑๕๐,๐๐๐
แผนงาน ๔ ด้านติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผล	พัฒนาและปรับปรุงระบบ การควบคุม กำกับการดำเนินงานฯ	๔๐,๐๐๐	๖๐,๐๐๐	๘๐,๐๐๐
รวม		**๓๒๐,๐๐๐**	**๕๔๐,๐๐๐**	**๕๑๐,๐๐๐**

ประมาณการงบประมาณใน(ร่าง)แผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์ พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๗ จำนวน ๗ แห่ง

พื้นที่/จังหวัด	มาตรการ/กิจกรรม/แนวทางปฏิบัติ	ประมาณการงบประมาณ		
		๒๕๕๕	๒๕๕๖	๒๕๕๗
สตูล อุทยานแห่งชาติทะเลบัน ๑๒๒,๕๐๐ ไร่		**๑,๕๕๐,๐๐๐**		
แผนงาน ๑ ด้านกฎหมายหรือเงื่อนไขการอนุญาตฯ	- ให้มีคณะกรรมการฯ /ร่วมประชุม /จัดทำคู่มือ /เผยแพร่ประชาสัมพันธ์	๕๐,๐๐๐	๑๐๐,๐๐๐	๑๕๐,๐๐๐
แผนงาน ๒ ด้านอนุรักษ์และประสานความร่วมมือฯ	- ร่วมกำหนดบทบาท/รณรงค์สร้างความตระหนักการอนุรักษ์ /จัดตั้งกลุ่มเยาวชน/เครือข่าย	๑๐๐,๐๐๐	๑๕๐,๐๐๐	๒๐๐,๐๐๐
แผนงาน ๓ ด้านสำรวจและศึกษาสมุนไพรฯ	- จัดทำฐานข้อมูลสมุนไพรในพื้นที่ / สำรวจและศึกษาสมุนไพร/จัดทำเอกสาร/อบรมฯ	๑๐๐,๐๐๐	๑๕๐,๐๐๐	๒๐๐,๐๐๐
แผนงาน ๔ ด้านติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผล	- ประชุมคณะกรรมการฯ/ให้มีระบบกำกับติดตาม/ลดภาวะคุกคามสมุนไพรและถิ่นกำเนิด	๕๐,๐๐๐	๑๕๐,๐๐๐	๑๕๐,๐๐๐
รวม		**๓๐๐,๐๐๐**	**๕๕๐,๐๐๐**	**๗๐๐,๐๐๐**

พื้นที่/จังหวัด	มาตรการ/กิจกรรม/แนวทางปฏิบัติ	ประมาณการงบประมาณ		
		๒๕๕๕	๒๕๕๖	๒๕๕๗
สระแก้ว อุทยานแห่งชาติปางสีดา ๕๒๗,๕๐๐ ไร่		**๑,๖๕๐,๐๐๐**		
แผนงาน ๑ ด้านกฎหมายหรือเงื่อนไขการอนุญาตฯ	- วิเคราะห์กฎหมาย/สร้างความเข้าใจ/จัดทำเอกสารเผยแพร่ฯ	๑๐๐,๐๐๐	๑๐๐,๐๐๐	๑๐๐,๐๐๐
แผนงาน ๒ ด้านอนุรักษ์และประสานความร่วมมือฯ	- จัดให้มีเครือข่ายอนุรักษ์/อบรมความรู้/รณรงค์/จัดทำข้อปฏิบัติ/กำหนดข้อห้ามฯ	๑๕๐,๐๐๐	๑๕๐,๐๐๐	๑๕๐,๐๐๐
แผนงาน ๓ ด้านสำรวจและศึกษาสมุนไพรฯ	- สำรวจ รวบรวมให้มีองค์ความรู้/ กิจกรรมปลูกป่า/เครือข่ายอาสาสมัคร/ปลูกทดแทนฯ	๒๐๐,๐๐๐	๒๐๐,๐๐๐	๒๐๐,๐๐๐
แผนงาน ๔ ด้านติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผล	- จัดระบบกำกับ ติดตาม /จัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ /ประชาสัมพันธ์ฯ	๑๐๐,๐๐๐	๑๐๐,๐๐๐	๑๐๐,๐๐๐
รวม		**๕๕๐,๐๐๐**	**๕๕๐,๐๐๐**	**๕๕๐,๐๐๐**

ประมาณการงบประมาณใน(ร่าง)แผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์ พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๗ จำนวน ๗ แห่ง

พื้นที่/จังหวัด	มาตรการ/กิจกรรม/แนวทางปฏิบัติ	ประมาณการงบประมาณ		
		๒๕๕๕	๒๕๕๖	๒๕๕๗
อุดรธานี อุทยานแห่งชาตินายูง-น้ำโสม ๒๐๐,๐๐๐ ไร่		**๗๕๐,๐๐๐**		
แผนงาน ๑ ด้านกฎหมายหรือเงื่อนไขการอนุญาตฯ	- กำหนดเงื่อนไข/สร้างความรู้/จัดทำเอกสารเผยแพร่แก่ประชาชนและผู้เกี่ยวข้อง	๕๐,๐๐๐	๕๐,๐๐๐	๕๐,๐๐๐
แผนงาน ๒ ด้านอนุรักษ์และประสานความร่วมมือฯ	- สำรวจอาณาเขต /ประสานความร่วมมือ/สร้างความรู้/รณรงค์เพื่อการอนุรักษ์ฯ	๑๑๐,๐๐๐	๘๐,๐๐๐	๘๐,๐๐๐
แผนงาน ๓ ด้านสำรวจและศึกษาสมุนไพรฯ	- สำรวจและศึกษาฯ นอก/ในถิ่น /จัดทำฐานข้อมูล/เผยแพร่สร้างความเข้าใจแก่ชุมชนฯ	๑๘๐,๐๐๐	๓๐,๐๐๐	๓๐,๐๐๐
แผนงาน ๔ ด้านติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผล	-จัดระบบติดตาม ตรวจสอบ /ประเมินผลการใช้แผนฯ/ผลกระทบต่อระบบนิเวศพื้นที่ฯ	๒๐,๐๐๐	๒๐,๐๐๐	๕๐,๐๐๐
รวม		**๓๖๐,๐๐๐**	**๑๘๐,๐๐๐**	**๒๑๐,๐๐๐**

กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง

๑) พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. ๒๕๓๕ บทบัญญัติ ๘ หมวด ๑ บทเฉพาะกาล ๗๐ มาตรา

กรณี พื้นที่เขตอนุรักษ์ภูผากูด เป็นพื้นที่ส่วนหนึ่งของเขตห้ามล่าสัตว์ป่าถ้ำผาน้ำทิพย์ ได้ประกาศกำหนด ตามมาตรา ๔๒ แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว

“ บริเวณสถานที่ที่ใช้ในราชการหรือใช้เพื่อสาธารณประโยชน์ หรือประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกันแห่งใด รัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการจะกำหนดให้เป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่าชนิดหรือประเภทใดก็ได้ โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

เมื่อได้มีประกาศของรัฐมนตรี กำหนดเขตห้ามล่าสัตว์ป่าชนิดหรือประเภทใดแล้ว ห้ามมิให้ผู้ใดกระทำการดังต่อไปนี้

(๑) ล่าสัตว์ป่าชนิดหรือประเภทนั้น

(๒) เก็บหรือทำอันตรายแก่รังของสัตว์ป่าซึ่งห้ามมิให้ล่านั้น

(๓) ยึดถือครอบครองที่ดิน หรือตัด โค่น แผ้วถาง เผา ทำลายต้นไม้ หรือพฤกษชาติอื่น หรือขุดหาแร่ ดิน หิน หรือเลี้ยงสัตว์ หรือเปลี่ยนแปลงทางน้ำ หรือทำให้น้ำในลำน้ำ ลำห้วย หนอง บึงท่วมท้น เหือดแห้ง เป็นพิษ หรือเป็นอันตรายต่อสัตว์ป่า เว้นแต่ได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากอธิบดี หรือเมื่ออธิบดีได้ประกาศอนุญาตไว้เป็นคราวๆ ในเขตห้ามล่าแห่งหนึ่งแห่งใดโดยเฉพาะ

ในกรณีที่พนักงานเจ้าหน้าที่ หรือเจ้าพนักงานอื่นใดมีความจำเป็นต้องปฏิบัติการตามกฎหมาย หรือปฏิบัติการเพื่อประโยชน์ในการศึกษาหรือวิจัยทางวิชาการในเขตห้ามล่าสัตว์ป่า พนักงานเจ้าหน้าที่หรือเจ้าพนักงานนั้น ต้องปฏิบัติตามระเบียบที่อธิบดีกำหนด โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการ กำกับ ดูแลโดยกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช

๒) พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๗ และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๒๘ มาตรา ๑๓ ทวิ (ส่วนราชการขอใช้พื้นที่) มาตรา ๑๖ (เอกชนขอทำเหมืองแร่และอื่นๆ) มาตรา ๑๗ (ขอศึกษาวิจัย) มาตรา ๑๘ (ขอผ่านทางหรือปล่อยสัตว์เลี้ยง) มาตรา ๒๐ (ขอปลูกป่าหรือไม้ผลยืนต้น) ซึ่งต้องขออนุญาตดำเนินการใดๆ ต่ออธิบดีกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช

๓) พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔ และพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. ๑๕๐๔ พ.ศ. ๒๕๓๒

๔) กฎกระทรวง ฉบับที่ ๑.๑๐๗ (พ.ศ. ๒๕๐๗) ออกตามความในพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๗ ว่าด้วยการเก็บหาของป่าในเขตป่าสงวนแห่งชาติ

๕) กฎกระทรวง ฉบับที่ ๑๙ (พ.ศ. ๒๕๐๗) ออกตามความในพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. ๒๔๘๔ ว่าด้วยการเก็บหาของป่าหวงห้าม

๖) ระเบียบกรมป่าไม้ ว่าด้วย การอนุญาตเก็บหาของป่าภายในเขตป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๒๙

๗) ระเบียบกรมป่าไม้ ว่าด้วยการกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการใช้พื้นที่สถานที่เป็นสถานที่ปฏิบัติงานหรือเพื่อประโยชน์อย่างอื่นของส่วนราชการหรือองค์การของรัฐ ภายในเขตป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๘ (ตามมาตรา ๑๓ ทวิ)

๘) ระเบียบกรมป่าไม้ ว่าด้วยการอนุญาตให้เข้าทำประโยชน์หรืออยู่อาศัย ภายในเขตป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๘ (ตามมาตรา ๑๖)

๙) ระเบียบกรมป่าไม้ ว่าด้วยการอนุญาตให้กระทำการเพื่อประโยชน์ในการศึกษาหรือวิจัยทางวิชาการ ภายในเขตป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๘ (ตามมาตรา ๑๗)

๑๐) ระเบียบกรมป่าไม้ ว่าด้วยการใช้ประโยชน์เกี่ยวกับเรื่องการเข้าไป การผ่าน หรือการใช้ทาง และการนำ หรือปล่อยสัตว์เลี้ยงภายในเขตป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๘ (ตามมาตรา ๑๘)

๑๑) ระเบียบกรมป่าไม้ ว่าด้วยการอนุญาตให้ทำการปลูกสร้างสวนป่าหรือปลูกไม้ยืนต้นภายในเขตป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๘ (ตามมาตรา ๒๐)

๑๒) ระเบียบกรมป่าไม้ ว่าด้วย การเข้าไปศึกษา หรือวิจัยทางวิชาการในพื้นที่ป่าไม้ พ.ศ. ๒๕๔๒

ราชกิจจานุเบกษาฉบับนี้ ได้มีการขอแก้ไขเพิ่มเติมในส่วนของการแก้คำผิด

เล่มที่ ๑๒๙ ตอนพิเศษ ๗๑ ง ลงวันที่ ๒๗ เมษายน ๒๕๕๕ หน้าที่ ๒๐

คลิก http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2555/E/071/20.PDF

จึงขอเรียนท่านผู้ประสงค์จะใช้ข้อมูลของราชกิจจานุเบกษาฉบับนี้ขอให้ท่านเปิดข้อมูลการแก้คำผิดประกอบด้วย

กลุ่มงานราชกิจจานุเบกษา